

Irodalmi Jelen

XXIV. évfolyam, 275. szám

2024. SZEPTEMBER

Irodalmi Jelen

Szerkesztőség és kiadó:

1081 Budapest, Rákóczi út 59. 3/5.,

310085 Arad, Eminescu utca 55–57.,

tel.: +40-257-280-751, +40-257-280-596 (fax),

<http://www.irodalmijelen.hu>, ij@irodalmijelen.hu.

ISSN: 1584-6288

Kiadja az **Occident Média Kft.**

Főszerkesztő: **Böszörményi Zoltán**

Főszerkesztő-helyettes: **Bege Magdolna**

Munkatársak: **Varga Melinda** (vers, interjú), **Bene Zoltán** (próza),

Laik Eszter (helyszíni tudósítások, műfordítás, esszé),

dr. Hegyi Pál (tudomány, esszé), **Juhász Kristóf** (kritika),

Csorniy Dávid, **Szalai Klaudia** (fotó, film)

Olvasószerkesztő: **Hudy Árpád**

Lektor: **Jámbor Gyula**

Örökös munkatársak: **Faludy György, Makkai Ádám,**
Méhes György, Szócs Géza

Rendszergazda: **Csipkár Nándor**

A borítón: **WAGNER SÁNDOR (1838–1919) festménye:**
Spanyol életkép (Aradi Múzeum)

Böszörményi Zoltán

Örömteremtés

*ha nem szólít meg semmi
és én sem szólítom meg a világot
kinyújtott a kezem
de a világ hozzám nem ér el
meddő marad próbálkozásom
az örömet magamnak
csak úgy teremthetem meg
ha megszólítalak
kezedbe kulcsolom kezem
érezem selymes melegét
érintésed lelkét
puha szorításod feltámasztja
bennem érzéseimet
mindent amiért és amilyen
csak érted vagyok*

Szombati István

Szerelemmorzsák

*„Fénylő kövekre hajt fejet az árnyék,
mellé ül és töpreng a délután,
mintha mondanivalója volna még,
és nyár végi tájak illata száll”*

(Böszörményi Zoltán)

Szilvi születése

Mióta itt hagytál, dühös mozdulattal rám csaptad az ajtót, olyat fordult velem a kótyagos világ, mint egykor Csontváryval, aki éjt nappallá téve próbált olyan festő lenni, mint egykor Raffaello. Mikor kigyógyult súlyos bajaiból, már negyven körüli volt. Akkor kezdett el igazán festeni. Míg én a semmi hátán ücsörögtem, mivel acélos pillér volt mögöttem. Ami talán fontos, én sose voltam beteg, legfeljebb csak fejben, míg nem találkoztam azzal a lánnyal, aki igazi múzsám lehetett volna, ha rendesen kezelem.

Szinte biztos voltam benne, hogy hozzád hasonló csajaim bármikor lehetnek. Korábbi lányaim, csinos tündéreim, megannyi száraz gyom, kihulltak belőlem. Ha felidézem őket, mindegyik szemében a sziluettet villan, csengő kacagással. Ha az éji csendek lefogták a szemem, a hallucináció fogságában, mint egykoron Tivadar, próbálom összerakni magam, hogy biztosabban álljak az alkotás ösvényén.

Ahogy körbe tudtam járni Tivadar magányát, inkább Botticelli stílusára kezdtem el hajazni. Mi lenne, ha megkövetném Vénusz születését? Ha az én Vénuszom, Szilvi, tüll ruhát viselne? Úgy lenne meztelen, hogy mégis lenne rajta átlátható lepel, úgy, ahogy festettem. Hogy mit szólnának hozzá okos műértőim? Ki a frászt érdekli, ha a világ szeme nagy tapssal fizetne? Csontvá-

ryt vagy Botticellit talán érdekelte, ha önmaguk legjavát sikerült nyújtani? Mit szólsz hozzá, Szilvi? Te, a tánckaros lány, hányféle érzést tudtál kölcsönözni, mikor kiváltál közülük, szólótáncos lettél?

Valaki felnevet. Úgy érzem, hogy bennem. „Ki vagy, ismeretlen?” Elfeledtél, fiam, kiestem belőled? Bocsáss meg, mondom, míg nagy székben ültél... Tudom, édes fiam, onnan nem látunk messzire, de most, a mennyek országából...

Hiába várok, kapkodom a fejem, nem jön a folytatás. Mint feneketlen kútban, dermed a mozdulat. Időben hol vagyunk, tegnap, tegnapelőtt, vagy pillanatunk üde majálisán? Iszom egy fél kortyot valami erősből, éledjen a parázs. Ha nincs bennem elég tűz, fekete a lelkem, jégcsapok fagyasztják. Menjek a körútra vagy virágos mezőkre, hátha észreveszem táncos mozdulatod, hátha el tudok indulni megint az élet hullámhosszán.

Mikor találkoztunk, a legelső napokon, fekvő aktom voltál, vágytüzek égettek minden pillantásban. Sose sürgettelek, gyere fel, amikor csak teheted. Bölcsen somolyogtál, kicsit hamiskásan. Érezted, hogy látlak. Azt is észrevettem, ha másnap műsorod volt, reggel és délelőtt anyám tükörszobájában gyúrtál. Amit rögzíteni tudtam, becsempészttem apus szobájába, hogy a fájdalom kínjait mosollyá festhessem. „Hozod az életet, a Pillangókisasszonyt?” Nyúlt volna utánad, de nem mozdult a keze. Mint a hegyi patak, dübörögni kezdtek öklömnyi könnyei.

Miután rendszeres vendég lettél nálunk, benyitottál mindig az öreg szobájába. Rendszerint akkor, ha nem volt épp mellette a mindenes nővér. Mint nagyon vékony anyám, táncban szocializálódtál kicsi korod óta. Markó Iván is látott, és lelkesen tapsolt. Erdélyből érkezted, neves ajánlással. Apámnak, első perctől kezdve, izzott sötét szeme. Azt hiszem, nem téged, táncos anyust látta. Ha otthon dárídóztunk, a kerti medencében, te is beugrottál, ledobtad a felsőt. Egy dagályos, zúrós éjjel után, elég sikeresen kiütöttem magam. A többi lányt is éppúgy ölelgettem, mintha te vihognál bennük. Nem láttam az arcod, de nyilván volt rá bőven okod, hogy kiüljél a partra.

Másnap hulla voltam, nem tudom, ki vitt be, s reggel ki hozott a fényre. Kilenc óra körül, mikor józanodni kezdtem, a nyugágyn voltam a rózsalugas alatt. Úgy hallottam, kattant a bejárati ajtó, vékonyka nyakadon megannyi nyakkendő, világoszöld garbó, míg parányi táskád, mint egy ijedt macska, forgott az ujjadon. Itt hagytál valamit, kérdeztem élénken. Beszelnünk kellene, pörgetted a táskát. Sürgős? Nekem, talán, igen. Úgy, ahogy Borinak a Balaton partján? Én nem vagyok vidéki! Mint egy kiscicára, somolyogva néztem, Erdély minek számít?

Azt hiszem, nem ezt vártad tőlem. Mint a Jánoshegyen, mikor fogdostalak, villámlott a szemed. Ezer bocs, akartam mondani. De csak azt gügyögtem, irtó szarul vagyok. Egy vékony fröccs jól jönne. Felszegtetted a fejed: szolgálj ki magadat! Hatalmasat dörrent labilis türelmem. Picit oldalt léptél, hogy ne marjon a szemem. Mire szerénységem még jobban bezsongott: elfogyott a pénzed, nem kapsz albérletet? Apámnál ellehetsz, a pelenkázó csaja úgyszincs mindig veled.

Nagyon szarul voltam. Mintha ledaráltak volna, minden sejttem bőgött. Szenvedtem, vinnyogtam, mint egy sánta kutya, ha rugdossák a farát. S akkor a hülyeség fejére egy újabb sapkát tettem: ha már visszajöttél, keressél egy széket, tedd le az üleped! Mint egy lila bálna, óriásit nyeltél, beléd fértem cakk-pakk, még a lófejem is. Ha leülök, mondtad utálkozva, nem biztos, hogy ki tudom mondani. Akkor monddad állva! Te viszont, karmolt sárga szemed, jobban jársz, ha leülsz! Mi a vétkem, Szilvi? Nem szóltál semmit, hegyezted a késed, pedig tudhattad volna, mikor bulit csapunk, másnap, kilenc körül mindig ilyen vagyok. Segítsek, Picasso? Figyellek, művésznő! Tedd le az „ecsetet!” Letenném, ha tudnám, ha mozdulna a kezem. Nagyot sóhajtottál, mint Attila, mikor a rakodóparton a dinnyehéjat nézte: terhes vagyok, Tihi... Szem felakad, szó bennakad, viccelsz velem, kitől?

Ez a baki, úgy érzem, halálos döfés volt, főleg, mikor rápakoltam újabb kérdésemet: koldulni jöttél? Nem figyeltem dühös, szikrázó szemedet, tovább ökörködtem: ilyen esetekben mennyit szoktál kapni? Hátraarcot vágta, és rám csaptad a cifra kovácsoltvas ka-

put. Apám mindent hallott a betegszobájában: miért dobtad ki, kérdezte alt hangon. Felhúztam a vállam, ne aggódjál, mondtam, egy volt a sok közül, tánckaros baba, a Macskákban szerepelt...

Napokig bennem volt éles tekinteted. Kimentem a kertbe, a rózsalugas alá. Remélni merem, ott leszel még egyszer, ahonnan elmentél. Meddig várnál, fiam, kérdezte apám utolsó napján a lélek tiszta hangján, én menjek helyetted a szülőszoba elé?

Ahmed

Ahogy kilépett a zuhany alól, rockos mozdulattal fordult a pici koleszszobácskába, melyben a két szemközti fal mellett egy-egy zöldre festett vaságy figyelte egymást. Ezek között tenyérynyi asztal, apró székek nélkül. Nem ülhatték körbe, csak az ágyak szemközti szélei segítettek picit. Ami értéknek számított, hátul, a bejáratnál szemben, az ágyak végeinél, ruhás szekrény helyett bőröndnyi dobozok, köztük égig érő tükör, amit a lányok egy-két ösztöndíjból vettek. Csak akkor van némi gáz, ha együtt készülődnek, kontyokat fésülnek, s a felszaladt dekákikon keseregnek.

Na, akkor most mi lesz, kérdezi Ági legjobbjik énjétől. Meg kéne törölköznöd, üzenté a barát, ahogy ébredézet benne. Mivel törölközzem, kérdezte Ágnes, a sárgamintás flotír, úgy látom, bent maradt. És ha visszalépnél? Az idővesztés lenne, a szegény ember lánya valutával fizet.

Na, akkor lássuk csak, mi lenne, ha lekaptám az ágyról Marcsi lepedőjét? Hétfő délelőttig, míg visszajön faluról, vissza lehet tenni.

Csengettek. Ha a barátjára gondol, a mennyekig ugrik. Ilyen sürgős, macsó? És ha Marcsi fordult vissza, ha elment a vonata? Akárki az alany, be kéne engedni, mert ha állítmány lesz... Fentről a kaput nem lehet kinyitni. Ezt a régi koleszt még az özönvíz előtt találták ki nekik.

Csilla jött, az egyik évfolyamtárs. Ő nem falun, az Oktogon árnyékában lakik. Mi a helyzet, Cili, kilöttek otthonról? Langyos

ölelkezés, légies puszik húzzák-tolják egymást. Hogy nézel ki, Ági? Nem láttál még soha arasznyi bugyiban? Azt hiszed, az a pici szalag minden nyílást takar? Ne foglalkozz vele, énekeljél inkább, miért jöttél ide, ahonnan mindenki menekül? Buli van otthon, savanyodott Csilla, el kellett húznom, hogy Bobi Barnabáshoz közelebb kerüljek. Ági kicsit sajnálkozva ingatta a fejét, tizenhat perc múlva betoppan Ahmed. A kosaras macsó? Talált! Még mindig vele lötyögsz? Míg meg nem unjuk egymást... Basszus! Mi a bajod, Cili, még mindig esz a fene, hogy én kavarok vele?

Mikor letette a válltáskáját, kipattant a cipzár, s mint egy kíváncsi szem, kinézett egy kóla. Ági örömmel nyugtázta: tedd csak ki nyugodtan, ha majd kapunk fizut, visszaveszem neked! Cili nem bír szólni. Rázzalak meg picit?, lépett felé Ági. Ne vágjál nyúlképet, tudom, milyen érzés, ha a kreált terv elbukik. Sétálatok kicsit, vagy menjetek moziba. Ha nem kaptok telt házat, kezdhettek matatni... Hülye! Oké, te tudod, hogy szürod szíven barátod bánatát.

Robbant a csengőszó, mindketten ugrottak, Ági kerek arca, megannyi máglyatűz, felgyújtotta rögtön a nagyon pici szobát. Nyugodj meg, édesem, vigasztalta Cilit, mielőtt elhúznál csendesen, engedd be a fúum!

Nóra

Vigyelek haza, kérdezte Balassi, Anna szőke öccse a céges buli után, miután úgy kezdtük érezni, lecsengőben minden. Mondjam, hogy ne fáradj, két utcával odébb, öt percnire lakom? Vagy kérdezzem másképp: két héttel korábban, mikor a barátnődet Kínába küldték, nem te cuppantál rám? Nem kérdeztem semmit, mert éreztem, hogy nyomulsz, biztat Anna szeme, maradjál mellettem. Előző társaim, mikor észrevették, nem sokat adok az olyan hízelgőkre, akik lélekvesztő szándékkal közelítenek, faarc-cal lötyögtek, szitálták az időt, vagy fajsúlyosabb viccet, sztorikat meséltek.

Az igazat megvallva nem sok jót hallottam felőled. Bár egy-két ilyen estén, mikor Ockó bemutatott, nézegettük egymást, miért öltöztünk úgy, mintha lagzin lennénk. Mint a cégvezetők, vasalt öltönyben, csokornyakkendősen trécseltél Anna egyik mérnökével, miközben fél szemmel a seggemet figyelted. Úgy tudom, a párod a Liszt Ferencben végzett. Arról álmodozott, hogy az év minden napján kétszer is megmutatja a világnak, hogyan játszott Mozart, amikor komponált. Ennek tudatában, mondta volt Anna, egész nap gyakorolt, s küldte menedzserét, hogy jegyezzen mindenkit, aki zongoraleckét akar venni tőle. Bár itthon, súgta a nővéred, minden rendezvényen fanyalogva nézik, de ő nem adja fel, éjjel is gyakorol, reméli, hogy százfelé hívják majd, s megőrülnek érte.

Ne búsulj Balassi, akartam mondani, ha mindent szívre veszünk, hamar bedilizünk. Nekem is volt már egy-két fura srácom. Alkalmi széltolók. Ha mosolyogni tudtam egy-egy poénjukon, azt hitték, hogy győztek. Gondolom, így érezted te is, mikor megsúgta Anna, hogy két és fél hónapig biztos szingli leszek, régi barátodat Ázsiába küldte. Többször el is vittél egy-két lassú táncra, hogy teszteld a kémiám. Az asztalodhoz hívtál, ahol Anna trónolt, s üzente fél szemmel: ha feljebb akarsz lépni cégem lépcsőfokán, engedjed közelebb.

Oké, nyugtáztam magamban, nem azért tanultam Münchenben, hogy az első éveimet alagsorban töltssem. Bár Ocóval, akit Hágába küldtél, magad is kavartál az első férjed előtt, ki tudja, mi maradt még benned, nem árt résen lenni.

Mikor indulni készültünk, intettem Annának, boldogan nyugtázta, hogy kéz a kézben vagyunk. Alig léptünk párat, a zsebedben kutattál. Hamar nyakon csípted a sárga telefonod. Mire én süketelni kezdtem: úgy érzed, keresnek? Ingattad a fejed, hullámos sörényed: csak az időképet néztem... Szeretnél sétálni? Úgy láttam, somolyogsz, mint egy kövér alma: említette Anna, hogy vettem egy hétvégit? Nevetés birizgált: mennél Almádiba, Budán nincsen holdfény?

Égette a kezed a maroktelefonod. Kihalt volt az utca, régen elmúlt éjfél, az apostolok lován kevesen lötyögtek. Két-három

tekergő összekapaszkodva ocsmány nótákat fújt, és szögletes üvegből italt nyalogattak. Ahogy kikerültük őket, az arcomba másztál, számoltad a fogam, nehogy belém kössön az egyik karcos fickó. Mikor felléptek a budai hídfőre, úgy láttam, oldódik a mérge. Hosszú, forró kezed, mintha kincset lelne, a fenekemen maradt. Nem nagyon örültél, mikor pár lépés után egy barna kapu előtt benyomtam a féket. Megérkeztünk? Talált. Úgy láttam, sajnálod, elhúztad a szádat, a kezeden kerestél valami új helyet. Bár nem nagyon izgatott, azért megkérdeztem, mikor és miért váltál el Piroska Ivettől.

– Nem voltunk házasok, egy hegedű gáncsolt el a vizsgán. Miután kiestem a felvételin, közgázra mentem. Annánál dolgoztam, s terveztem a cégem. Piros Chopint klampírozott otthon, várt a koncertekre, s költötte a pénzem. Anna vett nekem egy garzont, s elköltöztem tőle.

Mikor nyílt a kapu, nyújtottam a kezem. Azt hitted, kézcsókot szeretnék, mint az idős hölgyek. Hogy ne idéetlenkedj tovább, lazán behúztalak, mire élénkült a szemed: nem laksz az ösökkal? Csak ha itthon vannak. Most? Az EU-ban, mint a rendes tagok, gombokat nyomkodnak. Akkor? Iszunk egy Kadarkát. Annánál nem ittunk? Kadarkát nem láttam, bár attól még lehetett.

Fecske Csaba

Égi hordó

*a mindenség pincemélyén
óriási hordó az ég
beleütve a nap-dugó
szét ne folyjék az úri kék*

*ó mulandóságunk bora
idő amit a Gazda tölt –
létünk törékeny poharát
édes Istenem el ne törd*

Pincében

*föltárulkozó pincemély
iszamos homályban a kéz
meg-meglibben a gyertyaláng
árnyékot loccsintva aláink*

*milyen érzéki kép ahogy
a lopót a lyukba dugod
a hordó halkán felsikolt
s adja szűz véreként a bort*

Bacchus

*áldalak Bacchus bornak istene
a te véred hegy fenséges leve
minden lopóval néked áldozok
öröm vagy bánat inni mindig ok*

*mert nem lőre ez drága Bacchusom
neked is ízleni fog ez tudom
fenéig ürítvén poharát
a borivó mennyben érzi magát*

*én pajkos istenem papod vagyok
minden borospince a templomod
oltárod előtt ülnek híveid
s az örök üdvösséget hirdetik*

*áldalak Bacchus bornak istene
a poharamat mindig töltsd tele
ha majd a földi létem eltele
hordó borral bocsáss a földbe le*

A prés mellett

*elhal a szüreti ének
búsabbak lesznek a vének
lassan a végére érnek
végére érnek a sornak
ki tudja mit hoz a holnap*

*vigadnak bezzeg az ifjak
szívükben szerelmet visznek
in vino veritas – hisznek
a szüret ideje ez most
a kádakban mézédés must
sírnak a szemek a présben
piros a levük mint vérem
sorsuk a sorsom így végzem
én is – kell-e hogy értsem
megtelnek a hordók sorban
vulkán ereje a borban
nem is bor az még lőre
de finom bor lesz jövőre
ha letisztul az lesz jó bor*

*tisztulok én is a költő
jár kezem alatt a töltő-
toll tán még egy emberöltő
s elnyel egy hatalmas gége
kluttyogok párat és vége
bármint lesz nem mondom kár volt
megittam egy-két pohár bort
nem jutok a mennybe holtan
itt mikor ittam ott voltam*

Bene Zoltán

Söténd

(Folytatásos regény)

Ötödik fejezet:

Szatírok

Mókusnak nevezték, egykoron magam is ismertem. Amikor egy nyáron kopaszra nyíratta a fejét, elfelejtette a füle felső fertályáról leborotválatni a hosszú, vöröses szőrszálakat. Innen kapta a gúnynevét. Egy ideig próbálkozott, hátha Hiúzra cserélhetné, elvégre annak is van pamacs a fülén, de a Mókuson már nem tudott változtatni, szinte napok alatt berögzült. Attól fogva a söténdi *Körülzaros* teljes törzsközönsége (akik közül senki nem olvasta Borbély Szilárdot, a kocsmát mégis így emlegették, mivel igen gyakran körül volt szarva) és mind a két pultoslány így szólította.

– Annak legalább nagy farka van – vigasztalta egy borízú hang –, a hiúznak meg csak valami kis csökevény.

– Hát amelyik fark számomra lényeges, az biztos nagyobbra nő egy hiúznak, mint egy mókusnak, bakker – kesergett Mókus.

A cimborák hangosan röhögtek, még Teknős is elhúzta a száját, holott sosem látták mosolyogni. Mindaddig azt sem tudták, képes-e egyáltalán ilyesmire.

Alig telt bele három hónap, s már Zavarosoktondon, a Söténdtől néhány kilométerre fekvő nagybacska városban is mókusozták.

– A mókusról mindenki úgy tudja, hogy egy kicsike, aranyos állat. De én nem vagyok aranyos! – dohogott. – Az aranyos fickók mind balfaszok...

Hetente öt napon járt át Zavarosoktondra, a Zavaros partján álló kerékpárpedál-gyártó üzembe, ahol portás állást töltött be. Tevékenysége leginkább rejtvényfejtésből állt. A skandináv típust

kedvelte, néha nyert is kisebb-nagyobb ajándékokat a beküldött megfajtésekkal. Olyankor a rendes neve szerepelt az újságban. Nyomtatva. Az, amelyik a személyi igazolványában áll. És amire már alig emlékezett valaki.

Mókus szerette a kutyákat, a sört és a nőket. Megrögzött agglegény volt, mióta a menyasszonya egy héttel az esküvő kitűzött napja előtt faképnél hagyta egy másik pasas miatt.

– Mert igazi férfi – válaszolt a menyasszony Mókus (akit akkor még senki nem nevezett így) faggatózására. – Olyan gyönyört ad, amilyet veled elképzelni sem tudtam volna, nemhogy átélni.

Az elhagyott vőlegény erre lebénult. Néhány napra meg is kukult. A majdani Mókus legfeljebb sírni tudott volna, ahhoz azonban nem volt elég bátorsága. Hetekig, hónapokig szégyenpírral az arcán, magába roskadva lézengett. Úgy érezte, összesúgnak a háta mögött, mindenki róla beszél, a szégyenéről, a megalázottságáról. Elment a templomba. Úgy érezte, a fehérre meszelt falakból áradó ridegség a velejéig járja át. Az oltár mellett, a falon fatábla, rajta a következő misén éneklendő zsoltárokat jelző számok, az egyik ablakon beeső fénysugár éppen az oltárt borító, kézzel hímzett terítőt világította meg, a szószéken tucatnyi bodobács mászott fölfelé egymás hegyén-hátán. Idegennek érezte magát és kiszolgáltatottnak. Leroskadt egy padra, várta, hogy történjen valami. Semmi sem történt. Később úgy vélte, azért, mert sem eléggé nyitott nem volt, sem nem hitt kellőképpen az enyhülésben. Többször nem próbálkozott Isten házával. Ami a kedélyét illeti, idővel próbálkozás nélkül is javult a helyzet.

Amikor némileg összeszedte magát, törzsvendéggé vált a *Körűlszarosban*. A sok sületlenség, a pancsolt szeszek és a mosdatlan emberek szaga eleinte megnyugtatta, később az otthonosság érzetét keltette benne. Lakonikusan vette tudomásul, hogy ez az élet, hogy ilyen.

Noha a nősüléstől húzódozott, az ágyékát folyvást feszítette a gerjedelem. Különösen a gimnazista lányok vonzották. Sűrűn nézett olyan pornófilmeket, amelyekben diáklányokat döngetnek meglett férfiak. Ha hátulról hatolnak a gyöngé húsba, lelógó heréik üteme-

sen csapódnak a hamvas combokhoz. A lányok arcán gyönyör, a férfiak pofáján furcsa, a kegyetlenséggel határos önelégültség. Mókus alkalmasint megállította a filmet egy-egy plánnál, amelyen csak az arc vagy a pofa látszott, s hosszasan tanulmányozta a fizimiskákat. Szívesen sírdogált volna ilyenkor, de ahhoz túl gyáva volt.

Gyakorta őgyelgett a zavarosoktondi gimnázium környékén. Egyszer-kétszer az is megfordult a fejében, hogy előveszi a nadrágjából a szerszámát, és megmutatja a lányoknak. Hadd lássák, mennyire nem egy mókus vesszeje az, hanem egy igazi férfi iradatlan lőcse. És talán akad közöttük egy, netán kettő, három is, aki úgy reagál, ahogy a filmekben szokás – vagyis jöhet az üzekeedés; bizonyíthatja a férfiasságát.

Egy alkalommal, amikor a szokásosnál is jobban fölöntött a garatra a *Körülszaros*ban, elmesélte Teknősnek, min jár az esze néhanap.

– Ha mutogatós akarsz lenni, a te dolgod – biggyesztette le az alsó ajkát Teknős. – De ha elkapnak, nem sok vidámság vár rád. A mutogatósoknak nem jó a sitten.

Márpedig Teknős szavára lehetett adni, ha börtönről volt szó: hét évet ült nemi erőszakért, amit nem követett el.

– Az apja volt – mesélte egyszer Judit, a *Körülszaros* szebbik pultoslánya –, csak szegény Teknős bevállalta helyette. Pedig a barátnőjét farkalta meg az az állat faterja.

Teknős őszintén beleszeretett a református lelkész lányába. Nem mert közeledni hozzá, csak messziről csodálta. Szinte a betege lett. A lánynak derékig érő, barna haja és korához képest (tizenhat éves volt) szokatlanul nagy mellei voltak. Teknős, akit akkoriban még Tomi néven ismertek, minden reggel kiballagott a buszmegállóba, hogy diszkréten bámulhassa a lányt, amíg a zavarosoktondi buszra vár. Egyszer valami érthetetlen késztetés folytán maga is fölszállt a járműre, leült az imádottja melletti üres ülésre, s nagy nehezen kibökött néhány érthetetlen szót. Valószínűleg nem álltak össze mondattá. Soha nem tudta meg senki, mivel érdemelte ki mégis a lány figyelmét. Mindenesetre délután, az iskola végén, együtt jöttek haza. Amíg tartott a tanítás, Teknős a

Zavaros partján téblábolt, kavicsokat kacsáztatott a folyócska felszínén, cigarettázott, és néha bő sugárban levizelte a fák törzsét. Teknős éppen munka nélkül volt, két éve végzett a technikumban, egy évet dolgozott egy építési vállalkozónál. Egészen addig, míg a főnökét egyik csillagtalan éjjelen rokantra nem verték. Ezzel a vállalkozásnak befelegett. Sötétben gyakorta jártak efféle idők.

Egy szó mint száz, Teknős, akit akkoriban még Tomi néven ismertek szerte a kisvárosban, egy tavaszi estén kéz a kézben sétált a sötéti főtéren a reformárus lelkész lányával. Az emberek egy része nem értette a jelenséget, másik része besárgult az irigységtől. Akadtak, akik sóhajtoztak. A lelkész imádkozott. A körzeti megbízott benyúlt a zsebébe, és megérintette a nemi szervét. A könyvtáros kisasszony elsápadt. A polgármester lova veszített a lovin. A kóbor ebek bágyadtan heverésztek, a gazdátlan macskák hevesen bagzottak. Visszatértek a fecskék és a gólyák, javítgatni kezdték a fészkeiket. Valahol a városka peremén elbődült egy tehén.

Teknőst (akkor még Tomit) négy nap múlva bilincsben vitték el a rendőrök. Beismerte, hogy durván megerőszakolta a lányt. Még egy sörösüveget is használt. A lelkész lányát olyan súlyos trauma érte, hogy évekig nem szólalt meg. Manapság állítólag Kanadában él.

– Pedig az apja volt a tettes, az a mocsadék – sziszegte Judit, aki titokban vonzódott Teknőshöz. – Szegény Teknős meg magára vállalta, mert nem bírta elviselni az egész helyzetet... Úgy érezte, jobb lesz neki a hüvösön... Nem hiszem, hogy jól hitte.

– Brutális! – jegyezte meg Mókus. – Hét év a kaptárban, nem lehetett egyszerű.

– Az erőszaktevőknek különösen nem az – bólogatott Judit tudálékosan, a beavatottak arckifejezésével.

– A mutogatósoknak nem jó a sitten – ismételte Teknős. – Nagyon nem jó.

Mókus megértette. És amúgy sem gondolta komolyan. Úgysem buknának rá azok a lányok. Másrésről pedig nem ismerik, nem tudják a hülye csúfnevét sem, nem röhögnek rajta, nem kell nekik bizonyítani, nincs mit, nincs miért. Észre sem veszik. Ez

cefetül bántotta. Sehol nem veszik észre, az az igazság. Néha úgy érezte, ő a láthatatlan ember.

– Mind láthatatlan emberek vagyunk, Mókus, szard le – sóhajtott Teknős. Úgy tűnik, Mókus félhangosan gondolkodott. Vagy a sittes gondolatolvasó, cikázott át rajta a képtelen föltételezés.

– Én ezt nem akarom elfogadni – motyogta maga elé. – Noha néha nem árt, az is igaz.

Az iskolában például milyen jól jött volna az észrevétlenség, gondolta. Mennyi megaláztatást elkerülhetett volna. Mókus nem volt jó tanuló, gyöngé közepessel végezte az általános és a középiskolát egyaránt, szakmát sosem szerzett. Voltaképpen szerencsésnek mondhatta magát, amiért húszévesen, az apja révén bekerült a pedagógárba portásnak. Eltelt tizenöt év, és még mindig ott dolgozhat. Nem keres sokat, de a szerény megélhetéshez eleget. Nincsenek nagy igényei. És nem szakad meg a munkában. Mióta meghalt az anyja, főleg hideget eszik. Szereti a hideget, nem panaszkodik.

– Az anyám meg az apám velem üzengettek egymásnak – mesélte egyszer Juditnak. – Utálták egymást, mint a hatnapos szart, mégse váltak el. Háromszobás házban éltünk, anyám az egyikben, apám a másikban, én a kettő közöttiben laktam. Ha mondanójuk akadt egymásnak, nekem kiabálták el. Én viszont nem kellett továbbadjam, mivel hallották ők egymást, csak nem mutattak hajlandóságot arra, hogy megszólítsák a másikat. A választ is nekem címezték mindig, jó hangosan. Valójában sosem kellett közvetítenem közöttük... Csak látszólag... Ebédelni az anyámmal ebédeltam, utánunk következett az apám. A maradékunkat ette. Mindig sok volt a maradék, nem maradt éhes sose. Anyám úgy főzött, hogy jusson neki bőven. Csak beszélni nem akart vele.

– Borzalom – nyafogott Judit.

– Az – hagyta rá Mókus. – Amikor meghalt az apám, az anyám elégedettnek tűnt. Állítólag az apám nagy kujon volt régen, sokszor csalta az anyámat. Erről én nem tudok, akár igaz is lehet. Viszont azt tudom, hogy alig hantoltuk el az öregemet, az anyám is elment. Az apám mellé temettem. Gondoltam, béküljenek, van

rá egy örökkévalóságuk. Pár hét múlva aztán megmurdelt a kutyám is, a Jimmy. Úgyhogy eladtam a házat, és vettem egy kisebb lakást a főtéren, a nyolclakásosban. Minek nekem a kert?

– Sok vele a baj – értett egyet a pultoslány; közben telecsapolta Mókus kiürült korsóját Arany Ászokkal.

Mókus szabad idejének jelentős hányadát töltötte a *Körülzarosban*. Leginkább Teknőssel. Amikor többet ivott a szokásosnál, a diáklányokról fecsegett.

– Olyanok, mint a Judit – jelentette ki egyszer, és tekintetében különös, tompa fény csillant.

Ezúttal nem volt szerencséje. A járőr épp a *Körülzaros* előtt parkolt le, amikor Judit sikoltozni kezdett. Ahogy a rendőrök betoppantak, nyomban a szemük elé tárult a látvány: Mókus a kocsmá közepén, kigombolt sliccéből fityeg a farka.

Mialatt a két rendőr elvezette a hátrabilincselte kezű Mókust (a pöcse már újra a gatyájában nyugodott), Teknős a fejét csóválta. Ordítani szeretett volna. Fölpattanni, kimenni a helyiségből, mély levegőt venni az utcán, aztán kiköpni egy hatalmasat, hogy csak úgy csattanjon a töredezett aszfalton.

– Borzalom – nyafogott Judit.

– Az – hagyta rá Teknős. Elfordította a fejét. Egyszerre föl-emelkedett az asztaltól, kiment, mély levegőt vett, s kiköpött egy hatalmasat, hogy csak úgy csattant a töredezett aszfalton. Utána visszatért, leült a szokott helyére. Körülnézett. Mintha mi se történt volna, minden a szokásos, unalomig ismert. Judit rávillantotta a fogsorát, a cimborák üveges tekintettel nézték az üvegeket. A nyitott ajtón besurrant egy macska.

Hatodik fejezet:

Feneség

Ferkóval nem is olyan régen ismerkedtem meg, az állatorvosnál, ahová én a tengeri malacom, ő a macskáját hozta – oltásra. Egé-

szen véletlenül derült ki, hogy egy ideig élt Söténden. Miután ezt elárulta, sokat mesélt azokról az esztendőkről, amikor – mindig így emlegette – a *söténdi kultúrában* dolgozott. Ez a *Kultúr*t jelentette, vagyis egy nagy, hodályszerű épületet, nagyobbik felében a művelődési házzal, kisebbikben a könyvtárral, a település központjában, nem messze a katolikus templomtól és a városházától. Ferkó soha nem felejtette el megemlíteni, hogy arrafelé a házak éppolyan szürkék, mint az a késő őszi délután volt, amilyen megérkezett, hogy elfoglalja a helyét a *söténdi kultúrában*.

– Talán évszázadok óta senki nem festett színesre egyetlen épületet sem abban a faluban – merengett, s én láttam a szemén, hogy szívesen rágyújtana, ha tehetné, de ezt már az olyan becsületsüllyesztőkben is hosszú évek óta tiltották, amilyen például a söténdi *Zöld Ász* volt, mi ráadásul nem is abban, de egy nagyvárosi, puccos kávézóban ültünk, pár saroknyira az állatorvostól, az ő széke alatt egy macska aludt a hordozójában, az én belső zsebemben meg a malackám motozott.

Aztán sóhajtvá helyesbítette önmagát, hogy város az, nem falu.

– Mégis furcsa úgy gondolnom rá – folytatta –, noha tény, hogy jogilag mintegy két évtizede város volt már akkor is, amikor betettem oda a lábam. De még a lakói sem tekintették annak soha. Sajnos nekem sem kellett hozzá sok idő, hogy végleg bele-törődjek a piszkosszürke különféle árnyalataiba.

Ferkó szeretett fellengzősen fogalmazni. Olykor irodalmiasan. És szeretett mesélni is. Például Szilviről, a söténdi *Kultúr* fűtő-mindeneséről.

– Teljes nevén Tóth Szilveszter, de mindenki csak Szilvinek hívta – mondta.

Szilvi évtizedekig folyami matrózként dolgozott, járta a Dunát Németországtól Romániáig, élte a matrózok vidám életét. Kikötőről kikötőre, egy kis csempészet, nem kevés dorbézolás, lassan tovatűnő ártéri erdők, öröm, móka, kacagás.

– Hogy valójában mennyire mehetett jól a sora, azt persze nem tudom. Szilvi mindig nosztalgikusan mesélt a vízen töltött éveiről, az egyszer biztos.

Főként uszályokon szolgált, egyszer-kétszer személyszállító hajókon, azt azonban kevésbé élvezte, mert a vendégek folyton ugráltatták.

– Mindenfelé volt egy nője, ahogy az már lenni szokott. Mondjuk ezt sose hittük el neki igazán, mert ismertük a feleségét.

Szegény Szilvi szigorú kontroll alatt élt. A neje szűrőpróbaszerűen ellenőrizte. Időről időre betoppant a *Kultúrba*, azzal az ürüggyel, hogy meglátogatja az *urát*. Mindig árgus szemekkel vizslatta Szilvit, alaposan körbeszimatolta, nem érez-e rajta szeszszagot. A fűtő ugyanis szeretett inni. A felesége ezzel szemben nem szerette, ha iszik.

– Gyakran volt benn nála a kislánya is, iskola után betért hozzá, órákig maradt. Olyankor csak a legnagyobb titokban szippanthatt, mert a kölyök beárulta az anyjának, ha észrevette, hogy iszik.

Szilvi vállalta a kockázatot. Ivott.

– Hősies, vakmerő tett!

Nem Söténden lakott, egy szomszédos, aprócska faluból járt be kismotorral. Ez lett a veszte. De nem az ital okozta a galibát.

– Szilvi pocsolárészegen is jobban vezetett, mint a legtöbb úrvezető színjőzanon. Legyen szó személyautóról, kismotorról vagy kamionról, mindegyikkel megbirkózott, akár mennyit csorgatott is le a torkán.

A bonyodalmat Ilcsi idézte elő.

– Takarítónő volt a *Kultúrban*. Csakhogy igen messze állt attól a képtől, ami a jámbor állampolgároknak él a takarítónőkről. Voltaképpen Ilcsi az általánosítás megtestesült cáfolata volt. Festett körökkel, rezgő műszempillákkal és télen-nyáron forrónadrágban mosta föl a padlót. Mondjuk télen harisnyát is húzott, nyáron viszont csupaszon hagyta azt a hosszú, formás lábát. Meglehetősen jól nézett ki – szinte a nyála is kicsordult, ahogy maga elé idézte a képet.

– Amikor lehajolt, a mellei majd kigurultak a pólójából. És Szilvi, ahogy a legtöbben, szívesen összeszedte volna őket. Már amennyiben tényleg elszabadulnak...

Egy alkalommal Ilcsi telefont kapott, hogy a testvére kórházba került. Szilvi lovagiasan följajánlotta, kiszalad vele a vasútállo-

másra, hogy elérje a nagyvárosba induló legközelebbi vonatot, hiszen ha gyalog megy, csak a háromnegyed órával később induló járatra lett volna esélye. Ekkor történt a baj. A *Kultúr* felé tartó feleség meglátta, ahogy a forrónadrág föltelepszik a férje mögé a kismotorra, hozzá simul a hátához, szorosan átöleli a derekát.

– Olyan segge volt a motoron, hogy az embernek kedve lett volna ott helyben beleharapni, akár az érett körtébe!

Szilvi élete attól a naptól pokollá vált. A kisfia elmesélte az anyjának, hogy az apja máskor is beszélgetett már Ilcsivel. Többet, mint kellene. A neje ettől kevés híján agyérgörcsöt kapott, Klárika pedig, a *söténdi kultúr* napszámosa mélyeket sóhajtva, sokat sejtetően hallgatott a telefonban, amikor a feldúlt asszony a férje Ilcsivel viselt dolgai után érdeklődött. A beszélgetés végén a feleség egyre csak azt hajtogatta eszelősen, hogy nem bír azzal a *hajós* vérével, nem bír vele, a jó kurva anyját!

Két hét múlva Szilvi nem állhatta tovább az asszony pörölését, a kisiú sanda tekintetét, s az egyik délután, amikor letelt a munkaideje, nem motorozott haza, hanem vonatra szállt, és újra beállt matróznak. Levelezőlapon értesítette a nejét, hogy elege van, nem bírja már. Ha a felesége feneségként viselkedik, ő minimum időt kér.

– A levelezőlapot, következésképpen az elmés szójátékot én írtam meg neki, még mielőtt elment. Én is adtam postára a szomszéd községből. Biciklivel tekertem át. Hogy a nyomokat összekuszáljam.

A feleség összetört, levelekkel bombázta az *urát*. Szilvi meg is enyhült gyorsan, s még mielőtt a bolgár uszály, amire elszegődött, elhagyta volna a magyar vizeket, lelépett, hazatért. Nagy örömmel fogadta az egész család. Meg a *Kultúr*. Mindannyian kedveltük Szilvit. Egyedül Ilcsi mérgelődött.

– Kurvának néz az a ribanc nő! – pontosan így fogalmazott, nem több, mint három centiméterre a fűtő arcától.

Szegény Szilvi nem győzte törölgetni a nyálat magáról, és engesztelni a takarítónőt, aki minden igyekezete ellenére csak duzzogott naphosszat. Heti rendszerességgel összeszólalkozott

Szilvi hites feleségével, s olyan piros lett közben mind a két nő ábrázata, mint a rendszerváltozás előtt a tanácsházák homlokzatán virágzó vörös csillagok.

– Attól féltünk, vagy egymásnak esnek, vagy Szilvinek.

De soha nem fajult tettlegességig a veszekedés. A hajdani matróz mégis egyre mélabúsabbá vált.

– Hogy melyik volt, azt nem tudtuk meg soha. Bármelyik nő lehetett. És az sem kizárt, hogy a gyerek tette.

Mindenesetre Szilvi motorját valaki megbabrálta, s egy késő őszi délután az árokban kötött ki. A jobb lábát és a csípőjét szilánkosra törte, soha többé nem tudott rendesen járni. Hónapokig kórházban feküdt, többször műtötték, végül leszálalékolták. Egy kripli lett belőle, hamisítatlan kripli.

– Saját magát nevezte így, amikor meglátogattuk. A könnyeit meg a taknyát nyelte...

A felesége viszont örült, hogy ez lett a vége. Attól kezdve Szilvi otthon ült. Abból se lett tragédia többé, ha egy kicsit iszogatót magában.

Ferkó megcsóválta a fejét. Talán megbánta, hogy mesélt nekem, gondoltam, azonban, mint kiderült, csak egy tanulságon gondolkodott.

– Sötét emberek voltak – szögezte le. – És maga Söténd is rászolgál a nevére.

Hetedik fejezet:

Rossz vicc

Söténd rászolgál a nevére, gondolta Kardos is, miközben a játszótérre bámulta a konyhaablakból, s én egy percig sem vitatkozom vele, hogy őszinte legyenek. Odakinn kétségkívül nem süttött hét-ágra a nap, sötétnek azonban leginkább az ablaküvegre szottyadt vastag koszréteg miatt látta a külvilágot Kardos. Rágyújtott egy újabb cigarettára. A füst föllibbent, és gomolyfelhőként kavargott

a plafon alatt, pontosan ott, ahol a sárgára pácolódott oldalsó fal a dohánybarnára érett mennyezettel találkozik. Kardos szemmel tartotta a hintában ülő két kamaszt. Söröztek. Beszélgettek. Kardosnak úgy tűnt, mintha időről időre vetnének egy-egy fürkész pillantást az ablakára. Biztosan nem látják, hogy figyelem őket, gondolta. A hinta keresztrúdjára szokatlanul nagy termetű csóka ereszkedett, igazgatni kezdte a tollait. Először azt hitte, nem is csóka, hanem varjú, de ahogy alaposabban megvizsgálta, rájött, hogy téved. A csúszda mellett abban a pillanatban bukkant föl egy kóbor kutya, amikor megszólalt a csengő. Kardos nehezen fogta föl, hogy hozzá érkezett látogató, amikor azonban eljutott a tudatáig, nem késlekedett ajtót nyitni.

– Bejöhetek? – kérdezte Szimóna.

Kardos félreállt az útból. A lány egyenesen a nappaliba ment, leült a kanapéra, elővette a dohányos zacskóját meg egy cigarettepapírt, gyakorlotta megszodorta magának a staubot.

– Rágyújtok, jó?

Kardos biccentett. Leereszkedett a kopott fotelba, a kanapéval szemben.

– Zavarlak? – Szimóna orrán-száján dőlt a füst.

– Nem zavarasz.

– Anyuval mikor beszéltél?

– Nem emlékszem – Kardos föltápáskodott. – Kérsz valamit inni?

– Kólád van?

– Nincs. Sose volt.

– Akkor mindegy.

Kardos eltűnt a konyhában, két dobozos sörrel tért vissza. Az egyiket odanyújtotta a lánynak, aki teátrális mozdulattal elhárította. Fölpattant, kiszaladt a fürdőszobába, megengedte a csapot. Egy műanyag, égszínkék fogmosópohárral tért vissza.

– Én tegnap este voltam nála – jelentette be.

– Jól van?

– Sose volt jól.

– Akkor úgy van, ahogy szokott lenni?

- Az apádat szidta. Aztán az enyémet is.
 - Szóval úgy – Kardos hangja fáradtan, tompán kongott.
 - Nem egészen – Szimóna hosszan kortyolt a fogmosópohárból.
 - Úgy szidta őket, mintha beletörődött volna mindenbe.
 - Bölcs döntésre jutott.
- A lány arca grimaszba rándult.
- Téged is szidott, mint a bokrot. Hogy mekkora szégyen ez az egész.

Kardos csöndben maradt. A sörösdobozt tartó keze izzadt. A lány térdét bámulta. Kikandikált a farmer széles hasadásán.

- Emlegette Palikát is – folytatta Szimóna.

Kardos beleivott a sörébe, aztán gondosan elnyomta a tövig szívott csikket a dohányzóasztalon álló három hamutartó közül a hozzá legközelebb esőben. Mindegyikben magas hegygé halmozódott a hamu.

- Azt mondta, ő volt az egyetlen gyereke, akit szeretett.
- Nekem is mondta már ezt párszor – jegyezte meg Kardos.
- Mit?
- Hogy egyedül Palikát szerette.

Mindketten hallgattak egy jó ideig, mintha azt mérlegelték volna magukban, vajon van-e értelme folytatni a társalgást egyáltalán. Végül Kardos törte meg a csendet:

- Könnyen beszél, hatévesen mindenki aranyos.
- Anyu szerint te hatévesen is egy seggfej voltál.
- Oké. Rajtam kívül mindenki aranyos hatévesen – vont a meg a vállát Kardos, és egy újabb cigarettára gyújtott. Ütött-kopott Zippója fémesen és élesen csattant.

- Tízévesen viszont már senki sem az, nekem elhiheted.

Kardos matekot tanított a két söténdi általános iskola egyikében.

- Seggfej vagy azóta is – szögezte le Szimóna.

Kardos nem vitatkozott.

- Kérsz kávét? – kérdezte.

Szimóna bólintott, közben a szemöldökpiercingjét piszkálta töredezett körmével, amiről nagyrészt lekopott a sötétkek festék. Kardos kiment a konyhába, szétcsavarta a kotyogóst, kiemelte

a szűrőt, kipucolta belőle a zaccot, megtöltötte örölt kávéval, a főző alsó részébe vizet engedett, összeszerelte a szerkezetet, odatette a gáztűzhelyre, alágyújtott. Közben újabb pillantásokat vetett a játszótérre. A kamaszok még mindig a hintában ültek. Mind a kettőt tanította. A csóka elrepült, a kutya épp a homokozóba vizelt. Kardos lehunyta a szemét. Szeretett volna segíteni Szimónán. Az anyján és saját magán ugyancsak. Ha bármelyiket lehetségesnek érezném, megtenném, bizonygatta magában. Aztán átvillant rajta egy kellemes érzés. Talán annak örült, hogy Szimóna teljesen tisztának tűnt...

A kávéfőző kotyogni kezdett. Kardos kisvártatva kitöltötte a feketét két csészébe, bevitte a nappaliba.

– Bűdös van nálad – mondta Szimóna.

Egy könyvet tartott az ölében. Kardos nappalijának leghosszabb fala mentén roskadozó könyvespolcok álltak.

– Semmi sem a valós időben történik. Minden, amit látunk, a múlt lenyomata. Egy kicsit mindig le vagyunk maradva – olvasta Szimóna. – Valami fura északi faszi írta, látod? – Betűzni kezdte a nevet: – Morten A. Strøksnes.

– Azt hiszem, Sztrøksznesznek kell ejteni – dörmögte Kardos.

– Tengerkönyv. Ez a címe. Ez a három mondata tetszik.

– Olvastál belőle többet is?

– Még vagy harmincat.

– Mit szeretnél, Szimóna?

– Csak beugrottam. Hogy megnézzem, hogy vagy. Kikészültél nagyon?

– Megvagyok.

Kardost két nappal korábban függesztették föl. Szexuális zaklatás vádjával. Nem valamelyik tanítványát, az egyik anyukát molesztálta. Ez volt a vád.

– Tényleg megmarkoltad a seggét annak a tehénnek?

– Tényleg.

– De miért?

– Mert arra kért.

– Seggfej vagy.

Kardos megadóan tárta szét a karját.

– Seggfej vagyok – mondta.

Szimóna először kiitta a maradék vizet a fogmosópohárból, utána elnyomta a cikket a hamutálban.

– Elmegyek – pattant föl.

– Maradhatsz, ha akarsz.

– Nem akarok, dolgom van.

Kardos tudomásul vette. Be kellett vallania magának, hogy jólesett Szimóna kíváncsiszkodása. Még akkor is, ha a haverjait minden bizonnyal jobban érdekli a sztori, mint őt magát. Legtöbbjüket tanította, nyilván szívesen csámcsognak az esetén.

– Nem is téhen amúgy – szólta a lány után a lépcsőházba. – Jó segge van.

Szimóna visszafordult, fölemelte a jobb karját, a középső ujját kinyújtotta, a többit behajlította, a szájával pedig némán a seggfej szót artikulálta. Kardos kitűnően emlékezett arra, milyen aranyos volt, amikor megszületett. Ő maga másodéves volt a főiskolán, és nagyon büszke a kishúgára.

– A féltestvéred – igazította ki az anyja rendszerint. – Szerencsére az ő apja nem az, aki a tiéd.

Palika legnagyobb erénye ugyanez volt a születésekor. Később, kivált a halála után számos egyéb erényt halmozott még mellé. Kardos önkéntelenül elmosolyodott. Újra rágyújtott. A feleségére gondolt, a felesége fővárosi lakására, a kosztümjeire, az érdes tapintású anyajegyre a bal mellbimbója mellett. Nem érzett hiányt. A felesége hiányát semmi esetre sem. A telefoncsörgés hiányzott neki egyedül. Egy hívás, egy, a telefonvonalban enyhén torzuló hang, ami mindössze annyit közöl, csak egy rossz vicc az egész. Mert végső soron minden csak egy rossz vicc. A múlt lenyomata, semmi több. A jövő más lesz. Szebb. (Na, ja.) Ránézett a mobiljára. Három napja se fogadott, se fogadatlan hívás. Persze, jutott eszébe, hiszen kivette a SIM-kártyát. Vagy csak akarta?

Odalenn, az üres játszótéren üresen himbálózta a hinták. A kóbor kutya egy összefirkált pad alatt hevert. Szemerkélt az eső.

Kardos újabb szál után kotorászott a dobozban. Pedig még ott füstölt a szájában az előző.

Nyolcadik fejezet:

Örök szerelem

Sötétben az érzelmek is *mások*, ez talán az eddigiek alapján belátható. Néhány helybéli azonban, ahogyan egyéb tájakon, arafelé is hisz a nagy érzésekben. Az örök szerelemben, például. Hogy Dzsó, akitől a következőket hallottam, közékük tartozik-e, nem tudom eldönteni.

– Ha így nézel rám, kénytelen vagyok elmondani – mesélte Dzsó.

Ezzel a rossz szöveggel kezdte a csajom, pedig még alig gyógyultam ki a hasmenéssel és hányással járó iszonyatból, amit a bátyja szabadított ránk, az a kretén, aki rozsdás baltával csapja le az újszülött, pitbulljellegű kiskutyák farkát, mivel állítólag ő tenyésztő, és érti a módját, aztán öt-hat hetesen el is passzolja a kicsiket. És el is mondta. Hogy mialatt én a budin görnyedtem naphosszat, s mint a ringlispíl, forogtam körbe-körbe, mert hol hánytam, hol fostam, és mind a két matériát a klozetba szerettem volna irányítani, amíg én nyögtem és izzadtam, ő eladta a versenybiciklimet a Józsi atya bejárónőjének. Legszívesebben megütöttem volna, de ha megteszem, a bátyja, az a vadbarom, álmomban párnát szorít az arcomra, és addig nyomja, addig tehenkedik rá az a benga állat, míg ki nem szorítja belőlem a szuszt. Inkább uralkodtam az indulataimon, s még akkor is épphogy csak fölszisszentem – még annyira se, mint amikor belenyúltam a zsebemben kallódó rajzszögbe a nagymamám temetésén, egy másik életemben –, amikor azzal folytatta, hogy a pénzen magára tetováltatta Kicsikarcsi arcát. Bár maradéktalanul nem elégedett az eredménnyel, mert ennyi pénzért és ilyen rövid idő alatt nem lehet jó és pontos arcképet varrni senki vállára, de a gesz-

tus a lényeg, szoktam én mondani, és ő ezt nagyon megjegyezte. Megmutatta a tetoválást. Megértem, hogy nem teszi túlzottan boldoggá. Rá nem jöttem volna, hogy ez az ijesztő horrorfilm-ábrázat a Kicsikarcsié, akiről mind a négy életében és az egyetlen halála után készült fényképet volt elég alkalmam alaposan szemügyre venni. Pedig szerintem ő az, csak a tetováló csókának még lenne vele munkája. Sok-sok óra. És akkor már tényleg Kicsikarcsi nézne ránk a karjáról. Nem mintha ettől Kicsikarcsinak jobb lenne. Vagy nekünk. Vagy bárki másnak. Csak néztem hülyén, csak hallgattam bután.

Épphogy betöltöttem a huszonhatot, amikor belebotlottam. Aznap érkeztem Söténdre. Az általános iskolába jöttem, magyartanárnak. Nem tudom, miért pályáztam meg pont ezt az állást, háromszáz kilométerre az otthonomtól. Mondjuk a szolgálati lakás miatt. Jól hangzana ezt állítani. Esetleg azt, hogy vonzott az önálló élet, meg hogy szerettem volna szabadulni az anyámtól, mert úgy éreztem, megfojt, annyira rám telepszik. Pedig nem így volt. Anyám nem lógott a nyakamon soha, és a nagymamámtól örökölttem egy kis lakást. Mindenesetre tíz éve itt vagyok. Az örökölt kérést eladtam pár éve. Alighanem szeretek itt lenni. Ott-hon kimondott-kimondatlan elvárásokkal kellett szembenéz-nem. A legtöbbjüknek nem tudtam volna megfelelni. Ez a hely nem kíván tőlem semmit.

Alighogy megérkeztem, találkoztunk. Biliárdozott a *Fehér gólya* hátsó termében, én meg ismerkedni próbáltam a helyiekkel. Egy idő után valahogy én is a zöld filccel bevont asztal mellett találtam magam, utána pedig egy padon vele, a parkban. A kettő között is történnie kellett néhány dolognak, ezekre azonban nem emlékszem. Annak ellenére, hogy legfőljebb enyhén lehettem ittas.

Már az első estén Kicsikarcsiról mesélt. Nagy szerelemnek indult az övék. Nagy tragédiába torkolt. Kicsikarcsit mindenki kedvelte, jó srác volt. Autószerelőnek tanult, motorokat újítozott föl. A veszte is az lett. Az egyik próbaúton egy rozoga Simsonnal becsúszott a Zavarosoktond előtti nagy kanyarban a menetrendszerinti busz alá. Azonnal meghalt. És semmiféle külsérelmi

nyom nem látszott rajta. A söténdiek nagy része úgy vélte, ezért is fotózták le. Valójában, azt hiszem, a rendőrségi eljárás részeként. Az, hogy a post mortem fénykép miként került nyilvánosságra, rejtély. A Söténdi Hírmondó közölte le. És sokan kivágták a lapból. Nálunk a ruhásszekrény ajtajára volt ragasztva, belülről. Amögött az ajtó mögött tartotta a ruháit. Köztük néhány olyat, amiben még Kicsikarcsival járt.

Velem Kicsikarcsi halála után két évvel kezdett járni. Egy nappal azt követően, hogy megérkeztem Söténdre. Azóta éldegélünk hármasan. Ő, Kicsikarcsi, meg én.

Engem többnyire nem szeretnek a söténdiek. Csak miatta fogadnak el. Nem elég, hogy tanár vagyok, akit amúgy is utálni szokás, ráadásul még annak is nyilván hitvány, különben rég odébb álltam volna, mint a pedagógusok legtöbbször. Csak azok maradnak ezen a helyen, akik itt születtek, ide házasodtak, vagy itt váltak alkoholistává. Nem tudták, én miért maradok. Azt nem gondolta senki, hogy miatta. Talán azért, mert ezt én sem gondoltam.

Nézegettem a vállán a rajzot. Nem kérdeztem, hogy miért nem kért inkább pénzt, miért kellett elkótyavetyélnie a versenybringát, amiben elég sok öröme telt. Ehelyett megsimogattam az arcát, és megígértem, hogy befejeztetheti. Majd keresünk valami jó mestert. Szekrényajtón újságból kivágott arckép, kredencen portréfotó, vállon tetovált ábrázat. Három a magyar igazság.

A bátyja szerezte. A tetoválót. Az elsőt is, egy zavarosoktondi drogost, meg a másodikat is, a fővárosból. Kutyaért jött le, s amikor közölte, hogy ezekből a hitvány korcsokból ő ugyan nem vesz, a bátyja először majdnem megagyalta, aztán mégis megkegyelmezett neki, azzal a feltétellel, hogy befejezi Kicsikarcsit. Befejezte. Öt napig tartott. Kicsikarcsi arcképe olyan lett, mint a sírkövekre gravírozott portrék. Csak éppen ez a csajom vállán díszelgett, nem márványon. Azért adtam némi pénzt a tetoválónak, titokban, hogy ne jöjjenek rá. Nem kellett, hogy még annál is nagyobb lúzernak gondoljanak, mint amekkorának amúgy is tartanak.

Nyár eleje volt, a sulinak többé-kevésbé vége. Söténden nem nagyon jártunk be bizonyítványosztás után. Régóta ígérettem,

hogy elmegyünk kirándulni a hegyekbe. Elmentünk. Utána a Balatonhoz is három napra. Ott találkoztunk a nővel, akinek úgy lógott a szemhéja, mintha folyton aludt volna, s aki a palacsintázónál szólított le bennünket. Azt állította, a férje arcmását látja a csajom vállán. Egy vadidegen luvnyán, egészen pontosan ezeket a szavakat használta, mielőtt a palacsinta csattant az ábrázatán, a forró mogyorókrém bizonyára meg is égette kicsit. Nem csinált perpatvart, csak megjegyezte, hogy a luvnyáktól ennyire telik. Könnyen lecsillapítottam a kedélyeket. Nemsokára kiderült, hogy a férje nem Kicsikarcsi volt, hanem Nagykarcsi, Kicsikarcsi apja. A csajom erre sírva fakadt. Kicsikarcsi soha nem ismerhette az apját. Elhagyta az a rohadék, amikor még kicsike volt. A nő a lógó szemhéja alól megvetően nézte, ahogy zokog, lebigygyesztette az ajkát, s csak azért nem köpött le, mert nyilvános helyen voltunk. Mielőtt hátat fordított nekünk, rólam morgott valamit. Attól tartok, nem túl hízelgő szavakat. Nem figyeltem, pontosan mit is, mert arra gondoltam, hogy ez bizony szerelem. Aztán arra, hogy talán ezért vagyok vele, ezért ő a csajom. Már ott, a biliárdasztalnál megérezhettem, hogy képes erre. Öröksze-relemre. Akármilyen is egyébként, erre képes. És én senki mást nem ismerek rajta kívül, akiről ez elmondható. És ezen erősen csodálkozom. És vesszek meg, ha ezek után bármit is értek a világból. Meg egyáltalán.

És vesszek meg én is, Dzsó, ha értem, akartam mondani.

De inkább hallgattam.

Hallgatok.

Kilencedik fejezet:

Szolidaritás

Hallgatták többen is, hogy Kapa Misi, aki a söténdi karaoke-kocsmában igazi popsztárnak számított, azt dúdolja magában, *A Honolulu-Star reggel indul*. Kevin például komoran hallgat-

ta, s közben rendszertelenül, kapkodva lélegzett. Nem furdalta a lelkiismeret, inkább dühös volt. Kis részben magára, leginkább a világra. Hogy éppen akkor tudott arra járni az a hülyegyerek, amikor elbúcsúztak egymástól. Egy öleléssel. Jó, talán kicsit hosszabbra nyúlt, mint ami elvárható egy barátságtól... De akkor is. Csak egy ölelés volt. Akkor.

– Mióta húzogatód? – vigyorgott Kevin arcába Patrik.

– Mióta az eszemet tudom – morogta Kevin, és voltaképpen nem túlzott. Tizenhárom évesek voltak mindketten, amikor először. Egyikük sem élvezte. Később belejöttek. S bár sosem jártak együtt, időről időre mindig megtörtént. Aztán Jenny elment Angliába, Kevin megismerkedett Brigivel, happy end. Viszont Jenny visszatért Angliából, megunta a nyolc szobatársat és a véres lepedők mosását a külvárosi kórházban, s amint újra összefutott Kevinnel, megint. Többször is. Valójában ahányszor csak találkoztak.

– A Honolulu-Star reggel indul – énekelte egyre hangosabban Kapa Misi.

– Ezzel nekem üzensz, baszki? – förmedt rá Kevin.

Kapa Misi elkerekedett szemekkel, értetlenül nézett rá.

– Mi a baj, tesó?

– Azt üzened, hogy el kell húzzak? – Kevin felsőtestének mozdulatából a gyakorlott ember kiolvashatta a verekedés ígétét.

– Üzen neked a faszom, tesó – vont a vállát Kapa Misi, és belekortyolt a sörébe. – Én csak énekelgetek, no para.

– No para – ismételte Kevin. – Ja, bazmeg, no para.

Pár másodpercig csönd lett, csak a hűtőszekrények bűgása hallatszott.

– Mennyire akadt ki Brigi? – kérdezte hirtelen Patrik. – Egytől tízes skálán?

– Hülye – morgott Kevin.

– Tízes, aha.

– A Honolulu-Star reggel indul – kezdte újra Kapa Misi –, szerelem szárnyán ring a teste, a Honolulu-Star reggel indul, megcsókollak még ma este.

– Kussolj, ha lehetséges, vagy megütlek! – ripakodott rá Kevin.
– Fogd be, jobban jársz – veregette meg a karaoke-bálvány vállát Patrik. – Ez most nem viccel.

Pár másodpercig újfent csönd lett, még a hűtőszekrények felől sem hallatszott neszezés. Bárki azt hihette volna, angyal szállt el fölöttük, mígnem a sarokban szunyókáló Suba Bali horkantott egyet.

– Még egy sört meg egy vodkát, légyszi! – kurjantott el magát Kevin.

– Nincs – felelte a pultos lány.

– Eddig volt, baszki, ne szórakozz velem!

– Azt Patrik kérte, és nem tudtam, hogy neked – nyelvelt a lány. – Neked nincs. Mert egy szemét vagy.

Kevin olyan hirtelen pattant föl, hogy a széke a falig pördült, az asztalon pedig egy gyors táncot lejtettek az üvegek a poharakkal.

– Nyugodj le a picsába! – fordult Kevin felé a pultot támasztó, tagbaszakadt alak, aki addig némán iszogatta a fröccsét.

– Akkor szolgáljon ki! – erősködött Kevin.

– Ha nem akar, nem szolgál ki – világosította föl a behemót.

– Fizetek, mindig fizettem! – méltatlankodott Kevin.

– Azt hiszem, igen – somolygott a nagydarab fickó –, most is épp azt csinálod...

– Menj innen, tesó, szerintem – javasolta Kapa Misi.

– Közöd? – Kevin keze ütésre lendült, ám félúton megállapodott.

– Jobb, ha húzol, szerintem is – jegyezte meg a pult mellett álló férfi.

Kevin köpött egyet a padlóra.

– Anyátokat!

Még egyet köpött.

– Jössz? – nézett Patrikra, aki esetlenül került a pillantását.

– Még van egy kis söröm... – motyogta.

– Akkor maradj, rohadj meg! – sziszegte Kevin, azzal kirohant a helyiségből.

– Volt ennek értelme? – pillantott Patrik a pult felé.

A nagydarab férfi a fejét ingatta.

– Ha nem érted, nem érted. A te bajod.

– Szolidás – szólt a pultos lány önérzetesen.

– Micsoda? – emelte föl a fejét Kapa Misi.

– Szo-li-di-tás! – szótagolta a lány, némileg elbizonytalanodva.

– Az. Na, ja – vette tudomásul Patrik.

– A *Honolulu-Star* reggel indul – vágott bele ismét Kapa Misi.

– Állj! – ordította Kapa Misi. – Hó, te, hó!

FELIX NADAR (1820–1910) fotója: Sarah Bernhardt

Csáji László Koppány

A hitek anatómiája

*Sokféle hit van:
Rettegő, merengő, tétova,
Vakbuzgó, szilárd és gyilkos is.
Van hit, mely ostoba.
Némelyek elméje belehibban.
Amikor imádkozom,
Mankóm után kapok.
Keresem jó hitem,
Ami a béklyóktól eloldoz,
Mégis önmagam maradok.
Hiszen
A mankó nem a cél,
Csak egy eszköz.
Elvezethet acél
Rácsokhoz, kvantum-körökhöz,
Akár Istenhez is – úgy hiszem.*

Töprengés

*Csillagok trilliárdnyi fénye
És az égbolt is egyszer sötétséggé fagy.
Az ittlét önmagában erény-e,
S jó-e az, hogy tudom ki vagy?
Mi a maradandó érték, ha a világ elenyészik,
Mi a cél, ha szabad akaratunk eltűnik végül?
Mi marad belőlünk az ítélet után terítékül?
Talán éppen az elmúlás
Adja meg értékét a világnak.*

*A végtelent nézem,
Melybe mindenki beleszédül.
A nemlét a rettentő mérték?
Ahol bár tudlak, de nem látlak.
Megérinted a kezem,
S kérsz, hogy figyeljek.
Ezek a kérdések, mondd, ne borzoljanak;
Csak imádkozzak mindannyiunkért,
És daloljak, mint a madarak.*

Az álmodó Isten

*Mindannyian az álmodozó Isten
Csöppnyi gondolatai vagyunk.
Hősök egy szépen kigondolt,
Épülő-múló, hömpölygő mesében.
Sorsunk nem az eltűnés, hiszen
Örökléte csillog mindünk szemében.
Remélem mosolyogsz, Mesemondó,
Amikor rám gondolsz éppen.*

Zentai Eta

Gödrök

Nehezen ébredtem, testem kellemetlen jelzéseket küldött. Anyám rántottát süített reggelire, már a szagától is felfordult a gyomrom. A sárga halom fénylett az olajtól, és remegett a tányéron, mintha élne.

– Nem vagyok éhes – védekeztem, és kimenekültem a konyhából.

A lift fentről érkezett, zihálva, mint egy elhasznált, öreg test. Mindegy, melyik irányból jött, maga a mozgás fárasztotta. Hangos zökkenéssel állt meg. Mikor megláttam Sanyit a fülkében, nyakában a csőre töltött fotómasinával, majdnem visszaléptem.

– Hello! – szűrtem a fogaim között, és hátat fordítottam. Píllantása szinte lobot vetett a hátamon.

– Szarul nézel ki – szúrta oda köszönés helyett.

A gyerekek ma különösen élénkek voltak, Évával csak az óvoda udvarán tudtunk néhány szót váltani.

– Sápadt vagy, Kisanya – hajolt hozzám, és az arcán a szeplők felizzottak az aggodástól.

– Rosszul ébredtem.

Dél körül, mikor beteretlük a gyerekeket ebédelni, azonnal megcsapott a palacsinták édeskés szaga. Berohantam a mosdóba, híg, keserű epét hánytam. Éva utánam süvített, nyugtatott.

– Ne parázz! Nem lehet komoly, talán csak terhes vagy.

A megismételt teszten újra megjelent a kék csík.

Balázs az eddigi leghosszabb kapcsolatom, mindketten közel a harminchoz, akár meg is tarthatjuk, rendeztem el magamban a dolgokat. Régóta ismerjük egymást, de csak négy éve jöttünk össze egy bulin. Az egyre vadabb ritmustól és a szesztől felajzott táncolók között sodródtunk egymás felé, mint akik mindig útban vannak, akiket nem szív fel a társaság.

A mi közegünk a szó volt, de a körülöttünk tomboló önfeledtség nem tartott igényt a beszédre. Így találtuk meg egymást, hasonló a hasonlót.

Felhívtam Balázst, hogy találkozzunk a szokott helyen.

Egyszerűbb lesz anyám elé állni, ha tudom, mit szól a váratlan apasághoz. A Margit-sziget egyik félreeső sétányán vártam rá. Előbb érkeztem, leültem egy padra, és gondolat nélkül néztem a folyót. Nem agyaltam várható reakcióján, és saját kételyeimre is rácsuktam az ajtót.

Enyhe volt az október, a kései nyár még könnyű szelekkel cibálta a felhőket, de a Duna már figyelmeztető hűvöset lehelt. A murva ropogása jelezte érkezését. Homlokon csókolt, leült melém a padra. Nem rohantam le azonnal a hírrel, csak hozzá dőltem, közben a testemre figyeltem.

Biztonságot, harmóniát éreztem kívül-belül.

Nem sejtettem, hogy Balázs kívül maradt ezen a körön, fészkelődött, majd szembefordult velem, és megfogta a kezem.

– Vera, megismerkedtem valakivel – villanásnyi szünet után megérkezett a mondat másik fele is –, beleszerettem. Annyira sajnálom! – hangja gyengéd volt, de a kíméletlen gyorsaság jelezte a vallomás kínosságát.

Elhúztam a kezem, hallgattam.

– Nem tehetek róla, nem akarlak bántani – magyarázkodott hevesen.

Megzavarta a némaságom, felkészült az ilyenkor lehetséges reakciókra, könnyekre, könyörgésre, vádaskodásra, de erre a kielkedhetetlen csendre nem számított.

– Ne büntess a hallgatásoddal, így is pizsok rosszul érzem magam! Mondj valamit!

– Menj el! – kértem olyan színtelenül, mint akinek a hangjából is kifutott a vér.

Nem volt bennem harag, csak valami nagy-nagy ijedtség.

Még próbálkozott, hazakísér, vagy hív egy taxit, végül láthatóan szánalmas lelkiállapotban kullogott el.

Ott maradtam a padon, mint egy kézbesítetlen csomag.

Anyámra gondoltam, aki évek óta rögeszmésen óvott saját sorsától. Ráadásul vele élek, hogy vigyek a nyakára még egy gyereket is?

Dühített, hogy minden kapcsolatomtól házasságot remélt, mintha a házasság garancia lenne bármire.

Egyáltalán, akarom én ezt a gyereket? Akarhatom?

Órák teltek el, besötétedett. A sziget baljósan sóhajtozott, suhogott, zúgott.

A pesti oldal fényárban úszott, mintha az otthonok lámpáikkal hívogatnák haza a távollevőket.

Az, hogy nekem is világít egy, most félelemmel töltött el.

Beköszöntem, és gyorsan elhúztam a szobámba. A sötétben lerúgtam a cipőmet, rádobtam magam az ágyra. Gondolatban anyámhoz fohászkodtam, csak ma, csak most az egyszer hagyj békén!

Halk kopogás, szemfájdító világosság.

– Mutasd magad! – nézett az arcomba. – Nyúzott vagy, elrontottad a gyomrodat?

– Terhes vagyok – vágtam a közepébe.

Felesleges húzni az időt, a következő reggelinél úgyis kiderülne.

– Jobb, ha ezzel nem viccelsz – sértődött meg.

– Nem vagyok vicces kedvemben, megcsináltam a tesztet.

Azt hittem felugrik, és rám zúdítja mindig melegen tartott szemrehányásait, az értem vállalt magányt, a robotolást a multik pénztárainál, hogy tanulhassak.

Most, hogy lazíthatott volna, ugyanabba a gödörbe léptem, amibe ő, a számtalan figyelmeztetés ellenére.

– Attól a Balázstól, akivel jársz? – faggatódzott hosszú szünet után.

– Attól a Balázstól – válaszoltam szemtelenül.

– Elvesz? – kérdezte félénken.

– Nem, még nem akar nőszülni, és gyereket sem akar.

– A disznó! – szögezte le tömören. – Egyszer sem hoztad el négy év alatt.

– Félttem, hogy megkéred a kezét.

Elcsendesedett. Tudatosan léptem át a tűréshatárokat, remélttem, hogy ott hagy, vagy megüt.

Azt kívántam, bár megütne!

– Megtartod? – barna szeme fénytelen volt, mint a sárba hullott gesztenye.

– Nem tudom, tőled függ.

Hirtelen elszégyelltem magam, hogy rajta, aki semmiről nem tehet, rajta vezetem le a frusztrációmat. Bántom, hazudok neki, ráadásul a döntést is az ő nyakába varrom.

– Ne haragudj, anya! – kezdtem el hangosan bőgni.

Azonnal átkarolt, éreztem, ahogy kapkodja a levegőt, de nem sír.

Az apámról kezdett beszélni, most először harag és keserűség nélkül. Arról az öt napról, amit együtt töltöttek, ami maga volt a csoda, ami, ha tovább tart, tán lefoszlik róla minden varázs.

– Hasonlítok rá? – kérdeztem, amit még soha nem mertem.

– Igen, szőke volt, a szeme szürke, mint a tied.

Egyik délután hosszan beszélgettünk Évával, a szeplői akkor az ingerültségtől izzottak.

Dühös volt, mert nem mondtam el Balázsnak.

– Nincs benned életösztön – hajtogatta –, most kellett volna kitálatni, azonnal lehűtötte volna a nagy szerelmet, és a lány, ha van esze, felveszi a nyúlcipőt.

– Rossz volt az időzítés – védekeztem erőtlenül. – Padlót fogtam.

Különben is, mi van, ha megmondom, újra belém szeret?

Attól jobb lesz nekem, ha neki rosszabb?

Úgy nézett rám, mint akin nem lehet segíteni. Nemes egyszerűséggel lehülyézett.

– Nevezd, aminek akarsz – kaptam fel én is a vizet –, de se férjet, se gyereket nem akarok kényszerből!

Nem kegyelmezett, precízen, mint a sebész a kést, bökte belém:

– Nem titkolódzhatsz örökké, egyszer úgyis el kell mondanod neki!

– Még azt sem tudom, hogy megtartom-e! – védekeztem.
– Arról is kettőtöknek kell döntenie – kontrázott gyorsan, kíméletlenül.

Hallgattam, megszánt, témát váltott, anyámról kérdezett.

– Hogy fogadta?

– Rendes volt – ismertem be.

– Őt is átvered – összegzett lemondóan.

– Barátnők vagyunk, de nem vagy a helyemben.

Témát váltottam:

– Anya apámról beszélt, sokkal megengedőbbben, mint más-kor. Az oly sokszor elképzelt apa, egy nagyra nőtt, szőke norvég, rá hasonlítok.

– Ez nem lehet igaz! – nevette el magát. – Kisanya, akkor apád egy kései viking, aki eljött szívet rabolni, majd felszívódott a fjordok között?

A feszültség feloldódott, és csak nevettünk, nevettünk.

Friss diplomásként kerültem az óvodába. Éva azonnal a szárnyai alá vett, ő nevezett el Kisanyának. Én is tudom, ő is tudja, anyám is tudja, hogy nem vetetem el a babát, csak futom az értelmetlen köröket, és makacsul azt a kitérőt kerülgetem, ahol Balázs található.

December vége, túl vagyunk egy csendes karácsonyon, nem látszik rajtam még semmi.

Új család költözött a házba, hangos, barátságos emberek. Minden lakónak bemutatkoztak, úgy néztünk rájuk, mint az ufókra. Akkor még inkább, mikor azzal álltak elő, hogy szilveszterezzünk együtt. Nyissuk ki az ajtókat, hozzunk ki székeket, ők kiraknak egy kisasztalt, arra pakolhatja mindenki, amivel hozzájárul.

Tiltakoztam, de anyám szerint nem tehetjük meg ezekkel a kedves emberekkel, hogy nemet mondunk. Pogácsát sütött, és zserbót. Mikor besötétedett, megszólalt a zene, kiültünk az ajtók elé, új szomszédunk töltegetni kezdett a vidékről beszerzett rozéból, ami hamar oldotta a gátlásokat. Derékon kapta a feleségét,

és megpörgette, majd sorban a többi asszonyt is. Mikor rám került a sor, anyám kimentett.

Nem láttam még táncolni anyámat, könnyedén mozgott, az arca kipirult, csinos, eleven lány lehetett. Hirtelen lelkipurdalásom támadt rám pazarolt, eltékozolt nőisége miatt.

Ahogy fogyott a bor, néhány ajtó mögül előkerültek a keményebb szeszek is. A házban sok özvegyasszony lakott, férfi híján most egymással táncoltak. A széles, párnás csípők nagy kilengésekkel ringtak az orrunk előtt, hol megbotránkozást, hol féltékenységet keltve a sovány hátsók gazdáiban.

Átfutott rajtam egy ijesztő vízió, vajon melyik tábort fogom erősíteni?

Mintha nem lenne elég, felbukkant Sanyi is elmaradhatatlan masinájával. Nagy hangon barátkozott mindenkivel, de az italt nem fogadta el, azonnal fotózni kezdte a vidáman pózoló nőket.

Mikor a vaku a szemembe villant, dühösen berohantam a lakásba. Anyám utánam indult, de Sanyi megakadályozta.

– Hagyja, Ilus néni, majd én! – Beszemtelenkedett a szobába, de az öntelt vigyort most düh váltotta fel.

– Mondd, mi a fene bajod van velem?

– Ne tégy úgy, mintha nem tudnád! – sistergett fel bennem a régi sérelem. – A szalagavató buli után nekem estél a liftben, erőszakoskodtál, eltépted a blúzomat, alig tudtam kimenekülni.

– Ugye csak viccelsz? – habogott elképedten.

– Nem emlékszel, vagy csak nem akarsz? – támadtam tovább élvezettel, hogy végre olyan valakit bánthatok, aki megérdemli.

– Csak arra emlékszem, hogy embertelenül berúgtunk a srácokkal, és kora reggel a gondnok szedett ki a liftből. Ne haragudj, Vera, hogy állatot csinált belőlem a pia! Ezért az örököld ellen-szenv?

– Ettől függetlenül is utáltalak, beképzelt voltál, nagyképű, a vacak masináddal lődöztél mindenre, ami élt és mozgott, élvezted, hogy a csajok falkában loholnak utánad.

Leperegtek róla a sértések, hosszan nézett, de röviden válaszolt.

– Már kamaszként fotósnaak készöltem, a könnyen kapható lányok soha nem jöltek be nekem, mindig arra az egyre vágytam, aki nem vett észre.

Elment, a harag kialudt bennem, utolsó mondata zavarba hozott.

Szilveszter óta többet gondoltam rá, mint szerettem volna. Érzéseim iránta az utóbbi időben nagy szélsőségek között mozogtak, gyűlölet és szerelem között.

Hirtelen késztetést éreztem, hogy rendbe tegyem a dolgaikat.

Megírtam Balázsnak, hogy apa lesz. Azonnal eljött, mintha csak hívó szóra várt volna. Az új szerelem szavannatűz volt, elmúlt, ha akarom, újrakezdhetjük. Anyámat figyelmeztettem, feleslegesen törli a széket Balázs előtt, mert nem megyek hozzá.

Sanyival sokszor összefutottunk, gyanítottam, nem véletlenül. Egy alkalommal arra kért, engedjem, hogy lefotózzon, ne csak lopott felvételei legyenek rólam, hisz másnap Szíriába utazik. Mikor elbúcsúzott, közel lépett hozzám, egészen közel, csak fel kellett volna emelnem az arcomat...

Nem tehettem, amíg nem tud a terhességemről, olyan lenne, mintha csapdába csalnám.

Az esték a híradó előtt találtak, aggodalommal követtem az eseményeket. A szombati külpolitikai blokknál Sanyi arca töltötte be a képernyőt, egy női hang közölte sajnálkozva, hogy az ismert fotóriportert lelőtték Szíriában, azonnal meghalt.

A további hírek nem jutottak el az agyamig, a szőke időjós hangjára tértem magamhoz, aki zivatarra figyelmeztetett, arra, hogy Budapest fölött rövidesen leszakad az ég.

Lajtos Nóra

nyáridő

1.

*éjjel nyílnak a fájdalmak –
az alkonyati bimbókból
még bármi lehetne, de
kivirágzik bennem a fájás:
illata lesz a megérkezésnek –
nyári szellő nyúl a nyárfa
hónalja alá, úgy emeli föl
magához a tájat, de reccsen
derékban a nyár, szöszöl
a hajnal, virrad a szélcsend, és
reggelre szépen, halkán
lehullnak létem szirmai*

2.

*ma hajnalban azt gondoltam,
kibélelem magam a csönddel.
néma leszek, mint a halottak,
s csak letapogatni merem majd
a reggelt. rózsatövises a táj,
vérzik a nyárfa is, de nem bánom.
palántákat nevelek daktilus-okból,
verssoraimat a nyári nap érleli.
pipacsszínű délben felülök egy
sirály hátára, s elrepülök vele
jó messzire. csak az északi fény
fogja tudni a titkot, merre járok,
míg le nem hullok tövises éjjel...*

a semmibe.

Enigma

Ifjú szeretőm

Ifjú szeretőm van.

Kettő.

Az egyik nagyon profi. Mindig pontosan tudja, mit kell tennie egy nővel. Egy perc alatt kihámoz a legtrükkösebb ruhából is. Mintha egy vásott kölyök titokban rávetné magát az idejekorán meglelt, ám valaki másnak szánt, gondosan becsomagolt karácsonyi ajándéokra. A keze a legnagyobb természetességgel, tekerőző angolnaként kúszik végig rajtam. Úgy csókol, ahogy még senki. Lágyan cirógatja a vállam, de határozott, követelőző mozdulatokkal ragad meg. Egyből a lényegre tér.

A másik még sohasem volt nővel. Hozzám sem mer érní. (Szó szerint!) Ahogy a karjaimba zárom, minden egyes izma megfeszül. Felnöttesen kidolgozott izmok duzzadnak, elvégre élsportoló. Bámulatos az önfegyelme, rezzenéstelenül áll. Egy görög félisten márványszobrára emlékeztet. Alig érem fel, lábujjhegyen nyújtózokodok. Ő kiszáradt torokkal, rekedtesen kérdezget. Nagyon igyekszik a megfelelő technikával viszonzni a csókjaimat, mintha egy jól megszerkesztett tornagyakorlatot mutatna be.

Soha nem tesz semmit az engedélyem nélkül. Nem érti, miért nem akartam találkozni vele. Nem értem, miért akart találkozni velem. Mi az istent akar egy jóval idősebb nőtől? Hiszen a fiam lehetne! Hiszen konkrétan egyidős a felnőtt fiammal! Én éppen kétszer annyi idős voltam, mint ő, amikor először rám írt.

Írt? Az még csak hagyján... De le is vetkőzött! Aztán rögvést át is küldte a meztelen fotóit, és reszketve várta a válaszom. De eleinte meg sem néztem. Nagyon nem érdekelt egy „izmos szépfíú”, ahogy a társkeresőn hirdette magát.

De annyira jó volt, hogy folyton üzengetett!

„Nem tetszett?”

„Miért nem korodbeliekkal foglalkozol?”

„Kislányok! Csak egy érett nő lehet rá méltó!”

„S erre a mai lányok ugranak?”

„Senkinek nem küldözgetek ilyeneket. Csak neked. Bármikor, ha kérsz.”

„Mégis mit akarsz ezzel elérni? Miért tárgyasítod magad? Ennél ezerszer többet érsz!”

„Mikor találkozhatunk?”

„Csak lassan a testtel! Sok a hal az óceánban! Keress másikat! Nekem már van valakim...”

„De én Téged akarlak! Nagyon vágyom már rád...”

„Anyukád szívrohamot kapna! Mondjuk az a valakim inkább csak barát. Igaz, hallani, mennyire izgatott lesz, ha beszélek vele... De most válik. Egy érzelmi roncs. Nem alkalmas semmire sem. Ő valójában még csak nem is a szeretőm.”

„És lehetnék én az?”

„Micsoda?”

„A szeretőd! Megtisztelnél.”

„Hát, azért már az is megtörtént...”

„?”

„Néha le is fekszünk. Te lefeküdtél-e egyáltalán már valakivel?”

„Nem, sajnos.”

„S meddig jutottál?”

„Sajnos még csak a csókolózásig. Szóval, hogy döntöttél?”

„Hááát... A képeid lenyűgözőek. Kész férfi vagy... De nem érek rá most csevegni. A kislányomat kell altatni. Később térjünk vissza egymásra...”

„Á, á! Most beszéljük meg! Dönts most!”

„Miben?”

„Akarsz találkozni, vagy nem?”

„Akarok!”

És így ment ez jó két hónapig. Pedzegettem, hogy vannak nálam jóval tapasztaltabb, igazi profi kislányok erre a célra. Elmagyaráztam, hogy mi ennek a menete: telefon, kávé, séta, mozi, lakás. Hogy nézzen már meg előbb a valóságban. Hogy nem kell

elsietni. Sokszor megbeszéltük, hogy felhív. De ezt ő halogatta. Ha ráírtam, azonnal elolvasta. Azonnal válaszolt.

Mindig késve válaszolt a másik. Mindig kívárt, mielőtt írt. Mindig egyszerre jutottam eszükbe. Percnyi különbséggel jöttek az üzenetek. Mindig ugyanazon a napon akartak találkozni. Mindig ráért az első, ha randizni akartam, de soha nem jött össze a másikkal valahogy. Hol nekem jött közbe egy sürgős munka, hol neki kellett segítenie a nagypapájának.

Aztán mégis találkoztunk. Eleinte távolról fürkészett, az arcába omló, aranyszőke tincsek alól félszegen kémlelő, acélkék szemekkel. Hozzám lépett, és udvarias társalgásba kezdtünk. Rekkenő hőség volt. Felajánlott egy limonádét, amit jó előre behűtött. Már az albrétben reszkető kezekkel bontotta a palackot, és a szétszóródó jégkockák zabolátlanul gurultak szét a padlón. Lassan közelebb léptem hozzá. Hirtelen teljesen megváltozott. Fekete lett a szeme. Annyira kitágultak a pupillái, hogy a szembogara óriási, egészen fekete, csillogó tükrében a saját arcom láttam viszont.

Utána, este, újra írt nekem:

„Neked is... jó volt?”

„Minden perc.”

„Sokszor szeretnék még veled lenni.”

„Gondoltál-e már rá, milyen lenne, ha látnál engem a másikkal? Elleshetnél egy-két trükköt. Tudod, csak mintha egy szexfilmből tanulnál...”

„Hogy érted? Hát, ha szeretnél olyat, hogy két pasival, érted megtenném azt is!”

„Nyugi, csak az érdekel, mennyire vagy perverz.”

„Nem vagyok, de te látom eléggé...”

„Á, csak teszteltelek. Miért kéne mindenbe belemenni?”

„Jó szeretőd akarok lenni...”

A szeretőm! Ki akart itt szeretőt? Én mindig is egy barátvágytam. Valakire, aki meghallgat, aki megnyílik, minden élvhajász hátsó szándék nélkül. A profi szépfiú nagyon jól tudta ezt. Találkozom is rendszeresen vele, még mindig.

Mindig próbáltam vele megbeszélni, hogy a helyzet változott. Hogy inkább már tényleg csak tiszta barátság legyen. Mindig belém fojtotta a szót. Mindig ígérgette, hogy majd utána, tiszta fejjel beszélhetünk. Ha pár hét után újra kettesben lehetünk, tényleg nem bírt két összefüggő, értelmes mondatot elmondani, amíg meg nem kapott. Egészen megszállott, ösztönös lénygé vált. Más tudatállapotba került, csak egy dologra tudott gondolni. Kényszeresen haladt a rutinosan előjövő, megszokott koreográfia lépései mentén, ahogy egy kőkeményre száradt keréknyomba zökken vissza folyton a földúton az autó.

Tehát hiába hoztam mindig fel, hogy büntudatom van, a dolog csak megtörtént. Soha nem is titkoltam. Sőt részletesen beszámoltam róla, hogy milyen lehenyerlően profi szerető a másik. Órákon át cseteltem vele, egyre ezt ecseteltem. Hogy mennyit tanultam tőle! Hogy meg kéne próbálnunk ugyanúgy csinálni. Soha nem mondta el az élsportoló, hogy ez mennyire zavarja.

Az egyik mindig pontosan azt mondta, amit hallani akarok. A másik soha nem beszélt magáról, a mindennapjairól, az érzéseiről. De sohasem hagyott cserben, meghallgatott. Jó sokáig. Aztán egyszer csak nem válaszolt. Hiába kérdezgettem, hiába sértegettem. Hiába fenyegettem. Hat hét eltelt így. Semmi válasz.

Aztán megírta, hogy inkább ne folytassuk. Azóta sok-sok hónap múlt el. Mardosott a büntudat, hogy kegyetlenül bántam vele, s azért nem áll már velem szóba. Az igazság csak tegnaperült ki. Anyukája tiltotta meg.

De ő azóta sem volt más nővel.

Pár év múlva elvégzi az egyetemet, ott azért egy igazi, rendes barátnője is csak lesz hamarosan. Megházasodik, saját családja lesz. Elfelejtí az egészet.

Én nem felejttem el. Soha.

Nagypál István

Távcső

*Távcsővel a kezünkben
ülünk a kert végében, és
izgatottan mosolygunk.*

*Látod? – kérdezem újra
szüntelen, és figyeled
ujjam mozgását, amíg*

*egy jégmadár ül az ágon,
színes tollát tisztogatva,
túlragyogja az égboltot.*

Pintea László

A nádasban

Mihail Sadoveanu emlékére

Gyermekkorom óta kedvenc időtöltéseim egyike a folyó holtágában való csónakázás; élénkít az evezők erőteljes húzása, a víz csobbanása, az elem táruló látvány enyhíti a délutánok egyhangúságát. A szélben hajladozó füzek között, sugallatoknak engedelmeskedve teszem fel kérdéseimet. A parti nádas susogását hallgatva igazságok fogalmazódnak meg bennem, melyek hosszú időre meghatározzák elképzeléseim minőségét. Egyre gyakrabban fordul elő, hogy az élménybe feledkezve egész éjszakára a nádasban maradok. Hajnali napkelték emlékét őrzöm, amikor virradat előtti szellő lengedez a folyó fölött, vörös csík jelenik meg a keleti égbolton, áttetsző köd lebeg a sima felszínen, felszálló páragomolyok sokasága, melyek a korai órákban árnyaltak, csak később, a ferdén hasító sugarakban halványulnak el. Ebben az áttetsző derengésben teljeseznek ki az éjszakai álmok, ábrándok jelképévé, elérendő céllá válik a távolban húzódó lapos part, ahol napernyős lány várja, hogy magamhoz öleljem, és becéző szavakkal vigasztaljam. A nyár legboldogabb napjait töltöm a csillanó vízen, az odvas fák árnyékában.

Kissé széles a csónak, de kényelmes és biztonságos, dongái tökéletesen illeszkednek, egyetlen csepp víz sem szivárog át a kátrányozott deszkák résein. Nyikorgó evezőit húzva gyönyörű nőkről ábrándozom, ringó csípők, rezgő keblek látványa, kalandok ígérete hajt ismeretlen öblök, járatlan partok felé. Felszíni áramlatokon suhanva, váratlan élményre áhítozom, kivételes pillanatról képzelgek, amikor fehér ruhás hölgy bukkan fel a lombok között, aki csábító tekintettel hív, kecses mozdulatával hódít. Csillanó gyűrűkkel ékesített kézzel int, suhanva tűnik el, kelme zizzenése jelzi a helyes irányt; dobogó szívvel követem a

nádas mélyére, eldugott sziget rejtekén teljesítem halkan suttogott kívánságait. Együtt fürdünk, napfényes tisztáson, ölelkezve szárítkozunk. Virágok között fekvé fogadunk örök hűséget egymásnak, könnyes szemmel ígérjük, hogy a következő nyarat is együtt, homokkal hintett partok zugaiban töltjük. Álmaimat gondosan titkolom, bizalmas barátaimnak sem árulom el, hogy tündérmesék pajkos nimfája a kedvesem.

Nyár közepe van, amikor a hold pályája csúcsára hág a csillagos égbolton; rövidek az éjszakák a hajnal hosszúra nyúlt pillanataiban, sejtelmes fények remegnek a nyárfák között. Alig kel fel a nap, már a stég korhadt deszkáin dübörögnek a lépteim, izgatott mozdulattal dobom a csónak farába a csíkos plédbe tekert szunyoghálót, faragott kulacsomat és az elemózsiás tarisznyát; kényelmesen elhelyezkedem a fényesre kopott padon, remegő ujjakkal oldom a rozsdás láncot. Határozott mozdulattal tolom el a csónakot, iszapos víz kavarg körülottem, izmaimat megfeszítve, teljes erőből húzom a nyikorgó evezőket. Esténként boszszankodva fogadom meg, de reggel ismét elfelejtem megszírozni a száraz nyílásokban forgó villákat.

A hatalmas árterület útvesztőiben csak a helyi halászok képesek eligazodni, az idegenek taláalomra válogatnak a véletlenszerűen eléjük kerülő holtágak között, minél vadabb a környezet, annál ígéretesebbnek tűnik. Én sem vagyok kivétel, magas partok alatt kanyargó, széles csatornát választok, vízre hajló fűzfák árnyékában, hullámok által gyűjtött hordalékot, úszó szigeteket kerülgetve evezek céлом felé. Repedező iszap keserű párája száll felém, korhadó ágak áporodott szaga csapja meg az orromat. Könnyedén húzom az evezőket, halkan csobban a víz, fodrozódva tódul hátra, habzó hullámot vetve örvénylik a csónak mögött. Hosszúra nyúlt árnyak követnek a parton, kíváncsian lesik mozdulataimat; időnként szárcsa és vadlibacsapat száll el fölöttem, elmosódott hangjuk távoli tavakra, eldugott nádasokba csábít. Szárnycsapásuk íve jelzi a követendő irányt, vezérel az ígéretes cél felé.

A sekély vízben véget ért az ívás, táplálék után járnak a hatalmas méretű halak, csónakom alját súrolva suhannak a mélyben

kavargó áramlások felé. Aznap nem érdekel a halászat, a szigetek közötti parányi zugok, a tavaszi áradások során keletkező rejtékhelyek vonzanak, ahol megpillanthatom álmaim nőjét. Rétegződő fény árasztja el a csatornát, tükröződő jelek figyelmeztetnek, hogy idejében árnyas helyre kell érnem, mert néhány óra múlva, amikor a fűzfák koronája fölé emelkedik a nap, fullasztóvá válik a hőség. Iszapos árterületek vizén húzom az evezőket, meggyőződésem, hogy ezeken a zsombékos szigetekken a szenvedélyek is vadabbul lobognak. Ellentétes erők csatáznak egymással a hordalékon, és az élet mindig győzedelmeskedik az elmúlás felett; pocsolyák kellemetlen szagú iszapjából sarjad a friss hajtás. Víz fölé hajló görbe fatörzseket kerülgetve csodálom a színek árnyalatait, áramlatban sodródik a csónak, alig mozdítom az evezőket, mégis csorog rólam a veríték. Kíváncsi fecske röppen a ladik peremére, előbb a tollát tisztogatja, majd a vízen tükröződő arcomat figyeli, mozdulataim lendületét lesi. Árnyék suhan a békalencsével borított felszínen, ijedten rebben a madárka, gyors szárnycsapásokkal tűnik el az ágak sűrűjében; biztonságból szemléli szándékomat, parányi gombszemei követik utamat. Remegő fényfoltok között haladok, lengedezni kezdenek a fűzfák hosszúkás levelei, szellő hűti felforrósodott homlokomat.

Korhadttá ágakról csüngő liánfüggönyök között siklik a csónak, virágzó akácok bólogatnak egy hosszúkás szigeten, édeskés illatuk a víz fölött lebeg. Rűcskös törzsű nyárfák alatt vezet az utam, fehér pihék szállnak a ferde fénysávok között, puha réteggként borítják a víz színét. Valahol a meder közepén hal csap a magasba, csobbanás hallatszik, a felfröccsenő vízcseppek a szivárvány színeiben tündöklenek. Az egyik oldalágban laposabbá válik a part, észrevétlenül szélesedik ki a csatorna. Azonnal ráismerek az ideális öbölre, elvadult kertre hasonlít. Hatalmas békák a hasukra ereszkedve álmodoznak a vízirózsák levelein; vadszeder kéklilik a kavicsos parton, vékony szárú futónövények kúsznak a karcsú nádszálakra, illatozó fürtjeiket lógatják a vadcsapás mellett sarjadó nyurga virágok; görbe törzsű fűzfa mögül váratlanul bukkan előm a sárga szirmú vízililiom, leveivel üdvözl. Háborítatlan

béke vesz körül, teljesnek tűnik a nyugalom, észrevétlenül azonosulok a susogó neszekkel.

Evezőlapát lágy csobbanása töri meg a csendet, a csónak lassan kúszó árnya szendergő madarakat riaszt, surranva röppennek föl, körözve keresik helyüket, hajladozó ágak sűrűjében lelnek menedéket. A mozdulatlan levegőben iszonyú erővel tűz a nap, ahogy múlik az idő, egymás után szabadulok meg feleslegessé váló ruhadarabjaimtól. Zsebkendőmet a vízbe mártogatva törölgetem felforrósodott arcomat, izzadó homlokomat. Nedves kendőm teregetése közben a titokzatos körülmények között megjelenő tündér legendája jut az eszembe, az árterületen élő halászok ismertettek meg a különös történettel. Elképzeléseik szerint csodás képességekkel rendelkezik, növényekkel beszélget, érti a madarak nyelvét, tekintetével szelídíti a kölykeket óvó farkast, nyugtatja a felbőszült vadkant. Segítői is vannak, szakállas koboldok teljesítik utasításait. Villámok cikáznak a víz fölött, amikor rejtélyes korokon áthalolva visszatér a jelenidőbe. Telihold ezüstös fényében jelenik meg a parton, s a halász, aki megpillantja áttetsző alakját, azonnal szerelmessé válik, megbabonázva vágyódik el a saját világából, bűvöleten követi a csábító jelenést abba a másik, elvarázsolt környezetbe. Néhány nap múlva felpuffadt tetemet vet partra az örvénylő víz, egykori társai szörnyülködve ismerik fel eltűnt barátjukat.

Árnyékos helyre húzom a csónakot, megkeresem a faragott mintákkal díszített flaskát, és számat öblögetve jót kortyolok a vízzel hígított vörösborból. Kellemesen frissít az itóka, darabka kolbászt török, és puha házikenyérrel együtt harapom a zsíros falatot. Friss erőre kapva távoli szigetekről ábrándozom, ismeretlen partok különös alakú szikláiról, melyek ősidők óta vezérlik az arra tévedt hajósokat; megmászom a vízmosások szabdalta dombokat, kecskék csapásain kapaszkodva kémlelem a zátonyos öblöt; szemlélődés közben színes virágok csábítanak, kelyhükből sűrű nektár csepeg... Ábrándozás közben sem feledkezem meg a csónak közelében kavargó halrajokról, lapos hullámokra szórom az evés után megmaradt morzsát; áttetszően habozva pezsdül a víz.

Nyárfák boltíve alatt pillantom meg a mezítlábas nőt, az árterület hajlatait kerülgető ösvényen közeledik, virágmintás, piros szoknyája élénken villan a ritkás bokrok között. Élénk tekintetében szenvedély tükröződik, ívelt szemöldöke alatt mintha pára fátyolozná égszínkék szemeit. Remegő keblei, csípőjének ringó mozgása hat rám leginkább, álmaim nője is hasonló módon, lassú járással ereszkedik le a vízhez vezető ösvényen, hogy csónakomba szálljon. Ruganyos léptekkel kerülgeti a homokból kidudorodó, vastag gyökereket, ágvégeket tördel, ujjai között morzsolt levek illatával ismerkedik. Elismerően bólint, újabb hajtásért nyúl, nyelve hegyével érinti a kezét színező, zöldes folyadékot. Oldalról világítják meg a ferde sugarak, áttetsző szoknyája ráncai között felsejlenek combjainak halvány körvonalai. Halk énekszó csendül, telt hangon énekel; a szavak jelentését nem értem, a dallam szenvedélye ragad magával. A hosszan elnyújtott hajlatok mintha ősi sérelmekről, csalódásokról panaszkodnának.

A laza hordalékon nőtt virágok fölé hajlik, korhadó ágak között matat, mintha elveszett tárgyat keresne a fűben. Kecses mozdulattal egyenesedik fel, tenyerét a szeme fölé tartva fürkészi a tájat. Megbabonáz a gondolat, hogy engem keres, oltalmamra van szüksége. Sajnos nem látja meg a csüngő ágak mögött rejtőző csónakot, a deszkát csapkodó hullámok csobbanása sem kelti fel érdeklődését. Odvas fa alatt húzódik egy sárral tapasztott, alacsony vályogfal, lapos párkányzatára telepszik. Telt ajkai mintha varázsigét suttognának, rejtett kívánság beteljesítésére; a fal repedésében megbúvó virágért nyúl, szirmait számlálja. Halk füttyszó hallatszik, vágyakozva hívja kedvesét a fák között rejtőző legény. Szoknyája ráncait összefogva, ringó csípővel, lobogó hajjal rohan a zöldes félhomályban álmaim kíváncsi nője...

Elnyújtott marhabögés, lágyan zúgó kolompszó hallatszik, emberi hangok szállnak a part felől, erélyes léptek neszeit hozza felém a szél. Határozott szándék nélkül, a hely szépségével eltelve bolyongok az oldalágak hajlataiban. Füzek boltozatai alatt evezek, óvatosan térek be a sűrűben húzódó, lapos öblökbe. Zizegő sás között halad a csónak, orra előtt roppanva hajlik a nád.

Váratlanul szélesedik ki a holtág, lapos partszakasz kerül elé, mezítlábas fiúk marhákat terelnek, fényes szőrű lovak szügyig állnak a vízben, és a hullámokon lebegő ágak zöld hajtásait rágják. Barátságosan beszélgető férfiak pipázva pihennek a görbe törzsű fák alatt, a vásárban kötött előnyös üzletekről, terveikről mesélnek. Intek nekik, hangos szavakkal üdvözlnek; visítózó gyerekek rohannak elő a bokrok közül, nevetve gázolnak a sekély vízbe, értéktelen kacatot kunyerálnak. Rozsdás horgokat osztok szét közöttük, hálálkodva köszönik meg a becses ajándékot.

Egyre mélyebbre nyomulok, a remegő nádas szűk csapásain evezek, gémek köröznak a magasban, a nyárfasoron túl magányos szárcsák feleselnek egymással. Halk dörrenések töltik meg az öreg erdőt, szabadságukat a környéken töltő városi tisztviselők vadásznak a berekben. Vízityúkok riadt hangja felel a dörrenésre, élénken csobban a víz, sötét árnyak suhannak melletttem. Éles kiáltások, halk sikolyok riasztják a tó nyugalmit. Ijedt szárnycsapások hallatszanak odafentről, suhogva repülnek a kacsák, alig hallhatóan suhannak a gémek, szárnyaikat csattogtatva emelkednek a ludak. Hátrafesztett lábakkal kócsag köröz fölöttem, mély hangon szólítja társát.

Közelebből ismétlődnek a dörrenések, öblös hangok tépik a csendet; evezés közben, mintha eltévedt golyó süvítene el melletttem. Gyanús neszeket hallgatva, tágra nyílt szemmel fürkészem a távolságot, a magas nádtól semmit nem látok; hevesebben dobban a szívem, ha gyanúsán zizzen a száraz sás. Odvas fűzfa alá menekülök, sötét boltozatot alkotnak fölöttem a szorosán összefonódott ágak; meredek part által védett, homályos zugtól remélek oltalmat. Vörös csíkok remegnek a zsombékok közötti sekély vízen, a tiszta felszínen tükröződő ijedt arcomat, zilált vonásaimat vizsgálom.

A látóhatár széléről néz vissza a lenyugvó nap, vörös fény lobban a nyárfák levelei között. Merengésre készítet az alkonyat, tekintetem a nyugati égbolton veszteglő, rózsaszínű felhőcskére tapad. Feketerigó fütyül az egyik ágcsúcson, idegen madarak válaszolnak a szíves szólításra, kitartóan ismétlik a napot búcsúz-

tató áriájukat. Hívogató rikkantások hallatszanak a nádasból, párvukat kereső gémek rekedt hangon jelezve ereszkednek alá, lövések felzavarta récék szárnyaikat suhogtatva keresik a leszállásra alkalmas nyílt vizet. Nyüzsgő sereg rikácsolása tölti be a tájat, gyöngyszemű ludak bátorítják párvukat, csillogó tollazatú kacsák ámulva lesik, miként tisztul fölöttük az áttetsző boltozat.

A felszínen tükröződő szűrt fényben kábító illatokat lehelnek a nádszálakra tekeredő futónövények. Békák brekegnek a fogyatkozó fényben, olyan gyászosan ismétlik szólamaikat, mintha a halványuló napot siratnák. Enyhe buborék rezdül a vizen, körkörösén táguló hullám fodrozódva közeledik; mintha lidérc imbolyogna a zöldes árnyalatú felszínen. Hatalmas hal tűnik el a csónak fara alatt. Szürke füstként lengedez az alkonyat, tompulnak a színek, bizonytalanná válnak a formák. Magányos fák mögül bukkan elő a kerek hold, vörös tányérjába rajzolódnak az ágak sötét körvonalai. Megkésett madárccapat húz el a berek fölött, riadt hangjuk remegő zokogásra hasonlít.

Csónakom félig partra húzva pihen, földbe vert cövekbe akasztom a rozsdás láncot. Kormos kövek közé szorított tűz lobogó lángja mellé telepszem, hosszúra nyúlt árnyak kúsznak felém, észrevétlenül vesznek körül, a mocsár kesernyés illatait hozzák magukkal. Megvisel a vadászattal járó pusztítás, a veszteség mértéke, bonyolult következményei. Torzult alakzatok sugallatai foglalkoztatnak, a riadt állatok esélyeit latolgatom, a túlélés módozataira keresek elfogadható választ. Bonyolult kapcsolatok kuszaságába gabalyodva, tanácstalanul legyintek, túl fiatalnak és tapasztalatlanak érzem magam.

Lomhán múlik az idő, észrevétlenül alszanak ki a fények, áttetsző pára ereszkedik a nádasra, rétegződő sávokban burkolja a part hajlatait. Csapatokban támadnak a szúnyogok, kegyetlen rohamaikban eltökéltséget érzek, nem számíthatok kegyelemre, egyre szemtelenebbül kívánják fiatal véretem. Frissen vágott nádköteget dobok a tűzre, kesernyés füst csavarodik a magasba, gomolyogva árad a fák ágai alatt, iszonyúan csípi a szememet, elvakít, könnyezve köhögök, keserű nyálamat csorgatom.

Víz fölé hajolva öblítem le kormos arcomat. Hamar elenyészik a tűz, oszlik a füst, újabb rohamot indít a kitartó szúnyoghad. Ádáz harc áldozatává válva adom fel a küzdelmet; Istentől való rendeltetésem, hogy véremmel tápláljam zümmögő ellenségeimet. Hajnali tüneményre várva csendesednek el a nádas lényei, csodáról képzelegve halkul el a békasereg. Áthatolhatatlan falat von körém a sötétség. Láng nélkül, hamu alatt izzanak a nádkévék, néha korhadt gyökér puffan, pattogó szikraesőben fehér füstfelhőt kavar az erősödő szél. Kihunyó tűz paraszánál, lyukas szúnyogháló alatt, gyapjútakaróba burkolózva töprengnek másnapi esélyeim. Bagoly huhog egy közeli fán, kényszerű vadászat kellemetlenségeire, véletlenszerű balesetre utal. Lőtt sebről képzelegve szenderedem el, rovarok neszezése kísérte, zavaros álomba bonyolódok...

Nyári este homályában rugaszkodom el a földtől, alacsonyan lebegő felhőket kerülgetve szárnyalok a szülővárosom fölött. Magányt burkol a csendesség, meleg leheletként bugyolál be a házak közül felszálló könnyű pára. Kíváncsian figyelem a fák között húzódó hatalmas teret, a görbe utcákat, a dombokra kapaszkodó, gondosan vetett kerteket, a szőlőtőkék ferde karóit. Mély rezgéssel kondul alattam a városka templomának toronyórája, fémes ütések remegnek az éjszakában. A házunk fölött lebegnek, hársak hajladoznak az udvar mögötti méhesben, tisztán látom a ferdén lógó kertkaput és az egymás mellett sorakozó, fehérre festett kaptárokat. Lopakodó léptek neszezésére leszek figyelmes, foszladozó árnyak libbennek a gondosan nyírott sövények között. Magasból pillantom meg a szomszéd lányt, áttetszőnek tűnik, akár a kékesen gomolygó köd; lenge köpeny takarja karcsú alakját, hímzett papucs fedi fehér harisnyás, parányi lábát; önfelédten lépked a gondosan művelt virágágyások között, talpa alatt halkan csikordul a frissen gereblyézett kavics. Bódultan hajlik a harmatos rózsák fölé, fénylő ajkain mosoly csillan. Suttogva beszél a bólogató növényekhez, hangja lágyan lejt, szavai cirógnak. A magasból nézve úgy tűnik, a málnabokrok csábítják, talán torkoskodni akar a kis huncut. Libbenő köntösben oson a közös

kerítés felé; vágyakozva nézi a fák között megbúvó házunkat, ki-világítatlan ablakomra függeszti kíváncsi tekintetét, sóhajtozva ismétli a nevemet...

Kellemes madárfüttyre ébredek, a kelő nap sugarai élesen törnek át a hajladozó nádszálak között, oszló álmok foszlányaiban magányos nyárfacsoport homályos körvonala bukkan fel. Fokozatosan élénkülnek a fények, hús fuvallat úzi a víz fölött lebegő párát, bizonytalan formák derengenek a távolban, csupa remegés, hívó üzenet, ígéző kavargás a táj. Óvatosan ereszkedem le a harmattól csúszós parton, langyos vízzel mosom meg a szűnyogcsípésektől feldagadt arcomat, öblítem ki füsttől keserű számát. Koromtól sötét lé csepeg az orrom hegyéről, fakítja az áttetsző vizet. Torz tükörképemet szemlélve álomfoszlányok derengenek bennem. A szomszéd lány viselkedésén ámulva ostobaságomon bosszankodom. Mennyit álmodoztam az erdő rejtekéről, üreges partokról, az alkonyi fényben ígéreteket csobogó forrásról, a váratlanul megjelenő, ártatlan hajadonról, aki vonzónak talál. Ismeretlen tájakat jártam be, távoli szigeteken barangolva kerestem a kalandot; elvakultságomban nem vettem észre, hogy a szomszédban vár rám az áhított boldogság, a tiszta szerelem.

Pethő Loránd

Létgyakorlat

*csak visszaúszni a felkelő napig.
kivájt szemekből kirázni könnyet.
hallgatni a csattanó habokat,
amint gerinceden összetörnek.
ülni a mólón egyedül.
fütyörészve lógatni lábat.
rágyújtani az eldobott
csikkekre, amik rádtaláltak.
várni. mikor is hasad.
hörgő tüdődben a reggel.
tintakék a távol. bedobod
szívedet a végtelennek.*

Erdély. csak egy nyári éjszaka.

*riadt villamos az ázott föld szagában.
szanaszét verdeső legyek.
csak egy éjszaka, amit mindig újra játszok;
krisztuspózban, fénykereszteken.*

*csak egy éjszaka; tüdőmben dorombol.
dobhártyámon alvó madarak
nyújtózkodnak távolabb a gondtól,
míg faltól falig tépdesem magam.*

*csak egy éjszaka. fekete fehéren.
sebes számban eltévedt szavak,
koporsók, mit sírva eltemettem;
Erdély. csak egy nyári éjszaka.*

[láthatatlanul]

*soha nem írtam a szerelemről
most sem fogok
hímzem arcomat a szélben
nyújtom kezem a csillagok felé
nehéz kabát lehúzza vállam
akaratlanul*

*most ha a szerelemről írnék
azt mondanám
búzavirág viháncol mögöttem
mert szoknyád csiklandítja köldökét*

de csak a város és embertelen

*hogyan is írhatnék a szerelemről
az azbesztről pattogó esőben
még homlokom mély ráncaiban
eltűnnek a madarak
láthatatlanul*

*csak rejtőzködöm
a tüdőmbe szorított levegő panasz
talán még meghallja valaki
ha kiengedem*

(ezek csak mondatok szavak)

*ezek csak mondatok szavak
homlokomon rozsdás rácsok
lélegzetvétel míg akasztanak
cédrusok illatához*

*ezek csak mondatok szavak
városokban hagyott ébredések
kagylóktól nyüzsgő partszakasz
rettegés reá ne lépjek*

*ezek csak mondatok szavak
elengedett kezek lüktetése
húsomba vágott ablakok
hogyan lenézhess a mélybe*

Sarnyai Benedek Máté

Mellékhadszintér

Részlet egy készülő történetfüzéből

Svéd zászlók az arab hajókon

Észrevettük, hogy a kikötőből fogyni kezdtek az arab dauk. Először a zászlójuk, majd a vitorlájuk tűnt el, félóra kellett, és csak annyian maradtak, hogy meg tudtam őket egyesével számolni. Jazed arca ekkor teljesen elsápadt, kinevethettem volna szegényt, hiszen korábban ő csúfolt minket, németeket, azzal, hogy változik a bőrszínünk: „Nincs olyan, hogy fehér ember. Maguk mind színes bőrűek, két lábon járó kaméleonok – mondogatta. – Az európaiak az egyetlen olyan emberfaj, amelynek hangulatát vagy egészségét nemcsak az arckifejezés, de a bőrszín is jelzi.” Annak idején a legtöbb német katona elpirult, amikor ezt hallotta.

Jazed el sem hitte volna, hogy a vitorlákat figyelve mennyire elváltozott, ha nem tartok elé egy zsebtükröt: a fekete arca fakósárga lett, mint egy májbetegé. Harminc éve számolta az arab vitorlásokat a Dar es-Salaam-i kikötőben, sokáig úgy beszélt róluk, mint az apró vérsejtekről. Nem tudta, mit szállítanak a dauk az óceánon vagy a vérsejtek az erekben, de ez egyáltalán nem volt fontos. „Mindkettőnél az számít, hogy a maga helyén magyarázat híján létezzen” – hajtogatta. Ez a legnagyobb különbség egy európai orvos és egy tanganyikai sámán közt: nekem azért létezik valami, mert meg tudom magyarázni, Jazed viszont axiómákat keresett, az érdekelte, mi létezik ok nélkül. Neki a vérből és a daukból következett minden, de ezt a kettőt nem tudta semmire visszavezetni. Az arcom volt talán a harmadik a dolog, ami ebben a világban megmagyarázhatatlan volt neki. Azt mondta, én vagyok az egyedüli ember, akinek a teste sohasem találkozott vérrel: „A németek közül csakis a maga arcszíne nem változik:

csontfehér állandóan. Mintha az ősei nem is Európából, hanem valami fehér Afrikából származnának”.

Bár Jazed a vér feladatát nem tudta megmagyarázni, a működését jól ismerte. Tudott a sejt fogalmáról, és valahogy azzal is tisztában volt, hogy a vérsejttermelést a csontvelő végzi. Dar es-Salaamot úgy jellemezte, mintha valami óceán-istenségnek lenne a csontvelője, noha kikérte magának, ha bármikor istenségekről beszéltem: „Amit az európaiak istennek hívnak, azzal mifelénk a gyerekeket szokták riogatni! Mi csak azt hisszük el, amit tényleg látunk és hallunk.” A tanganyikai törzseknél a sámánok sosem túlvilági magyarázatokat keresnek: szigorúan az evilág kapcsolódásait kell figyelniük, legyenek azok akármilyen aprók vagy látszatra véletlenszerűek.

Jazed például összekötötte a daukat és a háborút: „Amíg a kikötő úgy termeli az arab vitorlást, mint csontvelő a sejteket, addig béke lesz Dar es-Salaamban!” Észrevette, hogy a kikötőben hiába futnak ki a dauk, ha egy távozik közülük, mindig kettő fut be helyette. Jazed számításai szerint Dar es-Salaamban akkor kezdtek gyülekezni a dauk, amikor az első német csapatok megérkeztek, úgy emlékezett, hogy a törzsi háborúkat is mi szüntettük meg szerte Kelet-Afrikában. „Harminc év alatt egy puskalövés sem dördült el a városban, viccelődünk is azzal, hogy akkor lesznek itt újra harcok, ha a fehérek egymást kezdik el ölni” – mondta.

Ami engem illet: két éve vagyok itt, nekem minden legenda, amiről Jazed beszélt. Nem tudtam elképzelni, milyen volt errefele egy háború, ugyanis észrevettem, hogy a békéről teljesen mások Jazeddel a fogalmaink. Néha azon gondolkodom, helyesen tanítottuk-e a fekete katonáinknak a *Frieden* szót. Jazed szerint a békés dolgoktól semmi sem olyan idegen, mint a nyugalom, nem értette, hogy a *Frieden* és *Ruhe* szavakat miért használjuk egymás helyett is. „A béke annyit tesz, hogy az Atyaisten sem akadályozza az állandó mozgást” – elmosolyodott, észrevette, hogy véletlenül istenséget szőtt a beszédébe, de a szó tartalma ugyanolyan érthetetlen volt neki, mint a mi békénké. – „Háborúban megáll az élet – folytatta – olyan, mintha állóképként kimetszenénk az

időből azt a tartományt, amikor öljük egymást. Kérdezzen meg bárkit, aki harcolt már, kiderül, hogy ez az idő, amit mindenki azonnal elfelejt, aki pedig nem, az is csak elfelejteni igyekszik, mintha meg sem történt volna.”

A dauk burjánzása jelezte, hogy az idő nem akar megállni. Jazed egy állandóan növekvő emberi testhez hasonlította az óceánt, amibe egyre több véresejtet termel a kikötő: „Valójában egy test is addig növekszik, amíg békében él, ha megáll a növekedés, akkor valami háborgatja a sejteket. A felnőtté válás a tanganyikai törzsekben azt jelenti, hogy az ember többé nem fog megbékélni önmagával.” Ahogy Jazed szemlélte a dauk zöld zászlóit, mindig megnyugodott, hogy nem tudta őket megszámolni. A laktanyából nézve úgy tetszett, hogy, akár véresejtek, a zászlók szövetei folyékony eleggyé álltak össze. Mindig végtelen vitorlás indult el egyszerre és a végtelennél is eggyel több futott be a kikötőbe: Jazed azt állította, hogy ezt még éppen meg lehetett számolni. „A kikötőben megszámlálhatatlanul végtelen dau, de mindig megszámlálhatóan végtelen mozog közülük a tengeren.”

Először a színben kezdtem zavart érezni. Apró, téglalapalakú területen egyszer csak zöld helyett kéket láttam, a gukkert szemem elé tartva pedig sárga csíkokat is észrevettem. „Hogy kerül egy svéd zászló oda?” – szinte szótagolva kérdeztem, Jazed arca akkor sápadt el, amikor meghallotta az „egy” szót. Megremegett a keze, egyesével kezdte számolni a vitorlásokat.

A svéd zászlók úgy fogytak, hogy meg sem mozdultak alattuk a dauk, egyhelyben álltak, mintha a hullám sem bántaná a hajótesteket. Nem láttam, mikor fogy el a vitorlájuk vagy a zászlójuk, csak az tűnt fel, hogy Jazed először háromszáznegyvenkettő után kezdte újra a számolást, másodjára kétszáztizenötig jutott, harmadjára pedig negyvenegy után nem is értettem, milyen számokat motyog.

Harminc évig burjánzott a kikötő, ekkor viszont úgy tűnt, csak órák kérdése, míg kiürül, megszűnik benne a mozgás, és felveszi a háborús nyugalmat. Fintorogtam, láttunk egy apró változást a világban, de nem tudtuk, hogy maga a világ egyébként

változott-e: „Ha a dauk eddig megmagyarázhatatlanul léteztek, talán azzal sem lesz baj, ha most magyarázat nélkül eltűnnek” – próbáltam nyugtatni Jazedet. Ahogy mutogatott vitorlacsúcsról vitorlacsúcsra, a sápadtságból is kifehéredett, ugyanolyan csontszínű lett, mint én: mindketten úgy néztünk ki, mint akiknek a fehérből sosem változik a bőrszíne, mint akik mindketten fehér Afrikából származnak. „A vérsajtjeink talán már meg is álltak valahol az időben, és nem jönnek utánunk” – az órára pillantottam: este hat óra huszonnyolc perc, mire visszanéztem Jazedre, a fehér szín is fogyni kezdett az arcából, a pofazacskóján át lehetett látni.

A lakókörzetembe indultam, nem akartam tudni, ha a hajók után Jazed is észrevétlenül eltűnne. Felírtam a dátumot: július 28., 1914, egyelőre annyi volt bizonyos, hogy ezen a napon Jazed vére és a dauk elkezdtek megmagyarázhatatlanul nem létezni. Végignéztam a testemen, a bőr rajtam nem tűnt halványabb színűnek. Jóllehet a csontfehérből talán nincs is hová halványulni.

Néma német az alakulótér mellett

Harlan őrzetöt dr. Hóbagolynak becézhetnénk, ha nem lenne kötelességünk minden német katonát vezetéknéven szólítani. Ő külön parancsnoki engedéllyel hordhat fehér köpenyt a khaki színű egyenruha helyett, noha nem ő a tábori orvos. Habár ez furcsán van itt: az egész Dar es-Salaam-i helyőrségben csak az őrzető végzett orvosi fakultást, a rendes tábori orvosunk egyetemre sem járt, csak azt tudjuk róla, hogy egyedül ő képes minden napra pontosan kiszámítani a kininadagot. Harlanból mindenesetre ma reggel jobban előbújt a szakmája, mint általában. Ijedt volt az arca, noha a bőre nem sápadt fehérebbre a szokásos hófehéernél, nála az idegességet a szeme jelzi: a pupillája teljesen elvesztette színét, hasonló lett bőréhez, mintha csak ez az egy szerv rémült volna halálra az egész testben. Mindenkit végig akart vizsgálni a laktanyában, nem használt sztetoszkópot vagy spatulát, csupán annyit kért,

hogy álljunk meg előtte, és mutassuk meg: láthatóak vagyunk. A hülye Wernke hadnagy még arra is gyanakodni kezdett, hogy elromlott a látása: ha látja a saját kezeit, holott az orvos szerint ez nem magától értetődő, akkor megeshet, hogy valami gond van a szemével. Ezt mondta Harlannak is, de ő, miután meggyőződött arról, hogy a hadnagy csakugyan jelen van, már oda sem figyelt rá. A Wernke-féléknek az a baja, hogy egy fehér köpenyben már az Istennél és császárnál is jobban bíznak, én Frida mamámtól tanultam, hogy mindhármat csöndesen kell utálni, egyik sem fog rajtam segíteni, de egyik sem haragszik meg, ha csöndben utálom. „Nem tapasztalt magán elhalványulást? Mások sem jelezték, hogy kicsit kevesebbnek látják magát?” – kérdezte tőlem Harlan, vizsgálat közben mindenkit magáz, ez szintén fehérköpenyes dolog, ha bárkit tegezne, önmagát nem tudná komolyan venni. „Mi okozhatja egyáltalán elhalványulást?” – kérdeztem vissza, de Harlan ekkorra hátat fordított nekem, az arca helyett csak a galambősz haját láttam, ebben szintén hasonlít az Isten–császár–orvos–háromságra – jegyeztem meg magamban –, miértekre egyikük sem szeret válaszolni. Az alakulótéren pár perccel később aszkari légiosok gyülekeztek, némelyiknek dob, trombita vagy harsona volt a kezében, de nem ismertem fel az összes hangszert. Kassim zászlós lépett mellém, azt mondta, ne csodálkozzak, ha az aszkarik a kongadobokat vagy más törzsi zeneszerszámaikat is előhozzák. „Annyi történt – mesélte, miközben levette a tábori sapkáját, és a homlokát törölte –, hogy a Jazed nevű sámánjuk eltűnt. Ilyenkor az ijedelmüket szeretik zenébe fojtani, állítólag így próbálják visszaidézni a sámánt.” Úgy beszél a bennszülött társairól, akár egy nyugati antropológus. Kassimról, ha fehér lenne az arca, a Jóisten sem mondaná meg, hogy afrikai, még a bajuszát is német mintára vágta. „Szerintem ez a Jazed csak egyszerű hadiszökevény, amekkorra a pánik most a városban, nem csodálkoznék, ha sokan felkapnák a nyúlcipőt – folytatta Kassim. – A kikötőben az indiaiak már egymást tapossák a vízbe, hogy felférjenek az utolsó daukra.” A katonazenekar közben felsorakozott, feszes rendben várakoztak. „Nem sámánidézésre készülnek” – sügtam a fogaim közt. Kas-

sim visszatette fejére a sapkáját, zsebre vágta a száraz kendőjét, az aszkarik ugyanis sosem izzadnak, csak a homloktörölés az a szokás, amit legkönnyebb átvenni a német tisztektől. Harlan közben már a zenekar tagjait vizsgálta, de az aszkari zenészek parancs híján némák maradtak, amikor a panaszokról kérdezett. Válaszok nélkül Harlan kénytelen volt kizárólag a saját megérzéseire hagyatkozni, bár az orvosok általában egyébként is ezt csinálják. „Úgy hallottam, Harlan doktor úr arra kíváncsi, hogy időben vagyunk-e még – szólalt meg a hátunk mögött Joachim –, jelentsen ez akármit is.” Kassimmal egymásra nézünk: „És arról nem hallottál, hogy mi ez a zűr a városban?” – kérdeztük egyszerre. Joachim fülében meg lehet bízni, a Feldkompanie-ban ő az, aki valahogy mindenről hall mindent. „A hangzavar ellenére, higgyétek el, az értelmes beszéd néma, mert az angolok elvágják a rádiótorony tengeralatti kábelét” – mondta Joachim, a fülét két oldalról lefedve tartotta, nehogy a sok hangtól megőrüljön. „Ez mit jelenthet? Háború? – kérdezte Kassim. – Itt, a gyarmatunkon?” Aszkari létére már úgy szokott beszélni, mint aki őslakos német Tanganyikában. „Mit írnak az újságok? A Reutersben olvasni valamit Németországról?” – kérdeztem. Joachim széttárta a kezét, ő csak hallani tud, kétlem, hogy olvasni egyáltalán megtanult valaha. Amikor a parancsnok némán elhaladt mellettünk, ismét megnyílt Joachim szája: „Úgy hallom, az alezredes úr összeveszett Schnee kormányzó úrral, azon, hogy vajon mit akarhatnak most Berlinben.” Mintha Joachim az alezredes némaságát is meghallotta volna. Azt mostanáig nem tudom feledni, ahogy az alezredes úr fejfedőt cserélt, tudtuk, hogy sapka helyett trópusi sisakot csak akkor venne föl, ha tényleg lőhetnek ránk. Az udvaron általános sorakozót hívott össze, nem kellett hozzá egy szót sem szólania, elég volt, hogy hallottuk a sisakcsat kattanását. Amíg összeszedtük a bornyúinkat, Joachim már olyan pletykát is hallott, hogy Schnee kormányzó az angolok kérésére kiűrteti Dar es-Salaamból a német helyőrséget. „Akárhogy is: ez már háború lesz. De akkor végül kikkel?” – kérdeztem. A franciákról már egy hónapja hallotta Joachim, hogy összerúgta velük a port a császár, ha a szerbeket megtámadja valaki, akkor az oroszok

sem fognak minket kímélni, de ezek a népségek messze vannak: és miért az angolokról beszélt Joachim, velük úgy tudtam, nincsen bajunk! Megnéztem a történetáramat, a gyűlölt Isten–császár–orvos–háromsághoz a biztonság kedvéért gyorsan hozzátettem negyediknek az angolokat–franciákat–oroszoikat egyben, csak remélni tudom, hogy amíg őket is csendesesen utálom, szintűgy nem fognak bántani. A sorakozó közben Harlan az alezredes urat is megvizsgálta, ekkor mintha éppen abban reménykedett volna, hogy nem látja az alezredest, legalábbis nem abban a sisakban és azzal a revolverrel az oldalán. De látta, az orvos a saját szemének nem hazudhat, fájjon ez akármennyire is neki vagy a páciensnek: „Időben vagyunk – mondta, a földre bámult, legyintett a jobb kezével, jelezve, hogy elvégezte a munkáját –, jelentem, parancsnok úr, mindannyian időben vagyunk.” Az alakulótéren így Harlan volt az egyedüli, aki megszólalt. Nagyjából egy órával később rákezdett a katonazenekar: a Deutschlandliedet játszották, meglepett, mennyire pontosan tartották az ütemet, a karmesterük, Jazed sámán nélkül most muzsikáltak először. Mi, német tisztok, zebrahátra vagy biciklire ültünk, az aszkarik többnyire gyalogoltak, kivéve Kassimot, aki egy holsteini ménen vágott útnak. Azt egyikünk sem tudta, hogy harcolni megyünk-e, vagy, ahogy Joachim hallotta, kivonulunk a városból. Az alakulótérről még épp ráláttam a kikötőre: „Nocsak, két országról már tudok, amikkel biztosan nem háborúzunk” – mondtam fennhangon, Joachim a sisakja fülvédőjét kieresztette: „Én egyről sem hallottam még, olyat se tudok, akivel biztosan háborúzunk” – mondta zavartan. „Nem csak a fület kell kinyitni, hanem a szemet is” – mutattam a vitorlacsúcsok felé. – „Svéd, svájci zászlók az arab hajókon! Ez a két ország még semleges! Mi értelme lenne a zászlóikat éppen most kitenni olyan hajókra, amikről biztosan tudjuk, hogy még csak fehér ember sem szállt rájuk soha?” Hamis zászlók alatt, úgy tűnik, ezek hagyták itt néhány óra alatt a várost. Pedig korábban sokan azzal viccelődtek a laktanyában, hogy itt végtelen dau van. Némelyek ezt olyan biztosan állították, mintha egytől egyig meg is számlálták volna.

Lennert-Móger Tímea

(R)égi nyár

*Gólya és
Holdsarló
Az élet ó
Régi nyár
Íze avas
Avítt
Mégis várom
Minden nyáron
Halál és
Újjászületés
Közel jön
Az idő
Ami véges
Mindent
Végtelenné tesz
Aki van
Védtelenné lesz
Gólya és holdsarló
Az élet szó
Kimondás
Látnok madarak
Ki (nem)
Oltott szavak
Földig érő
Zuhanás
Csak a madarak
Szárnya emelkedik
Csak a hold világít
Minden más vakít
Földi
Úttalan*

Kódolt-tan

*(F)élek. Nem uralom az újjászületést. Semmit sem. Lent
kutyában. Rossz gazdához kerülök. Egy következő életben.
Szűkülök. Vagy a szinte örökéletű. Teknősök között. (Ön)tudat-
lanul. Nézem végig. Mindenki halálát.*

*Átváltozásban. Öröktől fogva nem vagyok. Nem leszek
ugyanez. Új lélek. (R)égi magányban. Folyamat-hibátlan.*

Belső láz

*Jó lenne
Kimondani és
Meghallanák
Csak szeretni
Szeretni
De süket vagyok
A magam szavára
Is
Nem minden a hit
Akarat
Van az a pillanat
Amely csak eldől
Nem vagy eső
Nem vagy föld
Levegő vagy
Éltet és elhagyja
Magát*

*Mintha az állat is
Ember
Egy másik testben
Lélek-rend*

*Az állatokban érem tetten
Ami egyszerre tegnap
Ma
Természetben
A jelen
Szárny és fa
Az ember
Le(sz)állhat*

Defektus

*Nem hiszik
A jó szándékot.*

*Pedig van
Miért képes vagyok
Feledni
Feladni magam.*

*Biztosan érdek
Cél
Igézet.*

*Nem magamból
Indulok ki.
Teérted*

Figyelek.

*Állatok
Növények
Épületek
Életét*

(F)élem.

*Nem hiszed
A pénzre nem
Gondolok.*

*Csak ami
Költhető belőle
Felélve.
Boldog boldogtalan*

Vagyok

*Újhold
Csillag
Ok.*

Nagy Zopán

Átjárások / Nyelvi, pirani elvonások...

Piran: *eleven!* Avagy: a 11-ik látogatás-áramlás margójára.

A hő- és nőgutális, illetve az ön- és in-aktuális fényreértések jegyében zajlott a napszúrás-menti ájulás-átjutáás... End. Endorfintor, no finis, nix tor... Eme (b)elsőendű érkezés: emelkedett-vérsülyedt kikötő-kanyar menti, belátás-fanyar lenti helyben járás negaktívan bi-legálissá bikerült: az ész-sivatagosan sokk-tengerszemű jelenetek part(talan)jain...

Fátyol-hártyás park a Tenger múzeumnál, Pomorski Muzej = Museo Del Mare! Óriás pókok és skorpió-mutánsok tárlata teátrálisan tálalva: Aquarium, Villa Piranesi, Theater... Amott: Sergej Mašera matrózkék szemgödreit vetítik végtelenítve. Tér-spekuláció, szem-érmek és mélytitkos, mitikus bensőségek ki- és beállítása zajlik...

Dobrodošli – Benvenuti – Welcome! – Sós árnyékból a Neptun restjei lassítva restaurálják a tripla-villákkal átszúrt sellők maradványait az Art Hotel elsüllyedő teraszán... Tartini tarthatatlan vonója levitálni kezd, a karmesterpálca is küzd, már-már vele tart... Tart: inni...

Az elszabadult-vetemült ereszcsetorna (a Kantina Klettel szemben): egy másik óvatlan puttó koponyáját is átszakítja. (Sok-mérföldnyi kínszás és ön-marcang araszol csatolva...) Csorog alá a gégeláthatalan, vérmaszatos refoşk, az ecet-fanyarul cincogó cviček és a hektóliternyi malvazija...

A meglévő *léthiány* egzisztenciális abszurdja továbbra is (f)elfog(ad)hatatlan. Az idő méltatlan gyorsulása-visszalassítása sem segít rajta. A légiesen kicsuszamló *hiány* újabb értelmezés-elvonásokat hív elő...

Az idő (eltűnt) illatát félvak párolgással olvassuk ellentétesen: élef azssiv, s talán újra/újra: a semmi felé... Byung-Chul Han könyve a hullámokon erről vet reánk idézet-vetületeket...

A jelen jelenés-feloldásában: a *leíró* elme-szobájának relax-kamrájában Satie: *Vexations* zongora-miniatűrjei szólnak, 201 darab 1 perc, 2 másodperces finomság... Elrontott (7 kémcsöves) vérvételtől zúzódott, belilult-elsárgult karjának kiforduló erezetéből újabb hangok, *nyers-próza kifolyományok* szivárognak-csorognak egy hátán vergődő, kiterítve el-elmászó füzet lapjaira:

Senki észre vette sem sebki késlek voltam sebzett bútor senkinek alkar alkalmatlan kell ékkel épített be simhol sehova semmikor az észre véttől függő ügyetlen sápkóros védtelen véletlen t alánja se(b)...

Verte vethetetlen láz-álma lágyhant ú lány át! Áthat. Ráláza leverte vágyát lihegve ágy mász otrá... Rom. Tombola... Rom...

Ha padon állsz(a): ne hadonássz(a)! Csak ha(b) a tenger leples kedve azt lelkesen-teljesen ellepte... Az más! Ma nem is (aszt)más...

Csintalan csónakok csípőjét csókolgatva csiklandozta a csacsogó-csámcsogó csobogás... Csobb, csámcs... Óvatag ó! Varrta széplesve résére véresre ót. Jóvaló szerepre rábakó bukú, ő alattva mártott betartott ártás: midőn szőrmente szú-alak szerte fúú szóhanyag... Nya!

Szerbmentin: Szlovetvin. Szóraka: szuverin. Albínó: albanin...

Seb-fény-foltok a rózsaszín-halálfejes fürdőgatyá pénisz-domborulatánál...

A tenger szikláin (ellenfényben): Zora, a 12 éves „modell” alkat absztrakt-balett módban mozgás-hadonászik, lila lepkehálójával rákocskákra halászik... Szökkenve szeple: e széplény szertesze... Katt, expona-na, analóg a-nana, expona, katt!

Az átázott nátházott, a kín-tornáztatott corpusát áthozott kárhozott kattogva-káprázva pásztázott (erre réges-régen rászokott): koptatott árny-képekre célzott-vadászott, most éppen az Angelca Kava Bar teraszán...

Pucer Z Vrha a-a-i-a (vrh sveta je doma)!

Pusti-pusszti-pusti! Mondoga-mmodonga, mogadta a down-szindrómás kislány a postaládának, miközben 12-szer vágta-

fejelte-simogatta szerfeletti kegyelme... Három szódásüveg-szemüveges gyerek csodálta az előadást, miközben az utazó (*leíró*), titokban: pre-hablaty-nyelvi szöveggel, ábrákkal, cikázó jel-krix-krax-okkal ellátott, örült-révült macskás képeslapot dobott (adott) nekik a családi ládába...

- - -

Marina Abramović, Igor Andjelić és Aldo Kumar: *Confess* című kiállítása, Church of St. Mary of Health, Piran. A performer-nővér és a költő alvajáró alteregója éjjeli kivételés-látomásként éli meg e tárlatot. Ó, letisztult, szakrálisan (mi-mindent is?) fel-táró, templom-installáció. Arany/vér kehely, nap-tál tükör-tér...

- - -

Ártalmas partra-vetettség. A *nemlékező* lék-lélegző *leíró*t a hajnali parton ön-corpus kiterítetten érte tetten a zsiger-kavalkádból lecsendesített tett, miközben gyomor-zajokból és szervi sikátorokból, na és a torokból: nyugtató billentyűhangok lebegtek (*tete-tikk-trii-tee, triia, ssstiss-krii-tiss-isseea*): réteg-részletek egy sügött üzenetben...

Az agy- és füljáratok nászában a sajátos sistergés, hanyatt-lebegés közben: a tengermélyből és a partközeli sziklás kőzetek, kagylók, törmelékek nyílásaiból áradó (szinte gyógyító) monotonitás: hullámok és sókristályok belső zenéje...

Hudy Árpád

A próza és a dráma költője

Százhusz éve halt meg Anton Pavlovics Csehov (1864–1904)

1904. július 14-én a németországi Badenweiler szanatóriumában végleg lezárták egy beteg kórlapját. Kora: negyven év. Állampolgársága: orosz. Foglalkozása: orvos. Elhalálozásának oka: tüdőbaj.

Anton Pavlovics Csehov az emberélet útjának felén a világirodalom halhatatlanjai közé költözött.

Negyven év egy költőnek nagy idő. Addigra rendszerint megírja legnagyobb műveit, majd sietve elesik csatatéren, párban, vagy elviszi valami kór, netán belefullad az abszintba. Esetleg elmegy fegyver- és rabszolgakereskedőnek.

De a prózaíró, drámaszerző negyven évesen többnyire még csak irodalmi serdülő, jobb esetben éppen ostromolja a csúcst. Az Azo-vi-tengeri kikötő, Taganrog szülötte azonban már huszonévesen hazája elismert, Puskin-díjas írója. Anton Pavlovics a korai babérokat termő írásait a megélhetéséért dolgozva és fárasztó tanulás közepette írta, úgy, hogy már rátámadt a később végzetes betegség is.

Testközelből ismerte tehát a küszködést és szenvedést, de ez nem volt elég neki: huszonöt évesen a fél világot átutazva elment az Orosz Birodalom hírhedt büntetőkolóniáinak is legtávolabbi és legmélyebb bugyrába, a Szahalin szigeti fegyenctelepre, s három hónap alatt feltérképezte a tízezer elítélt sorsát, életkörülményeit. Majd megfeszített munkával hónapok alatt meg is írta a szociográfia monumentális mesterművét. A *Szahalin* megrázó folytatása Dosztojevszkij *Feljegyzések a holtak házából* és tragikus előzménye Szolzsenyicin *A Gulag szigetcsoport* című örök érvényű mementójának.

Ez Anton Pavlovics egyetlen terjedelmes műve, igaz, nem szépirodalmi. Egyébként a rövidpróza utolérhetetlen mestere. A tömörség, „*az elhallgatás, a ki nem mondott szavak nagy művésze*” (Mohácsy Károly). És amikor kivételesen mégis hosszabban

mesél, mint *A 6-os számú kórterem* döbbenetes történetében, akkor sem tűnik feleslegesnek egyetlen szó, egyetlen vessző sem.

Szerb Antal szerint Csehov nem éri el Dosztojevszkijt és Tolsztojt – ők ketten „az orosz irodalom értelme” –, de hanyatlást sem jelent hozzájuk képest, és megkockáztatja, hogy világirodalmilag is *„a novellának, ennek a nehéz és gyönyörű műfajnak talán a legnagyobb mestere. Mintaképe Maupassant, klasszikus tömörségben el is éri a franciát, de egészen más vérmérséklet, impresszionista művész: oda-vetett, könnyű vonásokkal rajzol leheletszerű, elfutó és elfutásukban megrendítő dolgokat. (...) Csehov a legnagyobb mestere annak, hogy nem történik semmi. (...) Nem történik semmi, mert nem történhet semmi; állóvíz az életünk, amelyre szürke eső esik. Minden lendület elhal a félúton, szomorúak az emberek és szomorúak a tárgyak, amelyek körülveszik az ember életét, és a legszomorúbb az, hogy erre a szomorúságra nincs magyarázat, nem lehet okolni senkit és semmit, így van, és nem is lehet soha másképp.”*

Drámái is hasonlóképpen *„szerkezet nélküli, bánatosan elengedett alkotások, lazán egymás mellé fűzött hangulatképek, csak atmoszférájuk van, semmi más – de hangulatuk oly átütő erejű, hogy még a színházlátogató átlagközönség sem vonhatta ki magát varázsuk alól. Azóta diadalmasan járták be az egész világot; Oroszországon kívül csak jóval később hatottak. Csehov értéke általában egyre emelkedik, különösen az angol nyelvű országokban tisztelik művészetének diszkrét voltáért...”*

Szerb Antal mindezt a második világháború küszöbén írja csodálatos világirodalom-történetében, s az meg is jelenik abban a Szovjet-Oroszországgal nyíltan ellenséges országban, amelyet a kultúra és a vélemény szabadságának nagy hangú, önjelölt védelmezői azóta is, ma is rendre megbélyegeznek. Nagy irodalom-történészünk megállapításai közel száz év múltán is érvényesek, leszámítva azt az apróságot, hogy egy ideje éppen az angol nyelvű és a hozzájuk kötődő országokban nem divat tisztelni Csehovot, nem művészete diszkrét, hanem személyének orosz volta miatt. Merthogy, mi tagadás, tényleg anyanyelvén írta remekműveit, s azokban eléggé el nem ítélnélhető módon esendő oroszok szenvedik el a mindenkori ember megindító, hétköznapi sorsát.

Lucille Clifton

Némely álom

Farkas Kornél műfordításai

fénytörés

*szakadatlan törik a fény.
szakadatlan felismerem
más nemzetségek nyelvét.
szakadatlan hallom
a fák beszédét
a vizek zúgását
és szakadatlan értem szavukat.
csak törik a fény szakadatlan.
múlt éjjel anyácskám
összes félelme rám-
kopogtatott és ahogy ajtót
nyitottam igyekeztek
magyarázattal szolgálni
és abból amit mondtak én
mindent megértettem.*

némely álom

*némely álom akár a levegő-
ben megrekedt füst. némely álom
agyonhordott ruháidba eszi magát és
hol azzal bajlódsz hogy
cipeled magaddal hol azzal*

*hogy hessegeted.
mindenedből csak ez a szag
árad a szemedet is marja tehát
könnyezel. nincs már se tűz se fa*

*de némely álom mint füst a le-
vegőben min-
dent beborít.*

mataoka

(pocahontas eredeti neve)

*az álomban a folyó felől érkező
fehér férfiak*

*az álomban elvették
földjeink lovaink
neveink*

*az álomban apám a harcát
mivégeztünk vívta az álom kalu-
metje darabokra tört*

*és testemmel
borítottam be a szűkölő
fehér embert*

*ha apánk a bosszút jobban
szereti a saját sarjainál
szólt az álom*

*arról nekünk itt azonnal
értesülnünk kell*

gyötrelmeink

*hitte volna bárki, hogy szárnyaik vannak
akad-e akárki, aki hinné őket*

*szépnek aki elhinné, hogy
halandókba szeretnek bele*

*hogy hozzánk úgy ragaszkodhatnak
mint a bőrt csipkéző sebek*

*olykor halljuk álmainkban
megzörrenő koponyáik megroppanó*

*csontos ujjuk
meghallották ők is*

a könyörgést amit összezárt

kezembe suttogtam elég miért pont belém

*de ki is szűrhetné ki
az egyes ember hangját*

a sóhajok ekkora

kórusából

talán

*vakság vár rám
szemem elpattan
a nem látható látványt
vizslatva a semmibe foszlik*

*vagy süketség hangok helyett
csak a csönd tollfedte surrogása*

*vagy búcsúzás ez a lényemtől a hívös
csipkeujjak a bőrömön
a téboly ujjai*

*vagy talán
körkörösen futó lépcső a létünk*

*az idő palotájában
s én épp most fordulok*

LUCILLE CLIFTON (1936–2010) afroamerikai költő, a Black Arts Mozgalom egyik kiemelkedő alkotója. Szövegformáival gyakran az álmok képszerűségét és tagolatlan-ságát jeleníti meg; legfontosabb eszközei a tömörítés, a nagybetűk és a központosítás mellőzése, a kihagyás/elhallgatás, és a rövid verssorok. Költői nézőpontja általában a kisebbségi létben élők perspektíváját tükrözi.

*

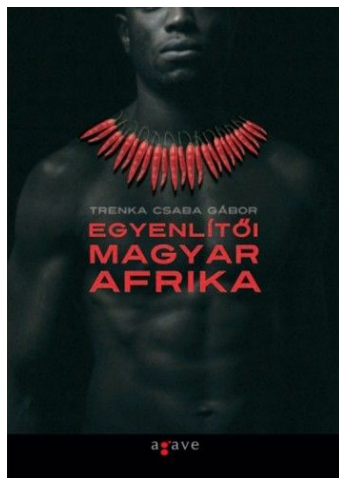
FARKAS KORNÉL foglalkozása szerint akadémikus, tanár. Anglisztika szakos tanulmányainak kezdete óta széleskörűen foglalkozik a különböző angol nyelvű irodalmakkal, a doktori képzését viszont az angol alkalmazott nyelvészet és nyelvtanítás területén szerezte. Ideje nagy részében angol nyelven készít tananyagokat nyelvtanulók részére, szakmai képzéseket és segédanyagokat nyelvtanárak részére, valamint tudományos előadásokat és kutatásokat a tanárképzés iránt érdeklődők részére. Rendszeresen ír verseket magyar és angol nyelven, de alkalmanként prózaírással és műfordítással is foglalkozik.

Vasi Szabó János

Három magyar alternatív történelmi regény

Trenka Csaba Gábor 1959-ben született Szegeden, az ELTE-n végzett magyar–történelem szakon. Dolgozott a filmgyártásban rendező–asszisztensként és forgatókönyvíróként is. Első könyve 1990-ben jelent meg, rögvest feltűnést keltve, hisz az alternatív történelmi regény mint sci-fi zsánertéma addig ritkán került a magyar olvasóközönség elé. (Gáspár András kicsit később megjelent *Ezüst félhold blues* hasonló alternatív história, ám inkább az akkoriban itthon újszerű fantasy stílusban íródott.) Az *Egyenlítői Magyar Afrika* azóta második, kissé átdolgozott kiadását (Agave kiadó, 2010) is megérte. Újabb alternatív történelmi regényei a *Place Rimbaud* (Syllabux, 2013) és folytatása, a *La Grande Image* (Syllabux, 2017).

Trenka Csaba Gábor könyvében az ezeréves magyar állam túlnő Európa határain. Magyarország egészen Afrika nyugati részéig elér, a mai Kamerun és Niger térségéig. Narrátora – Lajtai Gábor – itt születik 1960-ban, a könyv naplószerű, egyes szám első személyű előadása az általa látottakra, tapasztaltakra korlátozódik. Ez a szerzői koncepció elvesz a nagyobb távlat, a kontrafaktuális események alaposabb kidolgozásának esélyéből, az olvasó viszont könnyebben azonosul a főhős karakterével. Látóköre nem nő túl Lajtai Gáborén, aki meglehetősen őszintén, szabadszájúan adja elő sztoriját. Az alternatív történelem alakulásáról Trenka a homályos utalásokon kívül akkor ad ízelítőt, mikor a személyes életrajz is hozzá kapcsolható, például a Hitler 1967-es halálát követő nagyszabású filmvetítések során, ahol a propagandaadások-

ban a németek győzelmének néhány komponense is megvillan. A Führer utolsó éveiben – korábbi agyvérzése okán – a valós idejű szovjet pártvezér, Brezsnyev végső, szerencsétlenül tátogó éveire emlékeztetett. A birodalom igazi vezetője, helyettese volt a mi idősikunkon ismeretlen történeti figura: Walter Eickel.

Eickel az, aki a győztes háború után évekkel megkezdte a birodalom társadalmának konszolidálását, például a koncentrációs táborok felszámolását. Számos párhuzam akad a fiktív és reális história közt: a Földet két atomhatalom uralja, akkor ott épp az USA és a náci német; Lajtai apjának megjegyzése bizonyos 1956-os eseményekre utal, bár nem részletezi fiának; máshol az agitációt ismétli, mikor a szovjetek fölötti győzelem után terepszemlét tartó Hitler *„sírt, amikor a győzelem után végigvezették a kommunista haláltáborok frissen feltárt hullahegyei között”*; az erdélyi származású nagyapja azon kesereg, hogy a második bécsi döntés után csak Erdély északi része került vissza, az ő szűkebb pátriája nem. Az Egyenlítői Magyar Afrika határvillongásai északon a román gyarmatosítókkal szatirikus élűek; a „szőrös rómaiak” területi igényének magyarázata: Niger szóban forgó részét már Vespasianus császár alatt a légiók uralták...

A könyv felét kitevő események Egyenlítői Magyar Afrikában, illetve annak székhelyén, Hungaroville-ben játszódnak. A gyakran romantikus életképek és megejtő természetleírások sorozatát, a kamasz Lajtai Gábor lelkivilágának ábrázolását Ottlik is írhatta volna (vagy Szerb Antal), a trópusok könnyed hangulata keveredik a Bauhaus purizmusával.

Ahogy a felnőttkor érkezével a távlatok is kinyílnak, repedezni kezd az alternatív história, ám akkor is hihetően ír róla Trenka. A főhős személyisége viszont jelentősen torzul, diszpozicionális szempontból ellentmond a korábban olvasottaknak – sem az ifjúság szubjektív élményvilága, sem egy esetleges örökletes pszichikai terheltség felbukkanása nem ad választ a könyv befejező részében arra a fenomenológiai változásra, ami alapján Lajtai lelkiismeretlen, pedofil gyermekkereskedővé válik. A könyv fináléját átszövő „szar minden” feeling lehet a szerző egy újabb

kiszólása, kapocs az alternatív és a valós történelem között.

Place Rimbaud (2013) és folytatása, a *La Grande Image* (2017) a modern kori atomhatalom Törökországról és a napóleoni idők óta francia-túlsúlyos Európai Szövetségről szól. Az USA borszín alapon tagolóddó államait fekete vezetés teszi a maihoz hasonló gazdasági nagyhatalommá. Magyarország a tizenkilencedik század derekán, Kossuth vezetésével egyesül az Oszmán Birodalommal, Oszmán–Magyar Monarchia néven...

A *Place Rimbaud* nyüzsgő, kocsmákkal teli tér Djibutiban, fő helyszíne a regény élveteg és romlott világának. A főhőse Askoni Gaabor újságíró, igazi globetrotter, Djibutiban él, és leginkább korhelykedéssel tölti idejét. Egy magányos pillanatában levelet küld két véletlenszerűen kiválasztott idegennek Budapesten. Majd belekeveredik egy nemzetközi összeesküvésbe, sőt, magával rántja új, „ismeretlen” ismerőseit is. A történet két szintéren, Afrikában és Budapesten játszódik, a modern kornak megfelelően csak virtuális a kapcsolat a helyszínek és a karakterek közt, Gaabor személyesen nem, csak drótpostán érintkezik velük. A könyv cselekménye klaszszikus kémtörténet, számtalan kalanddal fűszerezve: üldözéssel és meneküléssel, a zsáner ismerőinek sok meglepetést nem tartogat. Kell is a pergő cselekmény, mert a főhős jellemrajza az előző könyvvel ellentétben kevésbé kidolgozott, szokásos noir-hős; a könyv további főbb szereplői, Lajtai Orsi és Rókusi Zordon még nála is elnagyoltabb figurák. A *Place Rimbaud* nem a karakterek mélylélektani ábrázolásáról, a történetészövés újszerűségéről szól. Az előző könyvhöz hasonló megejtő leírások sora és az atmoszférateremtés viszont telitalálat. A fő helyszín a negyvenhét arab szultánságot és emírséget meg egyéb államocskát tömörítő Arab Konferencia. Ha a népe nem is, uralkodócsaládja a leggazdagabb a világon; az Arab Konferencia Észak-Afrikára is kiterjed. Az alternatív és a valós világ csatlakozási pontja itt van: a belső ellentétektől szétzilált Arab Konferencia országai, illetve a fenyegető széthullást előidéző Muzulmánok Nagy Testvérisége ténykedésének (lásd: Iszlám Állam) ismert képsorai. Mulattató, ahogy a szerző a mindennapjainkat átszövő technika angol szavait franciákra cseréli: *Monde Collec Total* lesz a világháló a

world wide web helyett; az *e-mail* pedig *e-lettre*. A regény befejezése elég lezáratlan ahhoz, hogy a történet folytatódhasson egy nagyszabású összeesküvés újabb szálaival.

A *La Grande Image* helyszíne elsősorban az alternatív Magyarország, illetve Budapest. Utóbbi igazi „multikulti” főváros felhőkarcolókkal, a forgalom zaján átharsog a műezzinének is. Komoly kritikával, erősen szatirikus hangon jellemzi az alternatív Magyarország társadalmi és politikai viszonyait; az „át-hallás” a valós és fiktív történelem közt gyakori: Európa-párti és iszlámdemokrata kormányok politikai váltógazdasága. Az erősen konzervatív, nacionalista, mindenkitől kellő távolságot tartó jobboldal leírása túlságosan is súlyoz a jelen viszonyaira, ami nem erős része a regénynek. A *La Grande Image* külön fejezetekben jeleníti meg a Magyarországhoz tartozó Erdély társadalmi problémáit, a román és a magyar életmód, történelemszemlélet különbözősége analóg a mi világunkban létező, gyakran radikális felfogásbeli különbséggel. Ironikus, ahogyan a megtörtént esemény teljesen ellentétes magyarázatot kelt határon innen és túl.

Az író túllő a célon, mert a valóságunkhoz kapcsolódó párhuzamok esetén, gyakran elfogultságtól sem mentes emlegetése kedvezőtlenül hat a könyv metanarratívájára, fölöslegesen elvonja az olvasó figyelmét más, finoman kidolgozott részletekről.

Trenka Csaba Gábor neve szorosan összekapcsolódik a magyar alternatív történelmi irodalommal, amit manapság már inkább a spekulatív fikció, mint a science fiction kategóriájába sorolnak, az alternatív helyett pedig gyakran kontrafaktuális históriának neveznek. Említett regényei nemcsak kiteljesítik a műfaj adta lehetőségeket, hanem olyan nyelvi megoldásokat alkalmaznak, szociográfiai érzékenységgű tablót festenek, amelyek fiktív voltak ellenére is erősítik az ítésvéleményét a zsáner és a szépirodalom átjárhatósága témakörében, az alternatív idősíkokon játszódó történetei figyelemre méltó analízisek a mi valós világunkról is.

Trenka Csaba Gábor: *Egyenlítői Magyar Afrika* (Agave Kiadó, 2010); *Place Rimbaud* (Syllabux, 2013); *La Grande Image* (Syllabux, 2017)

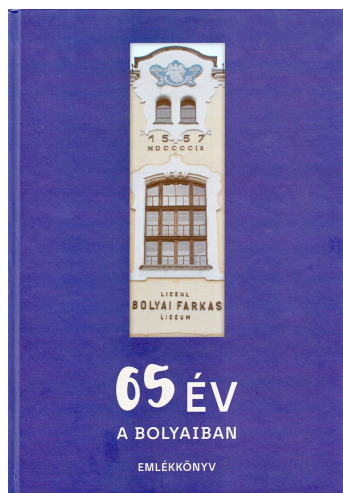
Pusztai Ilona

A soha ki nem hunyó Bolyai-láng

A Bolyai Farkas Elméleti Líceum 2021-ben ünnepelte fennállásának hatvanötödik évfordulóját. Igazából Erdély egyik legrégebb tanintézeteként múltja sokkal régebbre nyúlik vissza. Jogelődje, a Schola Particula 1557-ben, a reformáció hajnalán jött létre, még Jagelló Izabella uralkodása idején, aki az elhagyott ferences rendi kolostort engedi át a református egyháznak iskola céljára. Ekkor, mint neve is kifejezi, az iskola még alsóbb fokú tanintézmény, sokáig alárendelve hol a kolozsvári, hol a gyulafehérvári kollégiumnak. A növekedést jelzi, hogy 1602-ben, Báthory Zsigmond harmadik, egyben utolsó regnálása idején az egykori várdombi kolostorépületből átkerül jelenlegi helyére. Ez az iskolaszárny alkotja a mai épületegyüttes legrégebbi részét.

Az intézmény 1718-ban veszi fel a Marosvásárhelyi Református Kollégium nevet, mikor a Schola Particula egyesül a Sárospatakról és Gyulafehérvárról elűzött kollégiumokkal. Így vált az intézmény a kolozsvári és a nagyenyedi kollégiummal együtt az erdélyi protestantizmus bástyájává Habsburg III. Károly ellenreformációs törekvéseinek idején. 1911-ben avatják fel az iskola új, Herczegh Zsigmond és Baumgarten Sándor tervezőpáros által megálmodott épületét, amely stílusával a Kultúrpalota és a Régi Városháza mellett a szecessziós Marosvásárhely egyik ikonikus épülete.

Ami a két világháború között a román hatóságoknak nem sikerült, azt a háború utáni román kommunista hatalom részben

elérte. Ha nem is szüntették meg az iskolát, de 1948-ban átalakították, az új neve pedig a 2-es számú Fiúlíceum lett. Majd a kommunista nyomás erősödésével 1952-ben az iskola hivatalos neve Josif Ranghet magyar Tannyelvű Fiúlíceumra változott. Egy olyan személy nevét kapta, akinek kolozsvári kötődésénél fogva eleve semmi köze sem volt a nagy múltú marosvásárhelyi iskolához. 1956-ban viszont a román belpolitikában bekövetkezett rövid enyhülést kihasználva az iskola új, fiatal igazgatójának, Dr. Kozma Bélának sikerül elérnie, hogy az intézmény felvehesse leghíresebb professzora, Bolyai Farkas nevét. Innen számítható a líceum mai története, amelynek összefoglalására vállalkozott a *65 év a Bolyaiban* című emlékkönyv.

Az almanach hat fejezetre bontva mutatja be az iskola történetét.

Az *Iskolatörténet* a névadó tudóscsalád két híres tagja, Bolyai János és Bolyai Farkas munkásságának bemutatásával indul. Az apa, Bolyai Farkas 1804-ben foglalja el a kollégium frissen megalapított matematika–fizika–kémia-tanszékének katedráját. Az új professzor 1804. május 4.-én tartotta meg székfoglaló beszédét, és negyvenhét éven át tanított a kollégiumban. Halálának századik évfordulóján, 1956-ban vette fel a nevét az iskola, amely azóta is fontos feladatának tartja ápolni a két matematikus örökségét, szellemiségét. Bár az iskolában humán és sporttagozat is működik, mindig nagy hangsúlyt fektettek a reáltárgyak (matematika, fizika, kémia, biológia, napjainkban informatika) tanítására. A Bolyai-kutató dr. Oláh-Gál Róbert *Bolyai János és Bolyai Farkas munkássága* című írásában nemcsak apa és fiú érdemeit, tudományos eredményeit taglalja, de személyiségüket is bemutatja, sőt a két tudós személyét övező tévhiteket is igyekszik szétoszlatni. Elsősorban a Gausshoz köthető, rosszindulatú legendákat, miszerint a német matematikus szakmai féltékenységből nem hívta fel a tudományos világ figyelmét a „geometria Kopernikusza”, Bolyai János teljesítményére.

Ezt követi az iskola történetének és épületének rövid bemutatása. Majd az *Igazgatók az iskola 65 évében* című fejezet dr. Koz-

ma Bélától napjainkig rajzol portrékat az intézmény egykori és mai vezetőiről. Kiemelt szerepet kap ebben a fejezetben a líceum legendás igazgatója, dr. Kozma Béla, aki 1953–1963 között töltötte be ezt a posztot az ország legfiatalabb iskolaigazgatójaként. 1940–1948 között maga is a Marosvásárhelyi Református Kollégium tanulója volt, itt ismerkedett meg a Bolyaiak szellemi örökségével, amelyet egész életében ápolt, és amelyhez haláláig hű maradt. Így a kolozsvári egyetemi évek után, ahol magyar nyelv és irodalom szakos tanári oklevelet szerzett, visszavágyott egykori alma materébe. Igazgatóként visszakerülve minden erejével azon volt, hogy az intézmény felvehesse leghíresebb tanárának nevét, és a centenáriumi év keretében egész ünneppsorozatot, Bolyai-évet szervezett. Ennek keretében tudományos ülésszak, színházi előadás, emlékkönyv megjelentetése mellett sor került az iskola előtti parkban a Bolyaiak szobrának avatására, sőt az iskola épülete, a kollégium is megújult. Erről az ünneppsorozatról hű képet kaphatunk Kozma Irén édesapjáról szóló visszaemlékezéséből, és Kovács-Pálffy Erzsébet – az iskola legendás Tóni bácsija, Pálffy Antal leánya – *Bolyai 400 + 65* című írásából. Dr. Kovács Levente színházrendező és egyetemi professzor is kiemeli visszatekintésében, milyen nagy szerepet játszott pályája alakulásában szeretett igazgatója. Bár Dr. Kozma Bélát meg nem alkuvásáért, gerinccességéért eltávolították a Bolyai éléről, ő továbbra is őrizte a Bolyai-lángot. Doktori disszertációját a Bolyaiakról írta: *A két Bolyai alakja a magyar szépirodalomban – A Bolyai-téma magyar szépirodalmi recepciójának története* (1975). Majd két további műve is a Bolyaiakhoz és az iskolához kapcsolódik. *A Füzetlen orientál gyöngyök* (1994) az aforizmaíró Bolyai Farkast mutatja be, *A marosvásárhelyi Református Kollégium – Bolyai Farkas Líceum 440 éves története* (1997) pedig az iskola történetének összefoglalója. Elégtételként a Ceaușescu-diktatúra bukása után, hatvanévesen versenyvizsgával visszakerült imádott iskolájába, ahol 1998-ig tanított.

A Visszaemlékezések, Interjúk, Bolyais diákból bolyais tanár című fejezetek olyan egykori tanulók portréi, akik az élet kü-

lönböző területein érték el sikereket. Csak pár nevet kiemelve a visszaemlékezők színes névsorából megemlíthetjük Kiss Csaba színházrendezőt, Kincses Elemér író, Varga Melinda költőt, az Irodalmi Jelen szerkesztőjét, dr. Oláh-Gál Róbert Bolyai-kutatót, dr. Varga Zsolt András Kúria-elnököt, Vincze Lóránt Európa Parlamenti képviselőt.

A *Katedratörténetek*ben az iskola profiljából adódóan a reáltárgyak (biológia, fizika, kémia, informatika, matematika) oktatásának bemutatására esik a fő hangsúly. A *Diákélet az iskolában* című fejezet pedig a diákönkormányzat szerepét betöltő Bolyai Diákszövetség munkája mellett az intézmény tudományos és művészeti szakköreinek tevékenységét is áttekinti. Régi hagyományra nyúlik vissza a diáklap, a Tentamen története, amely már címével is tisztelgés Bolyai Farkas műve előtt. Fontos szerepet játszik az iskola életében a néptáncsoport és a Kájoni János Furulyaegyüttes is, amelyeknek hírneve az iskolán, sőt a határon túlra is eljutott. Nemcsak iskolai, de városi, sőt magyarországi rendezvényeken is gyakran szerepelnek sikerrel.

Az *Emlékkönyv* Erdély egyik legrégebbi és a mai Románia egyik legnívósabb iskolájának, a Bolyai Farkas Elméleti Líceumnak történetét tárja az olvasók elé, részletgazdagon és sokoldalúan. Megismertet minket az iskolai múltjával, jelenével, beleágyazva az iskolatörténetet a közelmúlt és a jelen történelmi, társadalmi eseményeibe, a diktatúra sötét korszakától a rendszerváltás körüli nemzetiségi harcokon át a mai viszonyokig. Végezetül idézzük dr. Kozma Bélát: „A Bolyai-szellem híd Marosvásárhely és Európa között. Világít, figyelmeztet és kötelez...”

horribile dictu vitára inspirálásnál. Ám hitem szerint manapság ez az „úgysem lehet több” is rengeteg.

Szegedi horizont 2024 a kényelmes, kabátzsebbe férő (bár arra még pár hónapot várni kell) kiadvány címe. Alcíme: *Válogatás a Szegedhez kötődő írók, költők 2023. évi terméséből*. A füzövegből megtudjuk, hogy az antológia 2017-ben látott napvilágot hagyományteremtő céllal, s szerkesztői, Bene Zoltán és Diószegi Szabó Pál azóta évente az Olvasók elé tárják a kortárs irodalom szegedi keresztmetszetét az előző évben publikált munkákból szemezgetve. Lássuk, találunk-e benne valamiféle „szegediséget” – bármi légyen is az? (Jómagam az ismert kultúrturisztikai attribútumok mellett Bene Zoltán helytörténetet és fikciót ötvöző történelmi regényeiben látok effélét.)

Találkozunk realista, dokumentarizmussal kacérkodó novellákkal. A *Lajos kalapácsa* bűnügyi-leléktani prózája Bátyi Zoltántól most épp Moldova jobb pillanatait juttatja eszembe a hetvenes-nyolcvanas évekből, de rokonra lelhetne bármelyik komor, szociohangulatú, a társadalom periferiájáról tudósító munkában az utóbbi évtizedekből. A *Hegek* Bene Zoltántól a dráma- vagy forgatókönyvszerűen pörgő párbeszéd, a reális alaphelyzet mellett az elveszett vagy elrabort csodát láttatja. Van benne valami Hajnóczi Péter és Charles Bukowski könyörtelen, ám mélységesen humánus kisprózáinak világából. Hasonlóan direkt, az amerikai beat-szerzők hidegebb hangulataival rokon Reke Balázs *Tuningja*, ami témáját kibonthatná afféle Mad Max-i, nitrózzagú rémálommá, ám megmarad a külvárosi benzinkút környékén, a „tízezer panelablak” pillantásában. Patócs Molnár János *Idegenekje* is társadalomlélektani érzékenységgel reflektál az Ukrajnából menekülők és a hazánkban szűkséget látók mikrokonfliktusára: a szélesebb látószögről az olvasó tájékozottsága, illetve empátiája gondoskodik. Érdekes párhuzamba állítható ez (csuda tudja: szerkesztői lelemény vagy a gondviselés kifürkészhetetlen szándoka) Kiss László *Vendégek* című novellájával, csak utóbbiban a németek, majd az oroszok második világháborús „vendégsége” adja a keretet. Afféle látomásos emlékfoszlány-kergetés Domonkos Lászlótól a *Csiroki, Kolozsvár*, Farkas Csabától *A lát-*

hatatlan lombszöcske hangja, valamint Jámborné Balog Tündétől a Homokszentgyörgy felől fújni kezd a szél. Utóbbi olyan jóízűn bánik nyelvünkkel, hogy idézni is kellemes:

„(...) honnan is sejthettem volna, hogy groteszk kíséretükkel – *kapta- és kutyafákkal, kehes Satrafával, zord Satradérccel, vénecske varjakkal, bőgő őzekkel*, és a mögöttük rejtőző otthonos lidércekkal, sikoltó malacpofájú széllel, padlásan kopogó kísértetekkel, dohányföldeken bőgve átszökő gőzmozdonnyal, tölgyfa-körisfa-nyárligetes somogyi homokvidékekkel, *hol a télidő... holdakat és hót terel* – örökre velem maradnak...”

Szilasi László *A Manuéla-dosszié* című kisregény-részletével (egy repülőgép-szerencsétlenségről szól, és valami családtörténetbe ágyazott riportnak vagy jegyzőkönyv-szerű tanúvallomásnak tűnik, de lehet akár egy monográfia része is) nehezen találok a kapcsolatot, akár csak Podmaniczky Szilárd *Örök élet meg egy nap* című naplórészletével. Cserébe utóbbiban szerepel az antológia egyetlen (általam megtalált) vicce. Olyasféle vicc, amit jónak ritkán, igaznak annál inkább tartunk, idézzük is:

„Két arab sejk kitikkadva ballag a sivatagban, már alig vonszolják magukat. Az egyik megtorpan.

– Te! Nem kéne ide építeni egy rohadt nagy stadiont, és elnevezni Liverpoolnak? Azt' megvennénk hozzá az egész csapatot!

– De, kurva jó ötlet! Csak előbb érjünk haza.”

Ha már humor: Sarnyai Benedek Máté *Képesfél* című novelláján mindenki hangosan fog röhögni, ki Karinthyt és Örkényt ismer. Ebben mindenki hasonlítani kezd mindenkire (vagy csak a két nővér egymásra?), a konfliktus pedig ilyen abszurd képekkel kényeztet:

„Anyám úgy tett, mintha minden normálisan működne, ismételtette: kinőjük! Apám viszont gyanakodott, hogy valami ragály fertőzi a családot, és már anyám is kezd úgy

kinézni, mint bármelyik másik nő: »amilyen a lánya, olyan lett az anyja! – így mondta – a végén még véletlenül fogom szegény asszonyt megcsalni valakivel!«

Az antológia záróprózája, Weiner Sennyei Tibor *A gondolatról – Kerti levelek* 36. című esszéje az írás, gondolkodás s egyáltalán: az emberi szellem mibenlétéről remek tűnődnivaló lesz mindazoknak, akik valóban végigolvassák a kötetet (igazából azoknak is, akik nem olvassák végig, csak önekik pironkodniuk kell közben, hisz csaltak, mint jómagam is).

És lássuk most szegény költőket, akik nálam mindig mostoha sorsra jutnak, de ez nem az ő hibájuk, hanem az én fogyatékoságom: ahogy öregszen (vö: fiatalodom) egyre kevésbé tudok befogadni olyan verseket, amiket nem a Kaláka, a Misztrál vagy a Thy Catafalque énekel.

Egyébként valahol nyitott kapukat döngetek, hisz például Bék Timurtól a *Burok* azonnali megzenésítés után kiált. Érdekes, hogy bár többen írnak kötött formában, s képesek is elkapni a ritmust, mint Radnai István vagy Simon Adri, dalként mégis leginkább Veszprémi Szilveszter versei zengenek föl képzeletemben, mint VHK-féle sámánpunk, például e pár sor az *Amikor elfogynak a Föld fiúvei* címűből:

„Csak a bodzát forgathatom mesébe. / Kihasítom, szétmorzsolom, főzöm, / húsából és virágából kenek a mellkasunkra, / és nevéne nevezem a tündérnagyasszonyt, / akin nem foghat a cigányok átka, / mert mindöknél nagyon a földek tündérasszonya, / de csak néhány bodzabokrot tartott meg nekünk, (...)”

Géczi János mindhárom közölt versének sorai ellenben fennhangon szavalásért kiáltanak, nem csak az alábbiak a *Panasz behajózás előtt*ből:

„Én pedig, a jövő alkémiát / silabizáló, kire azt mondják, / jó széllel visszatér, akár a kis / vitorlával hajózó pöcsök, akár / a gigászi nagyfaszok, maradjak / velük, aki mindegyikük én vagyok.”

Sokszor találni jól idézhető, majdan szállóigévé válással kecsegtető sorokat, mint László Liza szakrális abszurdjában, a *Limosban*:

„milyen oltár jár nekem / annak aki éhes”

(...)

„az áldozat / te vagy/ várod ketrecedben / hogy átlátszóra kopjál / mint egy sokszor megérintett / oltár”.

Hasonló gyöngyszemekre, afféle metafizikai aranyköpésekre bukkanunk Lanczkor Gábor *Zenjében*:

„Az utolsó Tyrannosaurus Rex / Isten / szívében lakik.”

(...)

„A fölnyurgult csertölgyekre merőleges/ takaró alatt / majdnem mozdulatlan / apatenyér / az alvó / anya- / ölon.
/ Mint egy szörszálakkal összefércelt / kettős / kis- / isten.
/ A házfalon túl / a sarjerdő vízszintes tölgyei.”

Izgalmas tűnődésekre ad lehetőséget – különösen a már említett Weiner Sennyei írással összevetve – az antológia egészét záró vers, Zalán Tibortól a *Ha megtanulsz repülni*:

„Így nem fog repülni Érkezni senkihez / Elküldetlen lesz akár egy befejezetlenül / hagyott levél A létezése megírhatatlan / Hogy a nyelv játékaiban mi létezik az nem / tudható Az is lehet hogy a nyelv sem létezik / A megnevezések így lesznek főlegesek – / »Ha megtanulok röpdülni elviszlek magaddal«”.

Mi is lehetne most a kritikus zárszava? Maradjunk egyszerűek: atmoszférikus és katartikus percekét kívánok minden Olvasónknak, aki velünk tartva kézbe veszi ezt az antológiát. A *Szegedi Horizont*nak pedig kívánunk még sok boldog, tartalmas évet, valamint – Isten bocsássa meg – kicsit több „szegediséget”. Bármilyen is az.

Muth Ágota Gizella

„Mindenkiben van valami belül”

Rövidke novellák hat fejezetben, rejtélyes fejezetcímekkel. A novellafüzér egyes szereplői ismétlődnek, más történetben, másképp folytatják életüket. Vannak főszereplők is, akik végigkísérik a kötetet, és vannak, akik csak egyetlen helyen jelennek meg.

Különös hangulatú történetek egy falu életéből, néha vidámak, néha borzongatók, sőt tragikomikusak is előfordulnak. A szereplők a mai életből vett figurák, félresiklott életek, akik azonban más foglalkozásokban vagy környezetben megtalálják céljukat. Közös tulajdonságuk a menekülés valaki vagy valami elől, valamint az útkeresés. Akadnak egészen abszurd hősök is, de a legtöbbjük átlagember, aki szembejöhetne velünk az utcán, mégis mindegyiküknek van valami titka, amit legbelül hordoz, valami lelki probléma, ami arra utal, hogy nem találja a helyét a világban, és egyedül vagy némi segítséggel próbálja megtalálni.

A helyszín egy fiktív falu, az „Isten háta mögötti, hegyek közt megbúvó” Tarvágás, ahol különös emberek élnek, befogadó őslakosok, a fővárosból idetelepült, a nagyvárosi forgatagtól megcsömörlött nyugalomra vágyók, valahonnan a jobb élet reményében idetévedt külföldiek. Közös bennük, hogy a vidéktől, a természettől várják a gyógyírt lelki gondjaikra. A falu társasági helye a kocsmá, ahol elpolitizálgatnak a férfiak, olykor felöntenek a garatra, verekednek egy jót, majd békésen hazatérnek.

Zöldy Pál novellafüzérének címe *Örömszene*.

Mit rejt ez a cím? Talán a zene lélekgyógyító erejét? Valószínűleg.

A zenemotívum több történetben felbukkan, és csak egyetlen egyben negatív előjellel, hiszen fura módon akadnak olyanok is,

akik nem szeretik, a többség viszont szomjazik a zenére.

Rögtön az első novellában nagy szerepet játszik egy gyermekhangszer: a melodika, amit Jozsó, a leszerelt nyomozóból lett masszőr talál véletlenül a nyárikonyhában. Ez a kis műanyag hangszer szinte megváltoztatja a falu életét, elhozza az embereknek a zenét a maga egyszerű módján. Jozsó eljátssza rajta az *Iliszilenciót*, amely Vince bácsi, az ezermester kedvence, amióta először hallotta „Olaszban”, és amely ezután a falunap zenei tápláléka lesz: *„Szerették hallgatni, amikor játszotta... Meghallgatták, és mentek a dolgukra. Talán nem is beszélgettek, csak mentek, vitték magukkal a hangokat.”* Később Jozsó felbuzdulva a sikerén hangstúdiót vásárol. Nagyobb élményt szeretne adni az embereknek. Ám amikor a falunapon profi előadásban harsogják a hangfalak az *Iliszilenciót*, a várva várt hatás elmarad. A dallam, amely egy kis hangszeren lágyan és finoman szól, elektromos erősítéssel már visszatetszést kelt. Később feltűnik egy komoly hangszer is, a szaxofon, és gazdája, König, a kiégett dzsesszzenész, aki idejött pihenni és megnyugodni.

A kötet kulcskérdése: helyén van-e az ember ott, ahol él, és abban a foglalkozásban, amit művel, vagy változtatnia kellene életén, hogy a helyén legyen?

Minden szereplőnek megvan a maga története, az a pont is, ahol elrontotta az életét, és viselkedése érthetatlenné vált a többiek számára. Ilyen Manna is, a „*filigrán gyógytornász*”, aki az idősök otthonában dolgozik, és szerelmi csalódása döbbsenti rá, hogy nincs a megfelelő helyén. Nagy benne a segítőkészség, de rájön, hogy a lovak ápolójaként tud kiteljesedni. Az állatgyógyítás és lovasterápia az igazi terepe, és ezen keresztül jobban eljut az emberek lelkéhez is. Megmutatja az utat a csalódott klarinétművésznek, aki rájön, hogy hivatása a hangszerkészítés, és nem a zenélés. Közben Manna maga is megváltozik, halottnak hitt apját is megtalálja. A másik emberboldogító, Arnold, a „*szerelő, egykori kamionos*” szintén folyamatosan jelen van a novellákban, átlátja a falu egész életét, az emberek problémáit, és a maga módján igyekszik segíteni a csalódottakat, hogy rátaláljanak a helyes útra. Helyrehozza Ibolyka keramikusművész egészségét, aki belebetegszik abba, hogy a helyi

kastély rokokó cserépkályháját nem tudja helyreállítani. Megnősíti Feldmant, a boltost, egyúttal anyát szerez Jolánta személyében egy árva kisgyereknek és helyreteszi a cigány festő, Bódog lelkét is, aki a felesége korai halála óta csak vörössel fest. Mert Arnold *„tudott hallgatni és meghallgatni”*, ezért őszintén fordultak hozzá az emberek. Még egy személy van, akinek botladozása végigkíséri a novellafüzért: Winkler, a városi TV szerkesztője, König szaxofonos régi rajongója. Terve, hogy kimozdítja a kiégett zenészt a remeteségből, és egy műsort készít az életéről. Ezért mindenre képes, hiszen saját karrierje is kockán forog. Több emberrel találkozik a faluban, otthonosan mozog a kocsmában is. Bármit megtenne, hogy szereplésre bírja Königet. Elmegy birkapáasztornak, hogy a remetelak közelébe kerüljön, de szarvaslesre is vállalkozik. Miközben a témát hajszolja, rájön, hogy nem érzi jól magát a bőrében, és azon kezd tűnődni, miért is van ez így. *„Ő afféle igazi tömegkommunikációs ember volt. Neki sem mondanivalója volt, hanem munkája és becsvágya – és beteljesületlen vágyai. Az a fajta ember, akit a sikertelenség nem önvizsgálatra, hanem egyre vadabb erőfeszítésre készített. Hogy jó-e az irány? Ez fel sem merült benne. Már-mint, hogy a tettek irányát ő is meghatározhatná.”* Különös módon egy pompás szarvas látványa vezeti rá arra, hogy rossz úton jár, az ő helye a természet közelében lenne.

Megható befejezésként König mégis játszik egy kölcsön-szaxofonon, és ezzel az egész falut elvarázsolja, majd egy vándorcirkuszhoz szegődik zenésznek, de néha hazatér.

Zöldy Pál ironikus, humoros, néhol groteszk elemeket sem nélkülöző novelláiban nagy igazságokat boncolgat. Az eldugott kis falu és egyszerű emberei életén keresztül alapvető kérdésre keresi a választ: a boldogság, megelégedettség kérdésére, hogy egyszeri és megismételhetetlen életünkben hogyan találhatjuk meg a saját helyünket számtalan buktatón és tévúton keresztül. A komoly felvetések ellenére a kötet igazi üdítő olvasmány, mert azzá teszi az író optimizmusa, bravúros nyelvezete és huncut mosolya, amely átragyog a sorok közt.

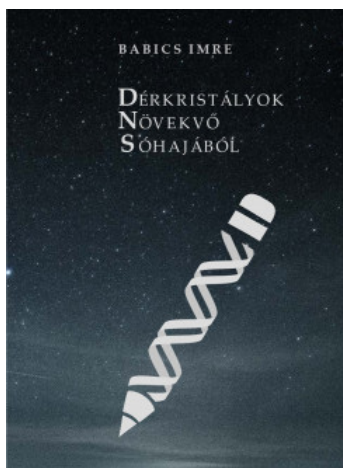
Szélyes-Pál Dániel

Értékítélet minden felett

A természetfelettihez való viszonyulás sajátos érzetünk, egyszerre tudunk iszonyodni tőle, vagy olykor nyugalmat találni benne. Az ünnepi asztalnál szintén gyakran felmerülő kérdés, hogy hiszünk-e valamiben, egyre inkább energiamezőkkel és ősi mitológiákkal való ismerkedéssé szelődik. Kérdés, hogy ez a spiritualitás, a divatos formái ellenére, valóban lehet-e saját meggyőződésünk, vagy csak a felfogás mássága tetszik, de a velük együtt járó lemondásra már nem fizetnénk be? *„Minden személyes, bármi, amit tudás / ígér, sajátom, régieké: erők.”*

„A láthatatlan rész, ami láttat.” Átszellemült lelkiállapot működéséről írni mindig kockázatos dolog, hisz állandó alkotói problematika, hogy elérik-e „túlvilági” szavaikkal a kellő hatást. Példaként *A galagonya* jut eszembe, melyben Weöres megkapó ritmikájával és tömör képeivel sejtet transzcendenciát. Egy pillanatra sem állít többet egy éjjeli képnél, és mégis érezzük, a galagonya sem magában izzik, vele együtt jár egy sajátos metafizika.

Babics Imre közelítésében sokkal inkább értékeket ütköztet, kevésbé teremti meg az erényeket jelentő univerzumot, amely legtisztábban prezentálná érdemeik. A kötet olvasása közben sokkal inkább „az űrben bolyongunk”, mintsem látnánk az érték és értéktelen egyszerre kopott és élénk világait. Szent és profán (fenséges és köznapi) is alig találkozik, pedig az egyik különbsége mindig a másikat jelentené, nem kellene a versbeszélő azonosulhatóságán múlnia az állítások igazságtartalmának, hisz az értékítéletet minden esetben ő hozza meg. Annál inkább, hogy nem isteni

transzcendencia megtestesítőjével, hanem egy gyanúsán emberi, jól behatárolható karakterrel találkozunk. „*A vastag arcból önfeladás fölött / feszül (botoxtól gyakran a női fön), / s a telhetetlenség megannyi / pórusa nem levegőzik. Arc(c)él. / Poor USA*”

Az éteri és földi szféra jellemzésétől nem árnyalódik tovább egyik világnézet sem, minden, ami új, gyanúsán összecseng a rosszal, a bűnössel és az eltorzulttal, ellenben ami ősi, az maga a szent és tiszta megnyilvánulás. Emiatt sokkal inkább egy generáció értékítéletébe nyerhetünk betekintést, mintsem „az örök értékítélet egyetemes rendszerébe”. Nem válnak háromdimenzióssá az értékvállalások, nem beszél arról, milyen, amikor valakire helyes értékeket erőszakolnak, vagy a különbségről tudatos és tudattalan vétek között. Nem bújnak meg egyik térfélben sem a jelenkorunkat valóban démonizáló erők, a tények absztrahálása és a banalitás. A gonosz természetétől fogva „gonoszkodik”, míg a jó fenséges, és mélyen megveti kiegészítőjét.

Dinamikája leginkább az állóvízhez hasonlítható. A teljes kötet egyetlen vers. Monolit, amely mások perspektívájára nem igazán nyitott, a kritikát ő gyakorolhatja, ellene kevésbé használható, él a saját maga által táplált felsőbbrendűséggel. Van, mikor választásokat, verziókat ad a sorok befejezésére. Ez azonban helyenként aláássa a kötet direkt értékvállalását, illetve nem megy el egy tényleges szabad formáig, a kötet nyelve zárt rendszer marad. „*s a / Semmi Igéje uralkodik. Pont*”

Tördelése ötletes, könnyebben átláthatóvá teszi a ritmusa töredékességéből és a fogalmazásbeli tömörségből adódóan kevésbé olvasmányos szöveget; a négysoros szakaszok a DNS kettős csavar alakzatát mímelik. A versfolyam helyett azonban a tematikához valószínűleg jobban illett volna egy külön oldalakra szedett, hasonlóan rövid versszakokkal dolgozó, de több versre tagolt szerkezet, mely erősítené a téma komplexitását, és távol tartaná a szöveget az egyoldalú értékítéletektől. (Balról jobbra olvasva, elengedve az oldalak és szakaszok mankóit, időnként érdekes képtársításokra találunk, de ez nem tudatosan megszerkesztett játék, a legtöbb esetben sajnos nem jönnek ki a sorok.)

Nyelvileg sokszor zilált, nem képvisel koherens esztétikát: „Pénzért feszeng a jól szituált tudós / professzor és pöcs: ember-
evésre kell / eszmét kiókumlálni.” Egyszerre tűnnek fel a kötet
nyelvi szövetében szlengek és trágár megjegyzések, közben a
vers alapja a pátoszos, régies megszólalásmód. Ez az archaikus
nyelv, ami többnyire akkor jelentkezik, ha nehézkesen illesztjük
bele a mondanivalónk egy általunk megszabott versformába. A
régies megszólalásmód már csak azért is problémás, mert ugyan
látszólag megmenteni a kötetet az olcsó spiritualitástól, de sok-
szor el is fedi a sorok értelmét az olvasója előtt.

A DNS, azaz az örökítőanyag érdekes perspektívákat ad a szö-
vegnek. Ugyanakkor felmerül a kérdés: ez valóban a mi DNS-
ünk, vagy inkább a megcsorbult költői prófétaszerepé? Vajon a
megteremtett versbeszélő önazonos világunkkal, vagy erősebben
uralja őt ennél az alkotó mozdíthatatlan perspektívája?

Sötét, földi jövőképében keresztény, mégis keleti vallások szó-
készletével írja meg apokalipszisét. A kötet befogadására azok az
olvasók lesznek leginkább nyitottak, akikben az *eón*, *karma*, *éter*,
kozmosz és *kvazár* szavak már önmagukban is megbizsergetnek
valamit.

Takáts Fábián

Bartuszcól

A szobrász, festő, grafikus és akció-művész Bartuszc György tavaly töltötte be a „kilencvenet”, tiszteletére Szabó Lilla PhD művészettörténész vaskos kiadványt jelentetett meg *Bartuszc* címmel. Ebben az igényes, nagy szakértelemmel megírt könyvben követhetjük nyomon munkásságát a kezdetektől 2016-ig.

Az MMA Kiadó honlapján található könyvismertető – amely Petrányi Zsolt művészettörténész tollából fogant – kiemeli, hogy a *Bartuszc* „hiánypótló vállalkozás”. Magyar olvasóknak, szakembereknek, kutatóknak egyaránt új ismereteket nyújt, lévén, hogy az alkotó munkásságának eddig csak elemeit ismertük. Szabónak hála „megtört a jég”, kötetéből kellően alapos képet kapunk róla. Az életművön túl Szlovákia és Magyarország soha nem összevetett művészettörténeti kapcsolataira is fény derül – írja Petrányi. A szakember szerint „szintén fontos téma a kultúrpolitikához való viszony a szomszédos országokban, a megélhetés és alkotás kérdése...”

Szabó Lilla révén betekintést nyerünk Bartuszc életébe, pályájába, amelyet a huszadik század közép-európai történelme vett körül és alakított. Az alkotó a szlovákiai Kéménden született, itt járt elemi iskolába. Édesapja, Bartuszc Gyula kőfaragó példája indította el a művészet rögzös útján. Bartuszc György egy interjúbán mesélt arról, hogy a papáját inaskorában mennyire lenyűgözte az anyagból szoborrá válás folyamata. Arról is, hogy a *Tólnai Világlapját* forgatva egy Rodinről szóló hosszabb cikkre akadt. Ebben a mester több szobrának – *Balzac*, *Calasi-i polgárok* – reprodukciója szerepelt. „Nagyon megfogtak, és valószínűleg ekkor határoztam el végérvényesen, hogy szobrász leszek.” Bartuszc azóta többszörösen bizonyította, hogy több mint szobrászművész, a festészet, a grafika terepén is ott-honosan mozog, jól bánik akrillal, olajjal, tussal, performanszok és installációk létrehozásában is jeleskedik.

A Kéménden töltött gyermekkor után Prágába került. A prágai Iparművészeti Középiskolában tanult, ahonnan egyenes út vezetett a cseh – illetve akkor még csehszlovák – főváros Képzőművészeti Főiskolájára, majd az ottani Képzőművészeti Akadémiára. Ez utóbbi helyszínen ismerte meg későbbi feleségét, Maria Bartuszová szobrásznőt. A művésznőben nemcsak hű társra, de kollégára is lelt, alkotásaikkal erősen ösztönözték egymást – olvashatjuk abban a néhány oldalnyi felütésben, ami a kezdetekről, tanulmányokról, pályakezdekről szól. Ebből a részből az is kiderül, hogy *„tanulmányai befejezése után, bár a képzőművészeti akadémián tanársegédi állást kínáltak fel számára, lakáskörülményei (felesége családjával laktak együtt egy kis lakásban) miatt nem tudott Prágában maradni és visszatért Szlovákiába”*. A mindenkre előírt kötelező munkavállalást Bartusz sem úszta meg. Kassára került, ahol az egykori Csehszlovákia legkomolyabb beruházása folyt, a kelet-szlovákiai Vasmű építése. Képzőművészeti arculatának megtervezésére Bartuszt kérték fel. A kohó és vasgyártásra szakosodott iparvárosban propaganda célú megbízásokat kellett teljesítenie, mégsem érezte magát „elhagyatva”. Fokozatosan szokta meg a környezetet, lassan beilleszkedett. Végül Kassán telepedett le, azóta is ott él. Elnyert egy pályázatot, amit a korompai lázadás emlékére írtak ki, és ez lehetővé tette, hogy szabad művészként dolgozzon a továbbiakban.

Szabó az 1962-es kassai kezdetektől veszi fel a fonalat, és követi a pályát úgy, hogy azt két korszakra bontja. Az elsőben köztéri szobrokról, középületeket díszítő domborművekről, emlékművekről, portrészobrokról, Bartusz testek és síkok újfajta formakapcsolataira épülő, konstruktivista szobrászatáról olvashatunk. Mindemellett Bartusz különböző akcióművészeti munkáiról is híres, hiszen ezek egy részével már ebben az időszakban, a hatvanas évektől a diktatúra végéig jelen volt. Ennek az intervallumnak jelentős műveiről – *A korompai lázadás emlékműve* (1963–1971), *Asztronauták sorozat* (1966–1974), *Jakoby Gyula festőművész egész alakos portrészobra* (1977–1985) – értő elemzést, az alkotói pályán való elhelyezést is találunk.

A második korszak a művész „tér-idő” fogalommal jelölt műalkotásairól szól. *„Az idő megfoghatatlan abszurditása és annak rögzítése, azaz képzőművészeti megjelenítése foglalkoztatja”* –

írja Szabó Lilla, majd így folytatja: „*Képzőművészként filozófiai kérdéseket vet fel akkor, amikor a mozgásra, a térbeli és időbeli változásra rámutató, azokat vizsgáló jelenségekkel foglalkozik.*” Nagy vonásokkal húzott, színvilágukban gazdag gesztusfestményei felszabadítóak, magával ragadóak. Szabó Lilla ebben a második korszakot taglaló részben tér ki a szlovák–cseh–magyar képzőművészeti kapcsolatokra, politikai-társadalmi kérdésekre, így módon az életmű mögötti kulturális, politikától sem mentes háttérrel is valamennyire megismeri az olvasó.

A könyv végén *Absztrakt* címszó alatt számos érdekes, komoly kérdést sorakoztat fel a könyv szerzője. Ezek egy részére választ kapunk a kötetet végigolvasva. Más részük komoly szakmai vita tárgya lehet, és, bár nyitva maradnak, mindenképpen gondolatébresztők.

Több kisebb katalógus után ez az első magyar nyelven írt monográfia Bartuszlól. Szabó Lilla kötetének olvasóközönsége alatt ne feltétlenül művészettörténészekre, művészeti írókra, galleristákra gondoljunk. Akik érdeklődnek az életrajzok iránt, meg szeretnék ismerni egy határon túli magyar alkotó életművét vagy a neovanatgárd korszakát, bátran vegyék kezükbe ezt a vaskos olvasmányt. A szerzőnél kevesebben ismerik jobban Bartuszt, és ez érezhető az első oldaltól az utolsóig. Rengeteg adat, magyarországi párhuzam és kapcsolódási pont található a szövegben, olykor az olvashatóság rovására. Mindezt viszont kárpótol a gazdag képanyag.

Mind a szöveg között, mind pedig a hátul lévő galériában fotók találhatóak azokról az alkotásokról, amiket Szabó fontosnak vélt. A borítótér a Misztrál együttes egyik alapítójának, Török Máténak az érdeme, ahogyan a képfeldolgozás is, ezt Benedek Zsolttal együtt vitte véghez.

Vizuális élményt adó albumként is tekinthetünk a *Bartusza*-ra, amit ráadásul a szlovák és magyar nyelvű lábjegyzetek sokasága tudományos igényűvé is tesz. Egy biztos, jelentős művészetformáló alkotó életművét foglalja össze a kötet, amely nem utolsósorban a 20. századi kelet-közép-európai kulturális viszonyok megértését is segíti.

Bakonyi István

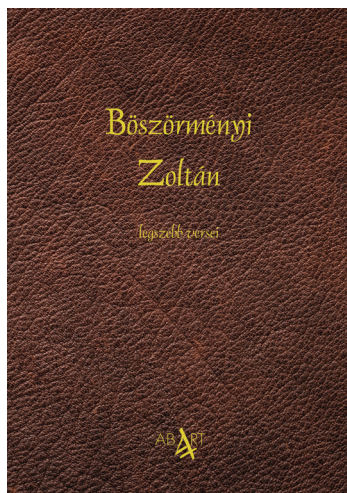
A magyar irodalom jó hírét viheti a világba

Utószó a *Böszörményi Zoltán legszebb versei* című kötethez

Egy termékeny lírai életműből nehéz kiválasztani a legszebb 96 verset. S tegyük hozzá: minden ilyen válogatás alapjaiban szubjektív. Nem is lehet ez másképp. És vitatható. De ha már erre vonatkozik a felkérés, ám legyen!

Jelen esetben az Aradról indult és világlátott poétáról, Böszörményi Zoltánról van szó. Akinek életműve igencsak sokirányú. Hiszen verseskötetei mellett fontos prózaírói teljesítménye is, és mindemellett az élet oly sok területén tevékeny. Csak egy példa a sok közül: az Irodalmi Jelen című folyóirat főszerkesztője. Annak idején – 1981-ben, második kötete megjelenése után – a román hatóságok találtak némi kivetnivalót a tevékenységében, és költőnk Nyugatra távozott. Hosszú hallgatás következett, de aztán visszatért az irodalom világába.

Legszebbnek tartott verseinek kötetében igyekeztem viszonylag teljes képet adni lírájáról. Nagyjából időrendben. A *Ki az, aki visszakérdeztől* a *Karácsonyi imáig*. Az emberi dialógustól az

isteni válaszig. A világgal küzdő, azzal (is) párbeszédet folytató költő vallomásai ezek. A hétköznapiság és az ünnepélyesség jelen van költészetében.

Formai gazdagságát is érinthetjük, hiszen a minimális terjedelem, a tömörítés szép példái éppúgy jellemzik, mint a nagyobb lélegzetű művek, közöttük például az „el nem küldött levelek” emlékezetes verspillanatai. Itt is, ott is a gazdag képiség erényeinek egyike. Gyakran egy-egy verscíme ugyancsak ezt mutatja. (*Visítanak a fényes tollú délibábok*) Ugyanakkor igazat adhatunk Bollobás Enikőnek, aki szerint Böszörményi Zoltán lírájának erénye, hogy megszünteti a gondolat s az érzelem kettősségét, „*mi több, a konkrét és az absztrakt kettősségét is*”. Igen, az intellektualitás és az érzelmek áradása egymás mellett van jelen ebben a lírai életműben.

A szülőföld, Arad jelképisége sem marad említetlenül. Hiszen a történelmi érzékenység jelenlétét sem feledhetjük nála. „...*Aradom a bearanyozott glóriám...*” – vallja. Arra szolgáltat példát, hogy a magyar költő, éljen bárhol a világban, az összekötő szálakat nem tépheti szét. És kötődik a kisebbségi léthez is, hiszen elődei és sors- és kortársai hasonló élethelyzetekben írták műveiket. „*Mondd a verset, hogy belélegezhetővé váljon a valóság...*” – írja A vers első sorában, és persze hogy eszünkbe juttatja Kányádi Sándor híres mondatát arról, hogy az a vers, amit mondani kell... S a Böszörményi-versek jól mondhatók! Van akusztikájuk, zeneiségük, gondolatritmusuk.

Nyelvezete bővelkedik a metaforikus szépségekben. Akkor is, ha látjuk: a műfaji átcsapások sem ritkák, hiszen találunk epikus részleteket is a szövegben, hogy aztán a továbbiakban a lírai emelkedettség megjelenjen. Egyik legemlékezetesebb költeménye a *Megmaradni*. Építkezése József Attila hosszúverseire emlékeztet, de a „mégis-morál” is megjelenik benne. Magyarságvers a javából. Nyilvánvalóan hatott versbeszédére a nagy költőelőd, ám az sem lehet véletlen, hogy Faludy György is elismerően szólt róla. Mint ahogy Pilinszky János szellemi rokona is, ha rendkívüli tömörségű verseire gondolunk.

És emlékezik Kertész Imrére, Kocsis Zoltánra vagy Bodor Pálra – többek között a szellemi nyitottság jegyében. Mint ahogy ezt igazolják az ún. „el nem küldött levelei” is. Ezek között van olyan, amelyben a címzett stílusbeli sajátosságai is föl-föltűnnek, például a Csoóri Sándort megidéző műben. A címzettek közé tartoznak olyan szerzők, mint Updike, Konrád György, Szőcs Géza vagy éppen Tandori Dezső. Sajátos és izgalmas kísérletek ezek a szövegek, egyenletes színvonalon. Megjelennek bennük a különböző sorsok és életutak. Sokszor a szabadság fogalmának körüljárásával, műfajteremtő szándékkal.

Böszörményi Zoltán költészete arra példa, hogy jelenkorunk költészete is alkalmas a lét teljességének bemutatására. A fenti jellemzést még kiegészíthetjük azzal, hogy az ilyesfajta költői hang arra is alkalmas, hogy vigye a magyar irodalom jó hírét a világba. Nem vitás, hogy maradandó értéket hozott létre eddigi lírai életművével. S ez az életmű nyitott még!

Ízelítő a kötet verseiből:

Böszörményi Zoltán

A szó homlokára csillag feszül

Októberi emlék

*Ha nem mondjuk el, senki sem mondja,
mi esengve fáj, s belülről éget,
lázálommá vált, szégyenét ontja,
piramist épít, szíveket tépdes.
Ha nem látjuk meg, senki sem látja,
mi lett velünk, és mire ébredünk.
Eleink vére, szökkenő láza,
mártíromsága magas bérceit ül.*

*Ha nem halljuk meg, senki sem hallja,
ami a mélyben motoz ellenünk.
Megkötözve a semmit akarja,
az égi látomás ellenszegül.
Ha nem verjük meg, senki sem veri
árnylovak bős hadát belül.
Mi messze visz, az bennünk emberi.
A szó homlokára csillag feszül.*

Ahol a szerelem naponta kiköt

*A fájdalom ágaiba
kapaszkodom,
hogy ne felejtsem
az öröm szakadékait,
a lármát,
a gyermekek kacagását,
mindent,
ami ehhez az emberi világhoz köt.
Tájakat képzelek neked,
szőke homokpartot,
ahol a szerelem
naponta kiköt.*

Csibra István

Aki az igényességből sosem engedett

Kenyeres Zoltán 85. születésnapjára jelent meg *Írók, költők, fogalmak* című, témákban gazdag, nagyszabású kötete, amely válogatott esszéivel, tanulmányaival, fogalom-magyarázataival a neves irodalomtörténész és irodalomprofesszor szinte egész életművének keresztmetszetét adja, s akár zárókötetnek is tekinthetnénk, ha nem sietnénk el a dolgot. Mert bizony bármennyire megérdemelt volt is, ma már egyértelműen elsietettnek látszik a szerző 65. születésnapjára megjelentetett *Kenyeres Zoltán-émlékkönyv. Értés – megértés* (Anonymus, 2004), melyben 69 író és irodalmár, tanár és tanítvány tiszteleg az irodalomtudós előtt, azzal a kis szépséghibával, hogy csak két-három szerző beszél személyesen Kenyeres Zoltánról, a többi pedig egy-egy saját művével, műrészletével tiszteleg előtte. Persze mégis szomorú mementó ez a kötet, hiszen a csaknem hetven megszólaló mintegy fele már nincs köztünk. Ha végiglapozzuk az *Írók, költők, fogalmakat*, elcsodálkozhatunk, mi minden született azóta, húsz esztendő alatt Kenyeres Zoltán egyszemélyes homo faber-műhelyében; és mi születhet még (például egy régen készülődő Kosztolányi-kötet)!

Kenyeres Zoltán különösen kedveli a háromosztatú címeket (korábban például *Irodalom, történet, írás; Múlt, félmúlt, jelen; Korok, pályák, művek*). Egész gondolkodásmódjának középponti fogalma a humanizmus. Babitsot tekinti a Nyugat körüli szellemi élet humanizmus-felelősének, és egyszerre több ilyen értelmiségit tartana szükségesnek korunkban, amikor egyre inkább kiveszőfélben van az, aminek a felelősét keressük. Pedig jó lenne, ha nem is csak a szellemi életről volna szó, hanem a politikáról, gazdaságról, hétköznapi életről stb. is. Bizonyára nem véletlenül került az utóbbi időben az *irgalom* kategóriája Kenyeres Zoltán

és mások, esztéták, etikusok és jogászok látószögébe! (Erre majd még visszatérek.)

Kenyeres műveinek nagy erénye az esszéstílus (még tanulmányyszerű írásaiban is), amely nem nélkülözheti a személyességet, és vallomásos, másokról, mások műveiről szólva is az emberi lélek sajátos önkeresésének tekinthető. Személyes hangvétele meg is lepett az írásaiban, én ugyanis zárkózottabbnak ismertem meg őt. Az persze csacsiság, hogy örül, hogy Krasznahorkai kortársa lehet. Azzal viszont már egyetértek (két évvel idősebb vagyok nála), hogy fájós dereka, reumás térde, szédülős feje ellenére boldog, ha remek Nádas-műveket olvashat. Lám csak, mekkora különbség lehet posztmodern írók között: míg Krasznahorkai hosszadalmas, rejtvénytyszerű szövegeket talál az olvasónak, addig Nádas a maga szintén hosszadalmas kis-nagyrealista módján boncolgatja múlt és jelen valóságunkat.

Köztudomású, hogy ő szinte beleszületett az irodalomba, s Weöres Sándor ringatta a térdén. Mindig meghatottan emlékezik meg tizenöt évig bénán fekvő édesapjáról, a *Diárium* szerkesztőjéről, és százéves filológus édesanyjáról, Kenyeres Ágnesről, akinek a többkötetes *Életrajzi lexikon* óriási anyagát és szerkesztését köszönhetjük. De ehelyütt én is vallhatok róla, mert átélhettem Kenyeres Zoltán pályakezdésének első két évét, majd pedig tizenhét éven át együtt dolgozhattam vele.

1962-ben egyszer csak megjelent a Kossuth Könyvkiadó szépirodalmi szerkesztőségében katonaruhában egy éppen leszerelő fiatalember, Kenyeres Zoltán, s megkezdhette kiadói szerkesztői tevékenységét. Egy szobában dolgoztunk (én két év előnnyel) a kiadó akkori Vörösmarty téri székházában. A szerkesztőség feladata az volt, hogy *Kis Tarkán*nak és *Nagy Tarkán*nak nevezett „olvasmányos” szépirodalmi sorozataival „olajozza” a többi (a marxizmus klasszikusai, filozófiai, történelmi, közgazdasági, belpolitikai, nemzetközi) szerkesztőség nehezebb fajsúlyú politikai, ideológiai kiadványainak eladását a kiadó országos terjesztői hálózatában. Jellemzésül az általunk kiadott magyar szépírók közül: Balázs Anna, Barát Endre, Dékány Kálmán, Döme Piroska,

Erdődy János, Földes Mihály, Galambos Lajos, Koroda Miklós, Lengyel József, Nádass József, Pálfalvi Nándor, Urbán Ernő, Vadasz Ferenc, Zalka Miklós stb. De nem voltak sokkal színvonalasabbak nemzetközi fordításos szépirodalmi kiadványaink sem.

Kenyeres Zoltán friss magyar–angol szakos végzettséggel érkezett az egyetemről, tehát például magyar nyelvészetből mindenkinél felkészültebb volt a szerkesztőségben. Emlékszem, egyszer engem is (aki ráadásul a közgazdaságtan és filozófia felől jöttem) eligazított például idegen eredetű szavaink írásmódjáról és toldalékolásáról. Az említett *Tarkák* nívóját viszont rühellte, s egy alkalommal annyira megpróbált valami elfogadhatót kihozni egy silány szövegből, hogy kifutott a szigorú „leadási határidőből”, úgyhogy S. Nyirő József főszerkesztő átadta nekem a kéziratot, pedig nyelvi felkészültségem akkor még messze állt az övétől, viszont volt már némi gyakorlatom és bizonyos szerkesztői adottságom, és villámgyorsan elfogadhatóvá varázsoltam a Zolinnak sok fejtörést okozó szöveget. Ő csak csodálkozott a „gyorsaságomon”! Ezek a szerkesztések persze mai szemmel nézve csupán kicsit szigorúbb kiadói „olvasószerkesztések” voltak. (E kis epizódnak évek múlva aztán lett egy számomra igen kedvező következménye.)

Két év elteltével, 1964-ben Kenyeres Zoltán szerkesztő elhagyta a Kossuthot, és az ő igazi helyére, az Irodalomtudományi Intézetbe került, a Ménesi útra, és megkezdhetette a szívéhez sokkal inkább közelálló tevékenységet, az irodalomtörténeti kutatást és írást, mégpedig Weöres Sándorral a középpontban. A Kossuth Könyvkiadó 1956–1984-es *Katalógus*ában csak egyszer találkozhatunk a nevével: ő volt ugyanis az egyik összeállítója a *Shakespeare a változó világban* című tanulmánykötetnek (*Esztétikai Kiskönyvtár*, 1964).

Akkoriban szerkesztőségünk is irányt váltott, Művelődéspolitikai Szerkesztőséggé alakult át, és említett „szépirodalmi” tevékenysége mellett az *Esztétikai Kiskönyvtár*, *Esztétikai kislexikon*, *Vélemények/Viták* sorozat stb. kezdeményezésével és kiadásával lassanként számottevő kis elméleti műhellyé vált. Kiváló mun-

katársaim voltak, most fel is sorolom őket, mert így talán már sosem írják majd le a nevüket: S. Nyíró József főszerkesztő (akit malenkij robotra vittek el az utcáról, és a Szovjetunióban tanult meg oroszul); Falus Róbert klasszika-filológus, Szabó Mária, orosz kisregények műfordítója; Hangay Sándor orosz, magyar stilisztá; Hargitai György, spanyol, portugál stb. nyelvek tudója; Nyerges András író, költő; Pelle János történész, író; Makai Imre, orosz klasszikusok műfordítója; Ratzky Rita, Petőfi- és Szendrei Júlia-kutató; és jómagam mint esztéta, kritikus, majd főszerkesztő, végül pedig a rendszerváltás tájkán a Kossuth Könyvkiadó irodalmi vezetője.

Évek teltek el, már 1975-öt írtunk, amikor egyszer csak felhívott Kenyeres Zoltán, hogy ő lett a *Látóhatár* című utánközlő folyóirat szerkesztője, és szeretné, ha én is tagja lennék a szerkesztőbizottságnak. Én persze kapva kaptam az alkalmon, és ismét együtt dolgozhattam Kenyeressel, méghozzá tizenhét éven keresztül teljes egyetértésben, egészen 1992-ig, a lap megszűnéséig. Kezdetben a lakására is eljártam, hogy megbeszéljük, mi kerüljön egy-egy következő számba. Kiderült azonban, hogy ő a szépirodalmi művek szerzőit és műveit helyezi előtérbe, én viszont inkább a tanulmányok ideológiáját, fogalmiságát, úgyhogy külön szeánszaink lassan meg is szűntek, de a tizenhét év alatt soha nem hangzott el köztünk egyetlen hangos szó sem, mert kölcsönös tisztelettel és megértéssel mindig dűlőre jutottunk. Én szerettem úgy tudni, hogy (emlékezvén Kossuth-beli együttműködésünkre) ő hívott engem maga mellé, és nem az MSZMP küldött a laphoz ideológiai ellenőrnek, miként esetleg a fáma hirdeti. Engem senki nem keresett meg a pártközpontból, és senki nem adott eligazítást erre a szerepre. (Hogy végül is miért nem lettem kiadói főigazgató, az már egy másik történet.)

Kenyeres rendszerint úgy kezdte a beszélgetést, hogy egyetért a vitapartnerével, de máris elősorolta mélyebb tudásra való „azonban”-jait. Rengeteg irodalmat elolvasva is csak egyetlen kemény kritikusra akadtam, a marxizmust féltő, dogmatikus Pándi Pálra, aki épp *Látóhatár*-beli tevékenységét bírálva találta

őt gyengének, rossz választásnak, akivel könnyedén elbánnak az antimarxisták.

Ideje volna hát szerkesztői, irodalmi és irodalom-közéleti, egyetemi tanári tevékenysége alapján egyfajta összefoglaló jellemzésével előállnom. Nos, én úgy látom, hogy ő az ún. „magunkhoz mért arisztotelészi közép”, a valójában sosem középen levő „közép”, a kiegyensúlyozott lelki alkat, a szélsőségektől, túlzásoktól és hiányosságoktól egyaránt mentes „közép” megtestesítője volt. Tudomásul vette, hogy a szükségszerűség folyománya is szükségszerű, de tartózkodott a kényszerű cselekvésektől, a jellemgyengesség igazságtalanságaitól. Úgy vitt kiegyenlítő szerepet, hogy az érdemleges dolgokra, értékekre koncentrálna remekül együtt tudott működni például egyfelől Czine Mihállyal, másfelől Király Istvánnal. Sosem volt hithű marxista, de szélsőséges antimarxista sem. Helyére billentette a mérleget akkor is, amikor egyszer a pártközpontból a szerkesztőségbe látogató Tóth Dezső valamilyen magyar „nacionalista” kérdésben szinte öltre ment Czinével; s a dulakodás máris békülő ölelkezéssé vált. Kenyeres világ- és művészetszemléletére szerintem a műközpontúság, az esztétikai érték primátusa, s a legjobb értelemben vett polgári (citoyen) felfogás jellemző leginkább. Pályáján nem voltak nagy pálfordulások, bukások és megigazulások, szélsőséges csapongások, a rendszerváltozás előtt és után sem. Az a bizonyos józan, morális és humánus „közép” vezérelte mindig, úgyhogy pályája elejéről, közepéről vagy végéről egymás mellé tördelt dolgozatait is teljesen egyeneműnek érezzük.

Kenyeres Zoltán mint irodalomtörténész, esztéta, egyetemi tanár egészen sajátos gondolkodású, egyedi jelenség. Nem valamely szűkebb irodalmár csoportból „nőtt ki”, és rengeteg tanítványa ellenére sem képződött körülötte „tanítványi” írástudó csoport, amely szorosan követné őt. Soha nem fogadta el egyetlen „izmus” kizárólagosságát sem. Ő maga egyszemélyes „Iskola”. (Alighanem ő az egyetlen a szakmában, aki az „azzal”-t rendszeresen „avval”-nak írja.) Irodalmi, irodalomtudományi igényességből sosem engedett – egyik szerkesztőségi és egyetemi mun-

katársa, Tarján Tamás megvallja, hogy őt bizony nemegyszer „alapos szakmai fejmosásban részesítette”.

Szóban forgó kötetében azonban más meglepetéssel is szolgálhat annak, aki csak most kezdi őt olvasni. Például az *írókat és költőket* – már a kötet címében is – elválasztja egymástól, amikor pedig épp annak vagyunk tanúi, hogy a vers mennyire prózává, s a próza mennyire lírává válik, és a legtöbb szerző író is és költő is egyszerre. E szétválasztással azonban megtörik a valóságos és történelmi időrend, pedig az idő Kenyeres műveiben is erőteljesebb rendezőelvnek látszik, mint a műnem, műfaj stb. Számomra azonban még nagyobb meglepetés, hogy az írók csoportjában többnyire másod-, harmadrangú szerzők – Szomory Dezső, Schöpflin Aladár, Lesznai Anna, Sárközi György, Sőtér István, Hubay Miklós, Lengyel Péter, Szakonyi Károly, Cser Kovács Ágnes – szerepelnek, s Kenyeres az ő egyes kiválónak tartott műveik aprólékos szerkezeti, esztétikai elemzése és értékelése révén igyekszik taníttatni bennünket egyáltalán a szépirodalmi művek olvasására. Persze szerepelnek itt élvonalbeli prózaírók is – Kasák Lajos (aki búvópatakszerűen hatott a 19. század első felének egész magyar irodalmára), Esterházy Péter, Kertész Imre és Nádas Péter – ezek súlya azonban mintha kisebb lenne a kötetben az előbbieknél.

Kenyeres nem tudományoskodóan „előad”, hanem elbeszélget az olvasóval, közben azonban mindig sikerül „belopnia” esszéisztikus mondandójába az irodalomtudomány régebbi és mai érvényesnek tartott eredményeit, fogalmait. Érzékelteti, hogy olvasás közben szüntelenül változik az értés és megértés, s még a szöveg is meglepően módosulni látszik. Képzeletünk „beleolvastathat” a szövegbe olyasmit, ami valójában nincs is benne, s bizalmatlanná is válhatunk az egyértelmű nyelvi kifejezések iránt. A természetes folyamatos olvasás persze eltér az elemző olvasástól, az előbbi élmény, az utóbbi rejtvényfejtés lehet. De csak az asszociációs háttérrel együtt kerekedik ki igazán a mű, amelyre olvasáskor érzelmileg és értelmileg folyamatosan reagálunk. Az „irodalom” párjaként már megszületett a szakirodalomban az „olvasadalom”

vicces fogalma is, amely szerint nem is az alkotás, hanem az olvasás ad a műnek jelentést. Érdekes azonban – az olvasás imént ecsetelt megvilágító tulajdonságaival együtt is – az alkotás-teremtés körülményeit, folyamatát, a mostanában divatos lebecsülés helyett például az életrajz alapos ismeretét komolyan venni, s olyan „elavultnak” tekintett fogalmakat is feltámasztani, mint cselekmény, tartalom és forma egysége/ellentéte, történet és történetmondás, a mű „mondanivalója”, a nem ördögtől való realizmus stb.

Meglepheti a Kenyeres-művekben járatlan olvasót, hogy ő a prózát, például egy novellát is mondatokig, szavakig lebontva elemez, úgy, mintha versről volna szó. Nem visel el üresjáratokat, töltelékszavakat, mert szerinte egy szépirodalmi műben minden egyes mondatnak, szónak, szótagnak, betűnek funkciója, jelentése kell legyen. Ezért meglepő lehet az is, hogy a *Költők* blokk – mely az igazán nagyokat, Arany Jánost, Ady Endrét, Babits Mihályt, Kosztolányi Dezsőt, József Attilát, Vas Istvánt, Weöres Sándort, Nagy Lászlót, Pilinszky Jánost, Tandori Dezsőt vizsgálja különböző szempontokból – kisebb terjedelmű, mint az *Írók* blokkja, és itt kevesebb a műelemzés, ezek az írások ugyanis inkább a költőkről írt vagy még megírandó nagyobb terjedelmű művek, pályaképek egyes irodalomtörténeti részleteit, adalékait tárják az olvasó elé. No és mindenekelőtt a Nyugat folyóirat kap itt teret, amely tagadhatatlanul Kenyeres Zoltán vezércsillaga. Mert ha egykor őrzője, felelőse volt a humanizmusnak, akkor őrhelyének is kellett lenni, és ez volt a Nyugat.

A harmadik blokk, a *Fogalmak* különösen érdekes számomra, mert én – mint már említettem – nem közvetlenül a szépirodalmi művek életszerűségei, hanem inkább a velük kapcsolatos fogalmak, ideológiák embere vagyok. Ez a harmadik rész persze nem azt jelenti, hogy Kenyeres csak itt beszél fogalmakról, ugyanis egész kötete tele van értelmező, „rávezető”, tanáros, és mégsem didaktikus fogalom-magyarázattal. Többször is visszatérő, megvilágító elemzést ad például a *homo aestheticus*, *homo moralis* és *homo politicus* hármas viszonyrendszeréről, melyben

az egyik legizgalmasabb kérdés manapság is az, hogy a *homo moralis* miként nyelheti el a negatív fogalommal degradálódott *homo politicust*, és például, hogy egy *homo immoralis* szerzőnek születhetnek-e egyáltalán morális kicsengésű művei. Szorosan idekapcsolódik az *ars poetica* és *ars ethica* fogalompár. Babits például a politizáló művészetet ellenző abszolút *homo moralis* volt, aki erkölcsi elköteleződést várt el az irodalomtól, Kosztolányi viszont egykor teljesen ellenezte ezt a művészetfelfogást. Babits szerint azonban kitörölhetetlenül magunkban hordozzuk a *homo moralist*, és ezen nem változtathat a *homo aestheticus* csigaháza sem, mert aki esztéta, az moralista is. Kosztolányi esetében végül is az esztétikum teremtett etikumot.

Másik példaként említhetem a nyelv, nyelviség fogalmát, melynek Kenyeres egyáltalán nem szokványos tartalmat ad. A lelken-dezések helyett kimondja, hogy a nyelv nemcsak szabadság, hanem meghatározottság is számunkra. Csak nyelvi szabadságunk garantálhatja viszonylagos szabadságunkat is. A nyelviség fogalma összekapcsolódik az észjárás, a képzelet fogalmával, a nyelv ugyanis több mint szimpla történetmondás vagy hétköznapi érintkezés. Az igazi, élhető szabadság érdekében meg kell szabaddítani nyelvünket a tabuktól, a mindent kimondhatóság gátjaitól. Sajnos tanúi vagyunk mindennapi érintkezésbeli, sőt irodalmi nyelvünk egyre kopárabbá, zeneietlenebbé, fogalmibbá, képekben szegényebbé válásának. Ma aligha mondhatjuk, mint egykor Babits, hogy köznyelvünk szemléletes, szerzőink remekül írnak magyarul, és a költemények érzéki élvezetet adnak az olvasónak.

A *Fogalmak* között számomra a legérdekesebb és legidősebb Kenyeres Zoltán többszörös nekirugaszkodása az *irgalom* elemzésének. A vesztébe rohanó ember és emberiség közelgő tragédiáját napról napra egyre elkerülhetlenebbnek érzelve nem kell különösebben magyarázni a téma fontosságát. Összekapcsolódik itt a görög-római eredetű humanizmus és az evangéliumi szeretet és irgalom világa. Esetileg megoldás lehet az irgalmas megbocsátás, de a téma igazából kozmikus dimenziójú. Kenyeres a metafizika és az irónia fogalomkörét idekap-

csolva vizsgálódik. Tömören azt mondhatjuk, hogy lételméleti vonatkozásban egyértelmű itt a metafizika, ismeretelméleti vonatkozásban pedig az esztétika, és kiváltképpen az irodalom nézőpontja. A metafizikus meggyőződése, hogy az idő és történelem fölött létezik valami fensőbbiség, „isten”. Amely/aki netán irgalmat gyakorolhat. Az ironikus viszont tagadja ezt, és hogy az emberiségen kívül létezne valaminő egyetlen igazság, amely netán az irgalom alapja lehetne.

Kenyeres Zoltán *etimológiailag* is megvizsgálja az *irgalom* szót, világi és egyházi kézikönyvekből szemlélve, majd pedig irodalmi műveket elemez. Kosztolányi művei alapján értelmezi az irgalmasságot és a kegyetlenséget. Felhívja a szakma és az olvasók figyelmét József Attila *Irgalom* című versére, melyben a költő a nem jogi értelemben vett „bűn” fogalmával közelít a megbocsátáshoz, irgalomhoz; kegyelemből nem kér, de önrésztében irgalmat szeretne. Mészöly Miklós *Film* és *Megbocsátás* című művei is elgondolkoztatók, *Jelentés öt egérről* című kisregényében pedig az irgalmatlanság könyörtelen világát ábrázolja, és mégis lelkierőt ad az olvasónak az irgalom tényleges megértéséhez. Magától értetődő, hogy terítékre kerül Németh László *Irgalom* című regénye, amely a tevékeny részvétet, a legsötétebb világ elfogadását ábrázolja, a kiegyenlítő, megbékéltető irgalom eszménye nevében. És megszólal Ingmar Bergman, aki az irgalom és kegyelem pillanatával, az „érintéssel” kapcsolatban érzékelteti, hogy a gyengéd, megbocsátó mozdulatok hiánya vagy elutasítása, az irgalmatlanság talán a legkegyetlenebb emberi állapot.

Kenyeres Zoltán főként etikai és esztétikai szempontból elemzi az irgalom kategóriáját. A kegyelem kívülről jöhet, de az irgalom belső, s nem kíván szóbeli magyarázatot, mert elég a gesztus, az „érintés”. Ezek szerint az irgalom voltaképpen nem is jogi kategória. Egy viszonylag friss jogi könyv (Deli Gergely: *Az eleven jog fájáról. Elmélet és történet a természetjog védelmében*. Medium, 2018) azonban másképpen érvel, ugyanis a *törvény irgalmáról* értekezik, s elhatárolja egymástól a kegyelem és az irgalom fogalmát. Felfogása szerint az ószövetségi rend a törvényre, az új-

szövetségi viszont a kegyelemre épült. Fontos különbség kegyelem és irgalom között, hogy a kegyelem bűnösséget feltételez, az irgalom alanyának viszont nem kell feltétlenül bűnösnek lennie. A kegyelmet gyakorlónak hatalma van, irgalom esetén viszont nem feltétel a hierarchikus eltérés a szereplők között. Az irgalom együtt szenvedés a másik emberrel.

Deli könyvéből megtudhatjuk, hogy a görögök nyomán a rómaiak is három jogforrást különböztettek meg: *ius civile* (emberi-polgári jog), *ius naturale* (természetjog) és *ius divinum* (isteni jog). Az elsőt az ember hozza létre, és szabadon változtatgathatja, a másik kettőt azonban egyáltalán nem, azoknak alá kell rendelnie magát. S itt lép be az irgalom, a törvény irgalmának fogalma. E meghatározottságok között az irgalom teheti értelmessé a törvényt, sőt, az irgalom parancsa legfőbb törvénnyé válik. Teisták és ateisták nyilván eltérően értelmezhetik az áthághatatlan isteni jogot. Szerintem persze az isteni jog is az ember teremtménye, az istenekkel együtt. Fontosabb azonban zsákutcába jutott körünkben, hogy az egyes ember és az egész széthúzó emberiség létének végső, visszafordíthatatlan szakaszába lépett, és valóban csupán az irgalom lehetősége maradt meg számára. De kitől/mitől remélheti ezt? Az istenhívők válasza egyértelmű, az ateisták viszont szoronghatnak (velem együtt), mert a saját múltjából és jelenéből nem tanuló emberiség láthatóan képtelen irgalmat gyakorolni saját magával.

Ide kanyarodtunk az irodalomtörténeti és -esztétikai kérdésektől, de alighanem ezek is – a humanizmussal együtt – nemsokára felesleges limlommá válnak.

DEBÜT

Bagoly Andrea

Csend

*Hideg vízbe
mártom kezem,
hínárujjaidat
két kezem közé
úgy fonom.*

Ünnep

*Ajtód elé leguggolok.
Hideg van.
Szeretném hinni,
hogy a nappalidban
még ég a lámpa.
Valaki ajtót nyit:
a ház asszonyát nézem –
arany és egy kis barna.
Úszom a színekben.*

– Hol vagy már, anya?

Délibáb

*Karjaidba veszel,
miközben repülőnek
képzellek.
Így járom be
ezt az egész,
óriási teret.
A meteorák tetején
felhőcsatát játszom.*

Tejút

*Porszemekre bomlik
száz apró égitest
a Tejút Birodalmában,
odafönt
a Leonidák
versenyt rajzanak.
Egy csillagon ül
Müia, égi kórust vezet,
a nappali nyugalomnak
nyoma sincs már bennem.
Már ébred az izzó város,
éled a csavargó
legföltettebb álma,
kinéz hát az ablakon,
minden gondolatát
megzabolázza.
Miért néz mindig
az emberfia hátra?*

Rabok

*Kopott rabruhánk alatt
zörögnek csontjaink.
A cirkusz tragédiába torkoll:
ezrek tapsolnak,
ha eljöhet
a birkának halála.
A kincs jobban világít,
ahol a rabló
kegyetlen.*

BAGOLY ANDREA 19 éves. „Erdélyben születtem, és jelenleg is itt élek. Kovásznán nőttem, nevelkedtem, egy szép kisvárosban, a természet szívében és ez lehetővé tette számomra azt, hogy figyelhessek: embereket, gesztusokat, arcvonásokat, a természetet. A költészetemre jellemző a finom, érzéki megfigyelések átadása. Szeretek ezekre a jelentéktelennek tűnő, apró részletekre építkezni, számomra csak így születhet meg a költészet, s maga az élet is. Idén ősztól a Babeş–Bolyai Tudományegyetem gyógyypedagógia szakára fogok járni, hogy egy másik álmomat is megvalósítsam. Szeretnék jó szakemberré válni, csiszolódni, jobb emberré lenni, szeretnék tökéletességet tanulni mindazon emberektől, akiket legtöbbször tökéletlennek, hibásnak vélünk. Kreatív, vidám, a sötét felhők mögül is kimosolygó embernek tartom magam, és hiszem, hogy sikerül beteljesítenem az életcéljaimat, és ebből továbbadni valamit a világnak. Fiatal korom ellenére sokszor idős léleknek érzem magam, aki minden tétével arra törekszik, hogy pozitív és értékes nyomokat hagyjon maga után. Egy mottót igyekszem mindig követni a hétköznapiak során: »Ne csak úgy legyél, hisz a létezés önmagában csak monoton ballagás, ha közben nem élsz! Hát kezdj el élni!«”

- 3 **Böszörményi Zoltán:** Örömteremtés (vers)
- 4 Szombati István: Szerellemmorzsák (próza)
- 11 **Fecske Csaba:** Égi hordó; Pincében; Bacchus; A prés mellett
(versek)
- 14 **Bene Zoltán:** Söténd (folytatásos regény) – Szatírok; Feneség;
Rossz vicc; Örök szerelem; Szolidaritás
- 35 **Csáji László Koppány:** A hitek anatómiája; Töprengés;
Az álmodó Isten (versek)
- 37 **Zentai Eta:** Gödrök (próza)
- 44 **Lajtos Nóra:** nyáridő (vers)
- 45 **Enigma:** Ifjú szeretőm (próza)
- 49 **Nagypál István:** Távcső (vers)
- 50 **Pintea László:** A nádasban (próza)
- 59 **Pethő Lorand:** Létgyakorlat; Erdély. csak egy nyári éjszaka.;
[láthatatlanul]; (ezek csak mondatok szavak) (versek)
- 62 **Sarnyai Benedek Máté:** Mellékhadszíntér (Részlet egy
készülő történetfüzérből)
- 69 **Lennert-Móger Tímea:** (R)égi nyár; Kódolt-tan; Belső láz;
Defektus (versek)
- 73 **Nagy Zopán:** Átjárások / Nyelvi, pirani elvonások... (próza)
- 76 **Hudy Árpád:** A próza és a dráma költője – Százhusz éve halt
meg Anton Pavlovics Csehov (1864–1904) (tárca)
- 78 **Lucille Clifton:** Némely álom – Farkas Kornél műfordításai
- 82 **Vasi Szabó János:** Három magyar alternatív történelmi regény
(Trenka Csaba Gábor: Egyenlítői Magyar Afrika;
La Grande Image)
- 86 **Pusztai Ilona:** A soha ki nem hunyó Bolyai-láng (65 év
a Bolyaiban. Emlékkönyv)
- 90 **Juhász Kristóf:** Szeged vagy nem Szeged? – Vájkálás
egy antológiában (Szegedi horizont, 2024. Irodalmi antológia)
- 95 **Muth Ágota Gizella:** „Mindenkiben van valami belül”
(Zöldy Pál: Örömléne)
- 98 **Szégyes-Pál Dániel:** Értéktétel minden felett (Babics Imre:
Dérkristályok növekvő sóhajából)
- 101 **Takáts Fábrián:** Bartuszcól (Szabó Lilla: Bartusz)
- 105 **Bakonyi István:** A magyar irodalom jó hírért viheti a világba –
Utószó a Böszörményi Zoltán legszebb versei című
kötethez
- 109 **Csibra István:** Aki az igényességből sosem engedett (esszé)
- 119 **Bagoly Andrea:** Csend; Ünnepe; Délibáb; Tejút; Rabok (debüt)